

***Onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders.
Literatuurstudie en veldonderzoek.***

Wim DANEELS

promotor :
Prof. dr. Nan TORFS

WOORD VOORAF

Deze eindverhandeling met als titel 'de onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders' is geschreven tot het behalen van de graad van master in de Toegepaste Economische Wetenschappen.

Aan de hand van een literatuuronderzoek en een veldonderzoek heb ik een beeld gevormd van dit onderwerp en dit op een kritische wijze benaderd. In het eerste hoofdstuk wordt een algemeen beeld geschetst van de ouderenbevolking in België en Vlaanderen. Vervolgens wordt het principe van de onderhoudsplicht in detail besproken in hoofdstuk twee. Het derde hoofdstuk gaat na hoe de samenleving over deze onderhoudsplicht denkt en hoofdstuk vier tenslotte geeft een ruimer beeld van de ouderenzorg en hoe deze kan verbeteren en betaalbaar kan blijven.

Een onderwerp in verband met ouderen is misschien niet een alledaags onderwerp voor een jongere. Toch wordt ouderenzorg in het algemeen steeds belangrijker door de alsmaar groeiende groep ouderen. Een andere uitdaging is om de ouderenzorg betaalbaar te houden en aan te passen aan de noden van de ouderen. Met dit werk hoop ik dan ook een bijdrage te kunnen leveren door een kijk te geven op een deelfacet van de ouderenzorg, namelijk de onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders.

Dit werk heb ik tot slot kunnen realiseren door de steun en medewerking van verschillende personen die ik hier nog even wil bedanken. Als eerste gaat mijn dank uit naar mijn promotor Prof. dr. Nan Torfs, die altijd bereid was om mijn vragen te beantwoorden en me te begeleiden. Verder wil ik ook mijn dank betuigen aan al de mensen die ik heb mogen interviewen voor mijn veldonderzoek in Turnhout. Tot slot gaat mijn dank in het algemeen uit naar al de mensen die me tijdens mijn hele schoolloopbaan hebben ondersteund en me de kans hebben gegeven om dit werk te realiseren.

SAMENVATTING

Ieder van ons wordt ouder en naarmate men ouder wordt brengt dit soms beperkingen met zich mee. Indien het voor een oudere moeilijker wordt om voor zichzelf te zorgen, kan hij een beroep doen op verschillende instellingen. Eén van de mogelijkheden is onder andere een verblijf in een rust- en verzorgingstehuis. 30% van de 80-plussers in Vlaanderen verblijven in zo een rusthuis.

Een verblijf in een rusthuis is echter kostelijk. De gemiddelde dagprijs voor een rusthuis in Vlaanderen bedroeg in 2005, 34,18 euro. Uit onderzoek blijkt ook dat de meeste bejaarden met hun pensioen ongeveer 70% van deze kostprijs kunnen dekken. De rest dient dus aangevuld te worden met tegemoetkomingen van de overheid en eigen financiële middelen. Soms komt het echter voor dat een bejaarde niet over voldoende eigen middelen beschikt om zijn verblijf in een rusthuis te betalen. In veel gevallen springen de kinderen dan spontaan bij om de factuur te betalen. Gebeurt dit niet dan komt het OCMW tussen om het verblijf te betalen.

Het OCMW is wel verplicht om deze financiële tussenkomst, in bepaalde gevallen, terug te vorderen van de onderhoudsplichtigen. Deze zijn meestal de kinderen. Deze onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders is een principe dat ingeschreven staat in het Burgerlijk Wetboek. Momenteel mag men niet terugvorderen als het inkomen lager is dan 18.787,26 euro, vermeerderd met 2.630,22 euro voor elke persoon ten laste. Hiervoor neemt men meestal het beroepsinkomen als berekeningsbasis. In bepaalde gevallen neemt men ook het kadastraal inkomen als basis. Afhankelijk van het inkomen van de kinderen kan men vervolgens via een uniforme terugvorderingschaal 33 tot 833 euro terugvorderen.

Bij een koppel vordert men in principe terug op basis van het gezamenlijke gezinsinkomen. Doordat de onderhoudsplicht gebaseerd is op het Burgerlijk Wetboek wordt het huwelijk als uitgangspunt genomen. De huidige maatschappij heeft echter meerdere samenlevingsvormen, waar de wet aan aangepast zou moeten worden. Wettelijk

samenwonenden zijn tegenwoordig al gelijkgesteld met gehuwden. Ook bij adoptie geldt de regeling van de onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders. In het geval van feitelijke samenwoning en de verschillende vormen van nieuw samengestelde gezinnen voorziet het Burgerlijk Wetboek nog geen aangepast kader.

Indien men beslist om terug te vorderen, mag men niet meer terugvorderen dan de werkelijke kosten van de maatschappelijke dienstverlening en de terugvordering is beperkt tot het kindsdeel. Dit laatste wil zeggen dat indien er bijvoorbeeld meerdere kinderen zijn, men maar maximaal het breukgedeelte van ieder kind mag terugvorderen.

Toch vordert niet ieder OCMW terug. De wet heeft namelijk de mogelijkheid voorzien om algemeen af te zien van verhaal op de kinderen door het OCMW, indien de gemeenteraad dit goedkeurt. Enkele gemeenten in ons land passen dit toe. Verder kan men ook nog afwijken van de terugvorderingsplicht om redenen van billijkheid. Deze redenen van billijkheid worden telkens door het OCMW geval per geval bekeken. Voorbeelden hiervan zijn een gestoorde gezinsrelatie of het in het verleden niet nakomen van onderhoudsverplichtingen door de persoon die nu onderhoudsgeld vraagt. Voorts kan men ook nog afzien om terug te vorderen om redenen van efficiëntie. Dit mag men toepassen wanneer de kosten of inspanningen verbonden aan het verhaal niet opwegen tegen het te verwachten resultaat. Een laatste reden om niet terug te vorderen, is de kortstondige toekenning van de maatschappelijke dienstverlening of het leefloon. Onder kortstondig verstaat men hier minder dan drie maanden.

De terugvordering van de kosten op de kinderen zorgt ook voor heel wat discussie in de samenleving. De ene helft is voor het behoud van de onderhoudsplicht, eventueel mits enkele aanpassingen. De andere helft is er tegen en wil dit principe zelfs afschaffen.

Tot slot bevat ouderenzorg niet alleen rusthuizen en is het ook de moeite waard om eens te bekijken welke andere vormen van dienstverlening er aangeboden worden om het welzijn van een oudere zo hoog mogelijk te houden. Dit heb ik in een veldonderzoek

toegepast voor de stad Turnhout. Hieruit blijkt dat de residentiële zorg en thuiszorg redelijk goed uitgewerkt zijn in deze stad. De extramurale zorg is echter zeer beperkt aanwezig. Deze tussenvorm van zorg aan de hand van ondermeer centra voor kortverblijf en dag- en nachtopvang zijn evenwel een zeer goede aanvulling op de andere zorgvormen en mogen dus zeker niet uit het oog verloren worden. Gelukkig is men hier plannen voor aan het uitwerken voor de nabije toekomst. Verder kan samenwerking tussen de verschillende zorgactoren de kwaliteit enkel maar ten goede komen en is het een uitdaging om de ouderenzorg betaalbaar te houden, zodat iedere oudere op een waardige manier kan ouder worden.

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF

SAMENVATTING

INHOUDSOPGAVE

LIJST MET TABELLEN

LIJST MET AFKORTINGEN

HOOFDSTUK 1: PROBLEEMSTELLING	12
1.1 INLEIDING	12
1.2 ONDERZOEKSOPZET	15
1.2.1 Centrale onderzoeksvraag	15
1.2.2 Deelvragen.....	15
1.2.3 Onderzoeksopzet	17
1.3 DE OUDEREN IN BEELD	19
1.4 VOORZIENINGEN VOOR OUDEREN	21
1.4.1 Extramurale zorg	21
1.4.2 Intramurale zorg	23
1.4.3 Transmurale zorg.....	24
1.5 OPNAME IN EEN RUSTHUIS	26
1.5.1 De bejaarde beschikt over voldoende eigen middelen	26
1.5.2 De bejaarde beschikt niet over voldoende eigen middelen.	29
1.5.3 Waarborg	32
1.5.4 Opnameformaliteiten	32
1.5.5 De oudere als samenwonende of gehuwde	33
1.5.6 Sociale tegemoetkomingen.....	34
1.6 DE BETAALBAARHEID VAN RUSTHUIZEN.....	36
1.6.1 De kostprijs van een rusthuis.....	36
1.6.2 De betaalbaarheid van een rusthuis	37

HOOFDSTUK 2: LITERATUURSTUDIE.....	39
2.1 DE ONDERHOUDSP LICHT IN HET ALGEMEEN.....	39
2.1.1 <i>Historiek</i>	39
2.1.2 <i>Algemeen</i>	41
2.1.3 <i>Voorwaarden onderhoudsplicht</i>	42
2.1.4 <i>Soorten onderhoudsplicht</i>	43
2.2 WETTELIJKE ONDERHOUDSP LICHT.....	45
2.2.1 <i>Soorten wettelijke onderhoudsplicht</i>	45
2.2.2 <i>Wettelijke onderhoudsplicht en het Burgerlijk Wetboek</i>	47
2.3 TERUGVORDERING ONDERHOUDSGELDEN DOOR HET OCMW	52
2.3.1 <i>Algemeen</i>	52
2.3.2 <i>Voorwaarden om terug te vorderen</i>	54
2.3.3 <i>Verhaalbare kosten</i>	59
2.3.4 <i>Verhaalbare personen</i>	61
2.3.5 <i>Afwijkingen op de terugvorderingsplicht</i>	65
2.3.6 <i>Uitoefening van het verhaal</i>	68
2.3.7 <i>Aftrekbaarheid onderhoudsgelden</i>	71
HOOFDSTUK 3: ONDERHOUDSP LICHT AFSCHAFFEN OF BEHOUDEN	72
3.1 WETSVOORSTELLEN	72
3.2 STANDPUNTEN BELANGENGROEPEN	76
3.2.1 <i>VVSG</i>	76
3.2.2 <i>Gezinsbond</i>	78
3.2.3 <i>VVVG</i>	79
3.2.4 <i>ACW/KBG</i>	80
HOOFDSTUK 4: GEVALSTUDIE OUDERENZORG TURNHOUT	81
4.1 SITUERING	81
4.2 ONDERZOEKSOPZET.....	84
4.2.1 <i>Centrale onderzoeksvraag</i>	84
4.2.2 <i>Deelvragen</i>	84

4.2.3	<i>Onderzoeksopzet</i>	86
4.3	DEMOGRAFISCHE ANALYSE	89
4.3.1	<i>Profiel Turnhout</i>	89
4.3.2	<i>Structuur van de bevolking</i>	89
4.3.3	<i>De ouderen in Turnhout</i>	94
4.3.4	<i>Prognoses bevolking Turnhout</i>	97
4.4	ZORG- EN DIENSTENVERLENING AAN OUDEREN	99
4.4.1	<i>Extramurale zorg</i>	99
4.4.2	<i>Intramurale zorg</i>	106
4.4.3	<i>Transmurale zorg</i>	114
4.4.4	<i>Financiële tegemoetkomingen</i>	118
4.5	TOEKOMSTPLANNEN OUDERENZORG	121
4.5.1	<i>Extramurale zorg</i>	121
4.5.2	<i>Intramurale zorg</i>	123
4.5.3	<i>Transmurale zorg</i>	124
4.6	SAMENWERKING	126
4.7	CONCLUSIES GEVALSTUDIE	129
HOOFDSTUK 5: CONCLUSIES		131

LIJST VAN DE GERAADPLEEGDE WERKEN

BIJLAGEN

LIJST MET TABELLEN

Tabel 1.1: Aandeel 60-plussers en 80-plussers	19
Tabel 1.2: Evolutie van de bevolking in het Vlaamse Gewest naar leeftijdsgroep.....	20
Tabel 2.1: De mate van opvolging van de terugvorderingsplichtigen	63
Tabel 4.1: Evolutie van de bevolking van Turnhout tussen 1900 en 2005	90
Tabel 4.2: Bevolkingssamenstelling volgens leeftijd tussen 1991 en 2005.....	91
Tabel 4.3: Evolutie per leeftijdsgroep ouderen.....	91
Tabel 4.4: Opdeling volgens geslacht per leeftijdsgroep ouderen	92
Tabel 4.5: Evolutie grijze druk (%).....	93
Tabel 4.6: Evolutie familiale zorgindex (%).....	93
Tabel 4. 7: Alleenstaanden versus samenwonenden (%)	95
Tabel 4. 8: Overzicht zorgprofiel senioren Turnhout (%).....	96
Tabel 4.9: Bevolkingsprojectie Turnhout 2005-2015	98
Tabel 4.10: Mantelzorgers in Turnhout (%)	100
Tabel 4.11: Programmatie en invulling van rusthuisbedden in Turnhout.....	107
Tabel 4.12: Overzicht van de bewoners 'St.-Petrus' naar Katz-score	109
Tabel 4.13: Overzicht van de bewoners 'Sint-Lucia' naar Katz-score.....	110
Tabel 4.14: Overzicht van de bewoners 'De Nieuwe Kaaï' naar Katz-score.....	111
Tabel 4.15: Overzicht van de bewoners 'Huize Sint-Elisabeth' naar Katz-score	113
Tabel 4.16: Programmatie en invulling van serviceflats in Turnhout	115

LIJST MET AFKORTINGEN

ACW: Algemeen Christelijk Werkersverbond
APS Vlaanderen: Administratie Planning en Statistiek Vlaanderen
AZ: Academisch Ziekenhuis
B.W.: Burgerlijk Wetboek
CBGS: Centrum voor Bevolkings- en GezinsStudie
CD&V: Christelijk Democratisch & Vlaams (politieke partij)
CM: Christelijke Mutualiteit
CVK: Centrum Voor Kortverblijf
DVC: Dagverzorgingscentra
FOD: Federale Overheidsdienst
G-dienst: Geriatrische dienst
HIVA: Hoger Instituut Voor de Arbeid
K.B.: Koninklijk Besluit
KBG: Kristelijke Beweging van Gepensioneerden
KUL: Katholieke Universiteit Leuven
M.B.: Ministerieel Besluit
MMC: Minder Mobielen Centrale
NIS: Nationaal Instituut voor de Statistiek
OCMW: Openbaar Centra Voor Maatschappelijk welzijn
PVT: Psychiatrisch verzorgingstehuis
RIZIV: Rijksdienst voor Ziekte en Invaliditeit
RMI: Recht op Maatschappelijke Integratie
ROB: Rustoord voor Bejaarden
RVT: Rust – en verzorgingstehuis
SEL: Samenwerkingsinitiatief Eerstelijnsgezondheidszorg
SIT: SamenwerkingsInitiatief Thuiszorg
Sp.a: Sociaal progressief alternatief (politieke partij)

VB: Vlaams Belang (politieke partij)

VIPA: Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden

VLD: Vlaamse Liberalen en Democraten (politieke partij)

VVVG: Vlaams Verbond Voor Gepensioneerden

VVI: Verbond der VerzorgingsInstellingen

VVSG: Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten

WIB: Wetboek van de InkomstenBelastingen

WIGW: Weduwen, Invaliden, Gepensioneerden en Wezen

WVC Vlaanderen: departement Welzijn Volksgezondheid en Cultuur Vlaanderen

HOOFDSTUK 1: PROBLEEMSTELLING

1.1 Inleiding

Als ouderen niet meer in staat zijn om voor zichzelf te zorgen, beschikken ze over verschillende kanalen die hun hiermee kunnen helpen. Deze zorg voor ouderen kan worden opgedeeld in drie grote categorieën; de extramurale zorg (niet-residentieel), de intramurale zorg (residentieel) en de transmurale zorg. Onder extramurale zorg vinden we voornamelijk de mantelzorg en de thuiszorg terug. De intramurale zorg behelst grotendeels de bejaardentehuizen, rust- en verzorgingstehuizen (RVT) en psychiatrische verzorgingstehuizen (PVT). Tenslotte bestaat er ook nog een tussenvorm van zorg, met name de transmurale zorgvoorzieningen. Hieronder vallen de centra voor kortopvang, dagverzorgingscentra, dienstencentra en andere specifieke huisvestingsvormen.¹

De realiteit leert dat een groot deel van de oudere bevolking nog in staat is om thuis voor zichzelf te zorgen, met of zonder hulp van anderen. Slechts een beperkt aantal van de 65-plussers verblijft in een rusthuis². Uit een recent onderzoek is gebleken dat 5 à 6% van de 65-plussers in 2003 in een rusthuis verbleven. Dit aantal groeit wel naarmate men ouder wordt. Zo verblijft 20% van de 80-plussers en 52% van de 90-plussers in een zorginstelling.³

Al deze zorg heeft echter ook zijn prijskaartje en de laatste jaren gebeurt het als maar vaker dat de bejaarde niet in staat is om de kosten van zijn verblijf in een rusthuis te betalen uit eigen pensioen en ander eigen vermogen. In veel gevallen zijn het dan de kinderen die spontaan hun ouders financiële steun bieden, zodat deze in de beste omstandigheden van hun oude dag kunnen genieten. Doen de kinderen dit niet uit vrije

---

¹ Dooghe G., *De vergrijsde toekomst – ouderen in maatschappelijk perspectief*, 1995, p. 109-130

² Onder rusthuis wordt in het vervolg van de tekst zowel bejaardentehuis, RVT en PVT bedoeld

³ Pacolet J. et al., *Vergrijzing, gezondheidszorg en ouderenzorg in België*, 2004, Tabel 4-20 p. 211

wil, dan neemt het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) een deel of de gehele kosten voor zijn rekening. Deze bijdrage in de kosten kan, of moet volgens de wet in bepaalde gevallen, teruggevorderd worden van de wettelijke onderhoudsplichtigen. Dit zijn in de meeste gevallen de kinderen. [art. 98, §§ 2 en 3 van de Organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW-Wet)] De Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten schat dat één op de drie bewoners van een OCMW-rusthuis in 2002 deels of geheel een beroep moet doen op het OCMW om de factuur te betalen.⁴

Rond deze problematiek van terugvordering of verhalen van de kosten op de onderhoudsplichtigen bestaat er al enkele jaren een discussie. Er woedt al een gehele tijd een debat om de onderhoudsplicht aan te passen of zelfs af te schaffen. Voorstanders van het behouden van de onderhoudsplicht halen volgende argumenten aan. Als eerste steunen ze op de 'familiale solidariteit' als belangrijke waarde in onze samenleving. Ze vinden de onderhoudsplicht een morele tegenprestatie voor de genoten opvoeding. Verder past de onderhoudsplicht in een ruimere verplichting tot levensonderhoud voorzien in de artikels 205 tot 211 in het Burgerlijk Wetboek. Voorts zorgt de onderhoudsplicht voor een beheersing van de budgettaire impact op OCMW, gemeente en lokale bevolking. Als laatste kunnen de bespaarde financiële middelen volgens hun heraanwend worden voor andere doelstellingen.⁵

De tegenstanders vinden dan weer dat de onderhoudsplicht een tegenstrijdigheid is met het principe van de 'algemene solidariteit'. Een groot risico, zoals opname in een rusthuis, moet volgens hun ten laste vallen van de sociale zekerheid. Verder kosten de gerechtsprocedures, administratieve kosten en dergelijke vaak meer dan de terugvorderbare baten. Het in stand houden van de onderhoudsplicht zou tevens ook het gevaar insluiten van een ontsporing van de dagprijs voor het verblijf in een rust- en

---

⁴ De Standaard, *Rust(huis) roest*, augustus 2002

⁵ Gezinsbond, *Standpunt inzake de onderhoudsplicht van kinderen t.a.v. hun ouders in een rusthuis*, augustus 2002

verzorgingstehuis. Het gebrek aan gelijke behandeling van onderhoudsplichtigen en de discriminatie ten opzichte van andere vormen van ouderenzorg zijn eveneens argumenten voor afschaffing. Naast de vooral financiële elementen zijn er ook nog emotionele factoren die een grote rol spelen. De onderhoudsplicht zorgt namelijk voor een schaamtegevoel bij de ouders. Tot slot mogen de kinderen in sommige gevallen ook niet opdraaien voor de verspilzucht van hun ouders en is de onderhoudsplicht een bron van familiale twist en ruzies.⁶

Het is dus duidelijk dat er nog heel wat twistpunten zijn met betrekking tot de onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders. Met deze studie wil ik een beeld scheppen over de huidige gang van zaken en de evolutie van deze onderhoudsplicht in onze samenleving.

---

⁶ Gezinsbond, *Standpunt inzake de onderhoudsplicht van kinderen t.a.v. hun ouders in een rusthuis*, augustus 2002

1.2 Onderzoeksopzet

De inleiding heeft al een beeld geschetst van het onderwerp van deze eindverhandeling en enkele facetten hiervan. Alvorens aan een onderzoek te beginnen is het echter van belang om een duidelijke en gegronde onderzoeksstrategie uit te bouwen. In dit onderdeel zal de gevolgde onderzoeksopzet en onderzoeksstrategie dan ook kort uiteengezet worden.

1.2.1 CENTRALE ONDERZOEKSVRAAG

Wanneer ouderen in een rusthuis verblijven en hun dagprijs niet meer met eigen middelen kunnen betalen, is het de taak van het OCMW om deze kosten te dekken. In bepaalde gevallen kan of moet het OCMW deze gelden terugvorderen van de onderhoudsplichtigen van de oudere. Dat deze materie heel wat facetten bestrijkt zal later in dit werk duidelijk worden aan de hand van de volgende centrale onderzoeksvraag en zijn verduidelijkende deelvragen.

“ Wat houdt de onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders in?”

Deze centrale onderzoeksvraag zal verder opgedeeld worden in enkele relevante deelvragen, teneinde het onderzoek te vergemakkelijken en enkele aandachtspunten te formuleren.

1.2.2 DEELVRAGEN

Eerst en vooral is het belangrijk om een correct beeld te vormen van het te onderzoeken doelpubliek. De onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders is van toepassing op kinderen waarvan de ouders in een rusthuis verblijven. Daarom is het belangrijk om te weten te komen hoeveel mensen er in Vlaanderen er in een rusthuis verblijven en hoe

groot deze groep is in verhouding tot het aantal inwoners en meerbepaald het aantal ouderen in Vlaanderen. Deelvraag één luidt daarmee:

Deelvraag 1: *“Hoe ziet de bevolking in rusthuizen in Vlaanderen eruit?”*

Vervolgens stelt zich de vraag op welke personen de onderhoudsplicht van toepassing is. Welke voorwaarden hangen hieraan vast en zijn er eventueel uitzonderingen mogelijk? Deelvraag twee tracht hier een antwoord op te geven.

Deelvraag 2: *“Op wie is de onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders van toepassing?”*

Een volgende vraag, waar ik graag een antwoord op zou formuleren, houdt verband met de procedure. Hierbij zijn twee elementen van belang. Deze komen naar voren in deelvragen drie en vier.

Deelvraag 3: *“Hoe wordt de onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders berekend?”*

Deelvraag 4: *“Wie is verantwoordelijk voor de terugvordering van de onderhoudsgelden van kinderen voor hun ouders?”*

De onderhoudsplicht lijkt voor de ene persoon een doodnormale zaak, een andere kan dan weer denken dat dit een onrechtvaardig principe is. Daarom peilt deelvraag vijf tenslotte naar de houding van verschillende mensen, groepen over de onderhoudsplicht.

Deelvraag 5: *“Hoe denkt men over de onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders?”*

1.2.3 ONDERZOEKSOPZET

Hiervoor werd het onderzoek opgedeeld in deelvragen. Om op al deze vragen een antwoord te krijgen, is het belangrijk om een onderzoeksstrategie uit te stippelen. Niet iedere onderzoeksvorm is namelijk geschikt voor elk onderzoek. Hieronder licht ik toe welke onderzoeksvormen toegepast worden in deze verhandeling.

i) Statistieken en databases

Aan de hand van al bestaande of secundaire data, zijn statistieken en databases een goed onderzoeksinstrument om een beeld te vormen van een bevolking. Dit komt in dit onderzoek ondermeer tot zijn recht om een duidelijk overzicht te geven van het aantal ouderen en het aandeel van deze ouderen dat in een rusthuis verblijft.

Hierop zoek ik een antwoord te vinden aan de hand van gegevens van de Federale en Vlaamse regering. Zij bezitten beide ook over hun eigen statistische onderzoeksgroepen, zoals het NIS⁷ en APS Vlaanderen⁸.

ii) Literatuuronderzoek

Aangezien er al wetenschappelijk onderzoek rond dit thema gevoerd is, kan het nuttig zijn om deze eens ter hand te nemen en hier een literatuuronderzoek op uit te voeren. Verder kan een literatuuronderzoek helpen om een grondiger beeld van het onderwerp te schetsen.

---

⁷ NIS = Nationaal Instituut voor de Statistiek

⁸ APS Vlaanderen = Administratie Planning en Statistiek Vlaanderen

De onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders is een principe dat wettelijk geregeld wordt. Daarom is het vanzelfsprekend dat ik aan de hand van de wetgeving, de rechtspraak en de rechtsleer een beeld tracht te vormen van dit onderwerp. Voor de wetgeving zijn voornamelijk de OCMW-wetgeving en het Burgerlijk Wetboek van toepassing. De rechtspraak kan vervolgens uitsluitend geven over de interpretatie. Tot slot is er over dit onderwerp al door verschillende onderzoekers wetenschappelijke literatuur geschreven die eveneens de interpretatie en het principe kunnen verduidelijken.

Bij het lezen van deze literatuur is het van belang om in het achterhoofd te houden dat wetgeving een materie is die voortdurend in evolutie is. Daarom ga ik telkens op zoek naar de meest recente versie van de wetten, decreten en besluiten. Ook kunnen er in het parlement wetsvoorstellen of wetsontwerpen rond dit thema worden ingediend, die mits goedkeuring, een invloed kunnen hebben op de onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders. Deze verdienen dus ook enige aandacht.

iii) Gevalstudie

Een gevalstudie is een diepgaand onderzoek van één geval of een klein aantal gevallen. In de loop van deze thesis zullen er ongetwijfeld elementen van de onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders naar boven komen, die de moeite waard zijn om verder in detail te bespreken. Dit maakt een gevalstudie dus ook geschikt in dit onderzoek. De onderzoeksopzet van deze gevalstudie wordt besproken in hoofdstuk 4.

1.3 De ouderen in beeld

Nu de onderzoeksopzet bekend is, kan ik in dit onderdeel overgaan tot het vormen van een duidelijk beeld van de onderzoeksgroep. De ouderen vormen een steeds groter wordende groep in onze samenleving. Daarom is het belangrijk om een beeld te schetsen van de personen die het onderwerp vormen van mijn eindverhandeling. Met hoeveel zijn deze mensen, hoe gaat deze groep groeien in de toekomst, wie verblijft er in een rusthuis en hoe betaalbaar is dit verblijf? Dit zijn enkele vragen waar ik in dit deel een antwoord op wil vinden.

België telde op 1 januari 2005 10.445.852 inwoners. 17% van deze bevolking is 65 jaar of ouder. In het Vlaamse gewest is dit aantal 18%.⁹ Als we de bevolkingspiramide in bijlage 1.1 bekijken, merken we vervolgens dat de groep 60-plussers al aanzienlijk is en in de toekomst nog zal groeien. Tabel 1.1 geeft voorts een beeld van het aantal 60-plussers en 80-plussers in Vlaanderen, nu en in de toekomst.

Tabel 1.1: Aandeel 60-plussers en 80-plussers

	Geslacht	31/12/2000	31/12/2005	31/12/2010	31/12/2025	31/12/2050
60-plussers	Man	19,78 %	20,64 %	22,44 %	29,02 %	32,19 %
	Vrouw	24,66 %	25,37 %	26,98 %	33,07 %	36,35 %
	Beiden	22,25 %	23,03 %	24,75 %	31,07 %	34,29 %
80-plussers	Man	2,33 %	3,03 %	3,62 %	4,78 %	9,20 %
	Vrouw	4,78 %	5,75 %	6,65 %	7,94 %	13,33 %
	Beiden	3,57 %	4,41 %	5,16 %	6,38 %	11,29 %

Bron: NIS – Mathematische Demografie – Bevolkingsvooruitzichten

⁹ NIS, *Structuur van de bevolking*, november 2005 eigen berekeningen

Tabel 1.2: Evolutie van de bevolking in het Vlaamse Gewest naar leeftijdsgroep

	0-19 jaar		20-59 jaar		60+		Totaal
31/12/2000	1.362.536	22,86 %	3.217.838	53,98 %	1.326.398	22,25 %	5.960.772
31/12/2005	1.335.351	22,13 %	3.307.929	54,83 %	1.389.646	23,03 %	6.032.926
31/12/2010	1.298.904	21,37 %	3.276.168	53,89 %	1.504.361	24,75 %	6.079.433
31/12/2025	1.232.164	19,99 %	3.017.101	48,94 %	1.915.221	31,07%	6.164.486
31/12/2050	1.185.052	19,52 %	2.803.462	46,18 %	2.081.804	34,29 %	6.070.318
2000 – 2050	- 177.484	-13,03 %	- 414.376	-12,88 %	+ 755.406	+56,95 %	+1,84 %

Bron: NIS – Mathematische Demografie - Bevolkingsvooruitzichten

Uit voorgaande gegevens is duidelijk af te leiden dat de oudere bevolking enorm in aandeel zal toenemen in de toekomst. Door de betere levensomstandigheden en goede medische verzorging wordt men alsmaar ouder. Hiertegenover staat een laag geboortecijfer. Deze twee factoren samen, zijn de grootste indicatoren voor de toename van het aandeel bejaarden.

Vervolgens is ook duidelijk te merken dat vrouwen ouder worden dan mannen. Het verschil wordt voornamelijk duidelijk vanaf 80 jaar. Vanaf dan zijn de vrouwen in de meerderheid. Dit is ook het beeld dat terug te vinden is in rusthuizen. Hier verblijven voornamelijk vrouwen, omdat zij een hogere levensverwachting hebben.¹⁰

---

¹⁰ De levensverwachting (bij de geboorte) bedroeg volgens FOD Economie, Algemene Directie Statistiek voor het Vlaamse gewest in 2003, 76,65 jaar voor de mannen en 82,29 jaar voor de vrouwen.

1.4 Voorzieningen voor ouderen

Ouderen hebben heel wat mogelijkheden om hun oude dag leefbaar te houden. De meeste mensen kiezen ervoor om zo lang mogelijk thuis, in een vertrouwde omgeving, oud te worden. Pas wanneer dit echt niet meer mogelijk is, zet men de stap naar een rusthuis. In het volgende deel bespreek ik kort de verschillende vormen van zorg en wie er een gebruik van maakt.

1.4.1 EXTRAMURALE ZORG

De extramurale of ambulante zorg heeft betrekking op de verzorging van de zorgbehoevende ofwel bij hem thuis, genaamd mantelzorg, ofwel hulpverlening van individuele zorgverstrekkers (artsen, apothekers,...), of institutionele dienstverlening, zoals thuiszorg. Deze vormen van voorzieningen worden ook wel de niet-residentiële voorzieningen genoemd¹¹. Naar deze vormen van zorg is echter nog niet veel onderzoek verricht en het is dan ook moeilijk om een duidelijk beeld te vormen van het aantal mensen dat hier een beroep op doet.

Het aantal senioren die genieten van thuiszorg zou in 1998 77.118 bedragen (8% van de 65-plussers).¹² Hierbij gaat het dan voornamelijk over mensen die gebruik maken van thuisverpleging. 53.604 bejaarden (5%) zouden ook nog eens een beroep gedaan hebben op gezinszorg in 2003.¹³ Ongeveer 78.400 bejaarden zouden in 2001 een beroep gedaan hebben op de poetsdienst, ervan uitgaande dat het gebruikerspercentage hetzelfde is als

---

¹¹ Deleeck H., *De architectuur van de welvaartsstaat opnieuw bekeken*, 2001, p. 416

¹² Heeren J. en Thewys T., *Vlaamse seniorenvoorzieningen voor en na 2000*, 1999, p. 172

¹³ WVC Vlaanderen, adm. Gezin en Maatschappelijk Welzijn, team gezinszorg

bij de gezinszorg. Dit wil zeggen dat men veronderstelt dat 80% van de poetshulp wordt opgenomen door bejaarden.¹⁴

Uit onderzoek van het Centrum voor Bevolkings- en GezinsStudie (CBGS) blijkt dat, afhankelijk van de bron, 6 tot 19% van de bevolking kan omschreven worden als mantelzorg in 2003¹⁵. Naar de toekomst toe verwachten zij dat dit aandeel eerst nog licht zal stijgen, maar daarna weer zal dalen. Oorzaken hiervoor zijn de dalende familieband en het feit dat men hier minder tijd voor heeft, omdat men (voltijds) werkt.¹⁶

Verder blijkt uit het onderzoek *'Op latere leeftijd, de leefsituatie van 55-plussers in Vlaanderen'* dat, wanneer gekozen wordt voor mantelzorg er in het overgrote deel van de gevallen een voorkeur is voor verwanten. De voorkeur van ouderen voor hulp van kinderen neemt wel af wanneer de hulp langer duurt of persoonsverzorgend van aard is. Of de zorg wordt geleverd door mantelzorgers of door professionele hulpverleners of door beiden; één ding staat vast: ouderen kiezen voor thuiszorg.¹⁷ Opmerkelijk is wel dat, van diegenen die zorg nodig hebben, er een deel geen zorg krijgen en bij diegenen die niet afhankelijk zijn echter wel een grote groep professionele hulp krijgt.¹⁸ De verdeling van de zorg is dus niet altijd optimaal.

---

¹⁴ Pacolet J. et al., *Vergrijzing, gezondheidszorg en ouderenzorg in België*, 2004, p. 616

¹⁵ CBGS, *Zicht op zorg – studie van de mantelzorg in Vlaanderen in 2003*, 2004, p. 103-110

¹⁶ Idem p. 222-224

¹⁷ Jacobs T. et al., *Op latere leeftijd – De leefsituatie van 55-plussers in Vlaanderen*, 2004, p. 202-203

¹⁸ Pacolet J. et al., *Vergrijzing, gezondheidszorg en ouderenzorg in België*, 2004, p. 335

1.4.2 INTRAMURALE ZORG

De intramurale of residentiële zorg is een zorgvorm waarbij niet-medische hulp- en dienstverlening verstrekt wordt door een voorziening.¹⁹ De Vlaamse Gemeenschap erkent rusthuizen (bejaardentehuizen), rust- en verzorgingstehuizen (RVT) en psychiatrische verzorgingstehuizen (PVT).²⁰

Aangezien de erkenning van rusthuizen een gemeenschapsbevoegdheid is, beperk ik me tot de Vlaamse Gemeenschap voor mijn onderzoek. In bijlage 1.2 ziet u de evolutie van het aantal zorgvoorzieningen voor ouderen in Vlaanderen. Samengevat kunnen we stellen dat ongeveer 6% van de 65-plussers en 30% van de 80-plussers in een verzorgingsinstelling verblijft. Dit komt overeen met de gegevens van het onderzoek van Pacolet en zijn collega's waar 4,42% van de 60-plussers van Vlaanderen in een rusthuis verblijft. Een verdere opdeling naar leeftijd geeft aan dat 11,75% van de 75-plussers, 19,59% van de 80-plussers, 32,55% van de 85-plussers en 51,12% van de 90-plussers in een rusthuis verblijft in Vlaanderen.²¹

Een verdeling van de instellingen naar statuut, geeft aan dat op 1 januari 2005 39% van de rusthuizen beheerd werd door een openbare instelling (meestal het OCMW), 49% door een vzw en tenslotte 12% door een privé-instelling.²² Een andere interessante parameter is de bezettingsgraad van de rusthuizen. Dit is de verhouding van het aantal bestaande rusthuizen ten opzichte van de programmatie. Voor 2005 lag deze parameter in Vlaanderen

---

¹⁹ Deleeck H., *De architectuur van de welvaartstaat opnieuw bekeken*, 2001, p. 416

²⁰ Besluit van de Vlaamse Regering van 28 september 2001 houdende de erkenning, de registratie en de machtiging en houdende de aansluiting, de aanvraag en de tenlasteneming in het kader van de zorgverzekering – art. 2

²¹ Pacolet J. et al., *Vergrijzing, gezondheidszorg en ouderenzorg in België*, 2004, p. 212

²² WVC Vlaanderen, *Evolutie van het aantal bestaande woonegelegenheden in rusthuizen*, 2005, <http://aps.vlaanderen.be/statistiek/cijfers/stat_cijfers_welzijn.htm#Ouderen>

op 82,48%.²³ Dit percentage dient wel genuanceerd te worden per provincie. Zo ligt de bezettingsgraad in Limburg veel lager en in Oost- en West-Vlaanderen hoger dan het Vlaamse gemiddelde.²⁴ Bijlage 1.2 laat ook duidelijk zien dat er ten aanzien van de serviceflats een grote inhaalbeweging noodzakelijk is. Er dient dus verder geïnvesteerd te worden in de zorgvoorzieningen voor ouderen. Na 1999 is de creatie van nieuwe huisvestingsmogelijkheden sterk afgenomen ten opzichte van de groei van de bevolking ouder dan 80 jaar, zoals te zien in de grafiek van bijlage 1.2.

1.4.3 TRANSMURALE ZORG

De derde vorm van ouderenzorg, transmurale ouderenzorg kan omschreven worden als een vorm voor zorgbehoevende ouderen, die zich tussen de zuiver residentiële zorg en de zuivere thuiszorg situeert. Het doel van de transmurale zorg is het uitstellen of voorkomen van een opname in een residentiële setting en het ondersteunen van de mantelzorg bij hun zorgtaak. Het betreft hier voornamelijk de dagverzorgingscentra, nachtopvang, kortverblijf en dienstencentra.²⁵

Op 31 december 2004 telde de Vlaamse Gemeenschap 46 erkende diensten oppashulp, 146 lokale dienstencentra en 50 regionale dienstencentra. Verder waren er nog 89 erkende dagverzorgingscentra, met 1.220 verblijfseenheden ter beschikking en 128 centra voor kortverblijf, met 576 woongelegenheden.²⁶

---

²³ WVC Vlaanderen ,*Evolutie van het aantal bestaande woongelegenheden in rusthuizen*, 2005 (internet APS Vlaanderen) <http://aps.vlaanderen.be/statistiek/cijfers/stat_cijfers_welzijn.htm#Ouderen>

²⁴ Heeren J. en Thewys T., *Vlaamse seniorenvoorzieningen voor en na 2000*, 1999, p. 117

²⁵ Breda J. et al., *Zorgbehoevende ouderen tussen thuiszorg en residentiële zorg, Een onderzoek naar behoeften en aanbod in de Belgische transmurale ouderenzorg*, 2002, p. 95-98

²⁶ WVC Vlaanderen, adm. Gezin en Maatschappelijk Welzijn, team gezinszorg

Algemeen kan er dus gesteld worden dat de ouderen een verhuis naar een rusthuis zo lang mogelijk uitstellen en eerst nog thuis een beroep willen doen op allerlei diensten. Naarmate men ouder wordt en de nood aan extra verzorging dus ook toeneemt, vindt men meer bejaarden terug in een rusthuis. De gemiddelde duur dat men in een rusthuis is opgenomen bedraagt, verassend genoeg, maar 3,5 jaar.²⁷

---

²⁷ Pacolet J. et al., *Vergrijzing, gezondheidszorg en ouderenzorg in België*, 2004, p. 339-340

1.5 Opname in een rusthuis

Wat indien men nu beslist om naar een rusthuis te gaan, Hoe gaat dit in zijn werk, Vraagt het rusthuis en/of OCMW garanties? Naargelang de financiële situatie van de bejaarde kunnen er zich verschillende scenario's voordoen. De rusthuisinfofoon van het Vlaamse Gewest geeft hier een duidelijk antwoord op.

1.5.1 DE BEJAARDE BESCHIKT OVER VOLDOENDE EIGEN MIDDELEN

Als de oudere over voldoende middelen beschikt dan staat het hem vrij een rusthuis te kiezen in functie van de financiële middelen waarover hij beschikt. De oudere moet verder geen verantwoording afleggen over de manier waarop hij zal betalen en moet ook geen informatie verschaffen over de spaargelden, de eigendom, het pensioen, enzovoort. De oudere kan ook nooit verplicht worden het beheer van zijn goederen of het bewaren ervan over te laten aan een persoon die verbonden is aan de instelling waarin hij is opgenomen. Voor er tot opname overgegaan wordt, volstaat het om een schriftelijke overeenkomst te sluiten tussen het rusthuis en de oudere. Op het einde van de maand zal het rusthuis een factuur opmaken met een gedetailleerd overzicht van de uitgaven. Op dit basisprincipe bestaan er echter nog enkele uitzonderingen:²⁸

1) Het rusthuis wil een borgstelling van het OCMW of van een rechtsbekwaam persoon

Sommige rusthuizen zullen, ondanks het feit dat de oudere de plaatsing zelf betaalt, een borgstelling vragen aan het bevoegde OCMW. De meeste OCMW's zullen zo een waarborg ook afleveren. Het hoeft niet per se het OCMW te zijn dat zich borg stelt. In principe kan ieder rechtsbekwaam persoon als borg fungeren, ook de kinderen. Indien een rusthuis een

---

²⁸ Vlaamse Gemeenschap, departement Welzijn

<<http://www.wvc.vlaanderen.be/rusthuisinfofoon/vragen/betaling.htm>>

borgstelling van de kinderen verlangt, is het niet noodzakelijk dat alle kinderen zich borgstellen. Iedereen die zich (hoofdelijk) borg stelt, staat immers in voor de volle schuld.²⁹

Uit onderzoek blijkt dat een meerderheid van de openbare centra voor maatschappelijk welzijn (78,5%) voorwaarden verbindt aan de aflevering van een waarborg door het OCMW.³⁰ De meest voorkomende voorwaarden zijn: het ondertekenen van een verklaring waarbij de bejaarde (eventueel zijn kinderen en/of andere familieleden) zich ertoe verbindt maandelijks de verblijfskosten te betalen. Het geven van een overzicht van de financiële middelen die de bejaarde bezit, eventueel gekoppeld aan de vraag om periodiek op de hoogte gehouden te worden van de evolutie van de middelen. Het hypothekeren van de eigendom als voorwaarde tot afleveren van een waarborg en het betalen van een geldelijke borgsom.³¹

2) De oudere is niet meer in staat zijn eigen middelen te beheren

Het zwaar zorgbehoevend of dement worden van de oudere bewoner is ook een probleem waarmee men geconfronteerd kan worden. Ten gevolge van deze zorgtoestand is de oudere mogelijk niet meer in staat zijn eigen middelen naar behoren te beheren. Daarom is het belangrijk dat de oudere vóór de opname een gevolmachtigd vertegenwoordiger aanduidt of daar althans ernstig over nadenkt. Een gevolmachtigd vertegenwoordiger kiest men door een vertrouwenspersoon aan te duiden en deze te bekleden met een lastgeving. Een lastgeving is een contract waarbij een persoon, genaamd lastgever (de oudere) aan een

---

²⁹ Vlaamse Gemeenschap, departement Welzijn

<<http://www.wvc.vlaanderen.be/rusthuisinfofoon/vragen/betaling.htm>>

³⁰ Van Velthoven J., Boeckstaens J., *Is de ene bejaarde gelijk aan de andere?*, 1993, p. 103

³¹ Hiervoor bestaat er echter geen wettelijke grond. Wettelijk gezien kan het O.C.M.W. enkel een hypotheek stellen om gelden terug te vorderen. In dit geval is het nog niet zeker of het O.C.M.W. zal moeten tussenkomen

ander persoon, genaamd lasthebber (de vertrouwenspersoon), opdracht geeft in zijn naam één of meer juridische handelingen te stellen.

Indien de oudere zelf geen gevolmachtigd vertegenwoordiger heeft aangeduid en hij niet meer in staat is zijn eigen goederen te beheren, dan is de wet van 18 juli 1991 (art. 488bis van het Burgerlijk Wetboek) van toepassing. Dit is de wet over de bescherming van de goederen van personen die door hun lichaams- of geestestoestand geheel of gedeeltelijk onbekwaam zijn te beheren. Iedere belanghebbende, rusthuisdirecteur, familie of andere persoon die een bescherming van de belangen van personen beoogt, kan bij de vrederechter de aanwijzing van een voorlopige bewindvoerder aanvragen. Ook de te beschermen persoon zelf kan een dergelijk verzoek indienen.

3) De oudere wenst op vrijwillige basis het beheer van zijn goederen over te dragen aan de instelling

De oudere kan nooit verplicht worden om het beheer of de bewaring van goederen/gelden toe te vertrouwen aan het rusthuis. Wenst de oudere toch, op vrijwillige basis, een bewindsopdracht over een deel of over het geheel van zijn goederen toe te vertrouwen aan de instelling, dan dienen een aantal regels in acht genomen te worden. Het is wenselijk dat de bewoner een schriftelijk verzoek richt aan de instelling tezamen met een nauwkeurige opsomming van de goederen die onder deze bewindsopdracht vallen. Indien de bewindsopdracht door de instelling aanvaard wordt, zal dit in een schriftelijke overeenkomst worden vastgelegd. Deze bewindsopdracht staat steeds onder toezicht van een commissie voorgezeten door een magistraat, notaris of bedrijfsrevisor. De bewoner kan deze bewindsopdracht op elk ogenblik beëindigen.³²

---

³² Vlaamse Gemeenschap, departement Welzijn

<http://www.wvc.vlaanderen.be/rusthuisinfofoon/vragen/betaling.htm>

1.5.2 DE BEJAARDE BESCHIKT NIET OVER VOLDOENDE EIGEN MIDDELEN.

Als de oudere onvoldoende middelen heeft, kan zij/hij een beroep doen op het bevoegde OCMW. Dit is het OCMW van de gemeente waar de oudere is ingeschreven vóór de opname. Het OCMW zal pas een tussenkomst verlenen indien na onderzoek blijkt dat de eigen middelen van de oudere niet volstaan.

De oudere zal eerst dus zijn pensioen, huuropbrengsten en dergelijke moeten aanspreken. Voldoen het pensioen of eventuele andere periodiek terugkerende inkomsten niet om de verblijfkosten te betalen, dan dienen zij aangevuld te worden met spaargelden, obligaties en andere middelen. De oudere kan deze gelden eventueel bij de ontvanger van het OCMW in bewaring geven. Dit is echter geen verplichting en dient steeds op vrijwillige basis te gebeuren. Zijn ook de spaargelden opgebruikt of onbestaand dan kan het OCMW een tussenkomst verlenen. Om terugbetaling van de gemaakte verblijfkosten te waarborgen, kan het OCMW een hypothecaire inschrijving nemen op de bestaande onroerende goederen van de oudere. Alvorens een tussenkomst te verlenen, zal het OCMW ook nagaan in hoeverre de verblijfkosten kunnen teruggevorderd worden van de onderhoudsplichtigen. Onder onderhoudsplichtigen worden in eerste instantie de kinderen van de oudere verstaan. Mogelijk zullen zij dus een financiële inspanning moeten leveren om de plaatsing mogelijk te maken.³³

Wanneer een OCMW uiteindelijk tussenkomt in de kosten, wil dit dan automatisch zeggen dat de bejaarde in een OCMW-rusthuis moet gaan verblijven? Er zijn een drietal criteria die de plaatsing of overplaatsing van een bewoner, die een beroep doet op de tussenkomst van een OCMW voor het betalen van zijn maandelijkse verblijfsfactuur, kunnen beïnvloeden. Ten eerste is er de mate van zich thuis voelen, het geïntegreerd zijn in een rusthuis. Een rusthuis is geen tijdelijke verblijfplaats zoals een ziekenhuis, maar een

---

³³ Vlaamse Gemeenschap, departement Welzijn

<http://www.wvc.vlaanderen.be/rusthuisinfofoon/vragen/betaling.htm>

permanente verblijfplaats. Een gedwongen verhuis betekent het loslaten van bekenden, van een leefpatroon, het terug aanpassen aan een nieuwe situatie. Het is duidelijk dat dit bij de hoogbejaarde bewoner een ernstige emotionele schok kan teweegbrengen.

Een tweede criterium betreft de kostprijs. Het verschil in kostprijs tussen het rusthuis waar de oudere nu verblijft of wil gaan verblijven en deze die door andere rusthuizen, waaronder die van het OCMW, aangerekend wordt kan zeer aanzienlijk zijn. Het is aan het OCMW om uit te maken hoe sterk de sociale en emotionele gevolgen voor de bewoner bij een overplaatsing doorwegen tegenover de financiële consequenties.

Een derde overweging betreft de geschiktheid van het rusthuis, vooral gelet op de gezondheid, de graad van zorgbehoevendheid en de zorgomkadering die een bewoner nodig heeft. Het tegen zijn wil overplaatsen van een rusthuisbewoner, die reeds geruime tijd geïntegreerd is, naar een andere voorziening lijkt in strijd te zijn met de menselijke waardigheid, met de methoden van het maatschappelijk werk. Het lijkt enerzijds evenmin de meest passende vorm van materiële hulp. Anderzijds moeten ook de kosten die ten laste komen van de lokale gemeenschap in overweging genomen worden.

De meeste OCMW's kiezen dan ook voor een tussenoplossing waarbij de woonwensen van de bewoner en de financiële repercussies voor het OCMW in een zeker evenwicht worden gebracht. Dit wordt bereikt door de tussenkomst in de dagprijs te begrenzen tot bijvoorbeeld de dagprijs in de eigen instelling, de gemiddelde dagprijs gangbaar in de streek of tot een bepaald concreet bedrag. Met een privé-rusthuis kan er een begrensde dagprijs overeengekomen worden. Tegen een beslissing van een OCMW aangaande steunverlening kan binnen de maand bij de arbeidsrechtbank in beroep gegaan worden. De mogelijkheid tot beroep en de concrete procedure hiertoe dienen normaliter vermeld te zijn in de brief van het O.C.M.W waarin de beslissing meegedeeld wordt.³⁴

---

³⁴ Vlaamse Gemeenschap, departement Welzijn

<http://www.wvc.vlaanderen.be/rusthuisinfofoon/vragen/woonst.htm>

Vooraleer het OCMW een tussenkomst zal verlenen, zal de oudere dus eerst zijn eigen middelen moeten aanspreken. Dit wil zeggen dat de oudere zijn pensioen en andere inkomsten moet afgeven aan het OCMW. Giften van niet-onderhoudsplichtigen (vrienden, kennissen, broers of zussen) moet men evenwel niet afstaan. Indien men van de oudere zou vragen van alle middelen afstand te doen, zou er niets meer overblijven voor persoonlijke uitgaven. Het iemand onmogelijk maken eens iets extra te kopen, wat geld aan ontspanning te spenderen, enzovoort zou van weinig menslievendheid getuigen.

Daarom heeft de wetgeving het **recht op zakgeld** voorzien; een bedrag werd er eerst niet vastgesteld. De wet De Meyer van 3 mei 2003³⁵ heeft hier echter verandering in gebracht. Nu bepaalt artikel 98 §1 van de organieke wet van 8 juli 1976 dat *“Wanneer de maatschappelijke dienstverlening wordt verstrekt in de vorm van betaling van de kosten van het verblijf in een rusthuis en de begunstigde bijdraagt in deze kosten ..., bedraagt het zakgeld minstens 900 EUR per jaar, uitbetaald in maandelijkse schijven.”* Dit houdt dus in dat iedere rusthuisbewoner maandelijks recht heeft op een zakgeld van 75 euro. Men kan zich afvragen welke uitgaven volgens het OCMW van het zakgeld betaald dienen te worden. Aangezien dit door de respectieve OCMW's op diverse wijzen wordt geïnterpreteerd, kan hier geen pasklaar antwoord op worden gegeven. Mogelijke kosten die van het zakgeld moeten worden betaald zijn pedicure, kapper, kleding. Sommige OCMW's keren ook vakantiegeld uit. Aangezien dit echter geen wettelijke verplichting is, wordt dit niet overal toegepast.³⁶

---

³⁵ Wet 3 mei 2003, *Wet tot wijziging van artikel 98 van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.*, BS 16 mei 2003

³⁶ Vlaamse Gemeenschap, departement Welzijn

<<http://www.wvc.vlaanderen.be/rusthuisinfofoon/vragen/betaling.htm>>

1.5.3 WAARBORG

In de meeste rusthuizen wordt een waarborg gevraagd. Deze mag niet hoger zijn dan 30 maal de dagprijs en moet op een speciale rekening geplaatst worden. De intresten zijn bestemd voor de resident.³⁷

1.5.4 OPNAMEFORMALITEITEN

Elk rusthuis is verplicht een **reglement van orde** en een schriftelijke (woon)**overeenkomst** op te stellen.³⁸

Bij de opname dient aan de inrichting een verslag te worden overgelegd van een maatschappelijk werker verbonden aan een openbaar bestuur of een erkende sociale voorziening. Uit dit verslag moet blijken dat met de oudere de verschillende mogelijkheden van hulpverlening werden onderzocht en besproken en dat de oudere beslist voor de opname in de vermelde inrichting. In geval van dringende opname dient het verslag uiterlijk acht dagen na de opname te worden overgelegd. De bedoeling van het **sociaal verslag** is het vermijden dat een oudere tegen zijn zin in een rusthuis geplaatst wordt. Daarom dient er ook effectief een gesprek plaats gehad te hebben in principe met de oudere zelf.

Tenslotte dient elke bewoner alvorens in de inrichting opgenomen te worden, een **geneeskundig attest** en de uitslag van een radiologisch onderzoek van de thorax voor te leggen waaruit blijkt dat er geen beletsel is tegen de opname of het verblijf.³⁹

---

³⁷ Vlaamse Gemeenschap, departement Welzijn

<<http://www.wvc.vlaanderen.be/rusthuisinfofoon/vragen/rechtplicht.htm>>

³⁸ Vlaamse Gemeenschap, departement Welzijn

<<http://www.wvc.vlaanderen.be/rusthuisinfofoon/vragen/Rv0.htm>>

³⁹ Vlaamse Gemeenschap, departement Welzijn

<<http://www.wvc.vlaanderen.be/rusthuisinfofoon/vragen/rechtplicht.htm>>

1.5.5 DE OUDERE ALS SAMENWONENDE OF GEHUWDE

Wat zijn de gevolgen in een gezin, wanneer slechts één van de partners naar een rusthuis gaat?

Indien beslist wordt tot opname van een gehuwde oudere terwijl de partner thuis blijft wonen, dient het OCMW rekening te houden met de globale gezinsinkomsten. Hierbij is het belangrijk ervoor te zorgen dat de thuisblijvende partner financieel niet gediscrimineerd wordt. De thuisblijvende oudere moet immers een leven kunnen leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid. Het OCMW dient dan ook rekening te houden met de behoeften van deze persoon. De thuislevende moet verder kunnen leven op een manier die vergelijkbaar is met het leven vóór de plaatsing van de partner. De meerderheid van de OCMW's geven de thuisblijvende partner de helft van de pensioeninkomsten, eventueel vermeerderd met een bijpassing. Sommige OCMW's geven een bedrag dat overeenstemt met het bestaansminimum. Andere OCMW's kennen nog andere bepalingen om het bedrag vast te stellen dat de thuisblijvende partner krijgt toegewezen. In elk geval is er van eenvormigheid geen sprake.⁴⁰

Indien één van de partners in een rusthuis verblijft en regelmatig onderhoudsgeld betaalt, is een deel (80%) van het onderhoudsgeld aftrekbaar (bewijs van instelling noodzakelijk). Indien beide partners in een instelling verblijven kunnen de kosten echter niet ingebracht worden.⁴¹ Dit principe wordt meer in detail besproken in deel 2.3.7, de aftrekbaarheid van onderhoudsgelden.

---

⁴⁰ Vlaamse Gemeenschap, departement Welzijn

<<http://www.wvc.vlaanderen.be/rusthuisinfofoon/vragen/samen.htm>>

⁴¹ Vlaamse Gemeenschap, departement Welzijn

<<http://www.wvc.vlaanderen.be/rusthuisinfofoon/vragen/samen.htm>>

1.5.6 SOCIALE TEGEMOETKOMINGEN

Uit voorgaande topics is al gebleken dat niet iedereen zomaar een verblijf in een rusthuis kan betalen. Daarom komen de verschillende overheden van ons land via sociale tegemoetkomingen ter hulp.

Als eerste kunnen de bejaarden een beroep doen op de **zorgverzekering**. De Vlaamse zorgverzekering zal de niet-medische kosten namelijk gedeeltelijk dekken. Vanaf 1 januari 2004 komen alle bewoners van een erkende residentiële voorziening in aanmerking. De Vlaamse Gemeenschap erkent hiervoor de rusthuizen, rust- en verzorgingstehuizen en psychiatrische verzorgingsinstellingen. De zorgbehoevendheid wordt bewezen aan de hand van een verblijfsattest dat kan afgeleverd worden door de residentiële voorziening waar men verblijft of door het ziekenfonds waarbij men aangesloten is. Iedere bewoner heeft vervolgens recht op een vergoeding van 125 euro.⁴²

Daarnaast bestaat er ook nog de **W.I.G.W.-regeling**. De mutualiteit, waar de aanvraag moet worden ingediend, verleent namelijk een tegemoetkoming aan weduwen, invaliden, gepensioneerden en wezen, die een bepaalde inkomensgrens niet overschrijden.⁴³ Met invoering van de wet van 1 juli 1997 werd dit uitgebreid tot leefloontrekkers en gelijkgestelden, ouderen met een gewaarborgd inkomen, gehandicapten met een tegemoetkoming en gezinnen met een gehandicapt kind. Ze komen in aanmerking voor een hogere terugbetaling van geneeskundige zorgen, medicatie, hospitalisatie, 50 % vermindering op het openbaar vervoer en eventueel een sociaal telefoontarief.⁴⁴

---

⁴² Vlaamse Gemeenschap, departement Welzijn - zorgverzekering

<<http://www.wvc.vlaanderen.be/zorgverzekering/burgers/tenlasteneming/tlvlaanderen.htm#1>>

⁴³ Inkomensgrens W.I.G.W. regeling: 1.103,86 euro plus 204,35 euro per persoon ten laste per maand

⁴⁴ Vlaamse Gemeenschap, departement Welzijn

<<http://www.wvc.vlaanderen.be/rusthuisinfofoon/vragen/sociale.htm>>

Als laatste is er de **tegemoetkoming 'hulp aan bejaarden'**. Ouderen die minstens 65 jaar zijn, man of vrouw, Belg of gelijkgesteld zijn en in België wonen, die in zekere mate afhankelijk zijn en over een beperkt inkomen beschikken, kunnen bij het ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu een financiële tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden aanvragen. De grootte van het bedrag is afhankelijk van het inkomen en de gezinssituatie. Een maximumgrens is vastgesteld. Een puntensysteem bepaalt de afhankelijkheid van de oudere in zijn dagelijks levensonderhoud. Aan de hand van de afhankelijkheid varieert de tussenkomst tussen 69,82 euro en 468,70 euro de maand.⁴⁵

Deze tegemoetkoming zorgen er samen met de welvaartsaanpassingen van de pensioenen voor dat steeds meer mensen hun verblijf in een rusthuis kunnen betalen.

---

⁴⁵ Portaal van de Sociale Zekerheid,

< www.socialsecurity.be/site_nl/citizen/Infos/general/02_07/index.htm?lang=nl&action=home&id=4613 >

1.6 De betaalbaarheid van rusthuizen

1.6.1 DE KOSTPRIJS VAN EEN RUSTHUIS

Een rusthuis wordt gefinancierd via drie kanalen, met name de bewoner zelf, het RIZIV⁴⁶ en de overheid. Hierdoor moet de bewoner niet alles zelf betalen. Toch blijft dit nog een grote last.

De totale kostprijs per bewoner kan worden onderverdeeld in woonkosten, leefkosten en zorgkosten. De **woon- en leefkosten** zijn in principe voor rekening van de bewoner, via de dagprijs. Naast de dagprijs worden vaak supplementen aangerekend die verschillen van instelling tot instelling (telefoon, cafetariaverbruik, ed.).

De **zorgkosten** zouden gedragen moeten worden door het RIZIV. De RIZIV-forfaits dekken in principe alle kosten voor bijstand in de handelingen van het dagelijkse leven en elke handeling tot reactivatie, revalidatie en sociale reïntegratie voor verzorging verleend door verplegend personeel en kinesitherapeuten. De hoogte van het forfait is afhankelijk van de categorie van zorgbehoefendheid van de bewoner en niet van het inkomen van de bewoner.^{47 48} Deze wordt bepaald aan de hand van de KATZ-schaal (zie bijlage 1.3). Er dient wel vermeld te worden dat verscheidene rusthuizen meer personeel in dienst nemen dan de norm bepaald door het RIZIV. De kost van deze extra personeelsleden wordt verrekend in de dagprijs voor de bewoner.⁴⁹

---

⁴⁶ Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering

⁴⁷ Dooghe G., Vanden Boer L., Vanderleyden L., *De kostprijs van de zorg aan ouderen*, 1998, p. 14

⁴⁸ art. 147 § 2 K.B. 3 juli 1996 tot uitvoering van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen (BS 31 juli 1996)

⁴⁹ WVC Vlaanderen Rusthuisinfofoon,

<<http://www.wvc.vlaanderen.be/rusthuisinfofoon/vragen/kostprijs.htm>>

Ter vervollediging meld ik nog dat bij de bouw van een rusthuis, de staat ook nog gedeeltelijk tussenkomt via het VIPA-decreet.⁵⁰

Al de inkomsten dienen om de verschillende uitgaven van het rusthuis te dekken, met name: personeelskosten (vormen ongeveer 70% van de totale kost), werkingskosten (zoals voeding, verzorgingsmateriaal, nutsvoorzieningen, kantoorbenodigdheden, ...), uitrustingskosten (tilliften, kiné-apparatuur, ...), kosten van andere leveringen en diensten (verzekeringen, erelonen, ...), financieringskosten (afbetaling intresten) en afschrijvingen.⁵¹

In principe is het rusthuis vrij om de dagprijs voor de bewoner te bepalen. Toch dient het rusthuis aangifte te doen bij de afdeling Prijzen en Mededinging van het ministerie van Economische zaken, die zijn akkoord moet geven.⁵²

1.6.2 DE BETAALBAARHEID VAN EEN RUSTHUIS

Hoeveel kost een rusthuis nu juist en is dit voor iedereen betaalbaar? Aan de hand van een studie die de pensioenen van de bewoners vergelijkt met de dagprijzen wil ik hier een beeld van geven.

Indien de bewoner zijn verblijf uitsluitend met zijn pensioen zou betalen, kon hij in 1997 maar 63% van de totale dagprijs dekken.⁵³ In 2002 vergeleek Greta D'Hondt (CD&V) de kostprijs van een rusthuis met de minimumpensioenbedragen in het werknemersstelsel. Samengevat stelde ze dat een pensioen 70 procent van de kosten dekt van een rusthuis,

---

⁵⁰ Decreet van 23 februari 1994, gewijzigd door decreet 20 december 1996 (BS 31 december 1996)

⁵¹ WVC Vlaanderen Rusthuisinfofoon,

<<http://www.wvc.vlaanderen.be/rusthuisinfofoon/vragen/kostprijs.htm>>

⁵² idem

⁵³ Heeren J. en Thewys T., *Vlaamse seniorenvoorzieningen voor en na 2000*, 1999, p. 235

maar een gezinspensioen maar 50 procent.⁵⁴ Momenteel bedraagt het minimumpensioen van een alleenstaande in het werknemersstelsel 866,30 euro per maand. Een gezinspensioen bedraagt 1.082,53 euro.⁵⁵ Met een alleenstaande pensioen kan men gemiddeld 83% van de kosten van een rusthuis betalen.⁵⁶ Voor een gezinspensioen is dit 52%.

Deze evolutie toont aan dat het rusthuis ten opzichte van 1997 iets betaalbaarder is geworden. Dit komt ondermeer door de welvaartsaanpassingen van de pensioenen en de tegemoetkomingen waar een bejaarde op kan rekenen om zijn verblijf in een rusthuis beter betaalbaar te maken. Toch mag hierdoor niet besloten worden dat iedere bejaarde zomaar in staat is om zijn verblijf te betalen. Het gaat hier over gemiddelden, wat wil zeggen dat nog een deel het moeilijk heeft om zijn kosten te dekken.

Toch kan men er niet onder uit dat de dagprijzen voor rusthuizen fors duurder zijn geworden. Uit berekeningen van de stijging van de gemiddelde dagprijs, in een onderzoek uitgevoerd door de KUL en het HIVA in opdracht van de koepelorganisatie VVI, bleek dat de gemiddelde dagprijs tussen 1991 en 2001 met 26% in België gestegen was, met 31,9% in Vlaanderen, 22,2 % in Wallonië en 23,5 % in Brussel.⁵⁷ Het verschil tussen de gewesten is volgens hen te verklaren door de hogere kwaliteitseisen en de bijkomende bouwvoorschriften die door de Vlaamse overheid worden opgelegd via het kwaliteitsdecreet van april 1997. Bijlage 1.4 geeft een overzicht van de stijging van de dagprijzen van rusthuizen in België tussen de periode 2000 en 2005. Hieruit blijkt dat de laatste vijf jaar de gemiddelde rusthuisprijzen eveneens met 9% zijn gestegen.

---

⁵⁴ De Standaard, *Minimumpensioen dekt maar driekwart kosten rusthuis*, 29 januari 2002

⁵⁵ KBG, *Geld en inkomen*, <<http://www.kbg.be/info/info-inkomen/info-recente%20cijfers.htm>>

⁵⁶ Eigen berekeningen: Minimumpensioen t.o.v. gemiddelde dagprijs tabel 1.4 x 30,5

⁵⁷ Pacolet J. en Cattaert G., *Het silhouet van de bewoners achter de gevel van het woon- en zorgcentrum*, 2004, p. 9

HOOFDSTUK 2: LITERATUURSTUDIE

2.1 De onderhoudsplicht in het algemeen

Het idee van elkaar onderhouden, en zeker in familieverband bestaat al sinds de Oudheid. Het gezin heeft altijd al een centrale rol in de samenleving gespeeld. De volgende paragrafen geven een overzicht van de onderhoudsplicht door de geschiedenis heen en de ideologische achtergrond ervan.

2.1.1 HISTORIEK

Oorspronkelijk was het verhaal van de kosten van maatschappelijke dienstverlening en het leefloon op de onderhoudsplichtigen louter facultatief. De eerste wettelijke bepaling hieromtrent kwam er al via de Wet van 14 maart 1876. Nadien werd deze materie geregeld door artikel 30 van de wet van 27 november 1891. De wet van 2 april 1965 nam deze later over in een aangepaste versie.

De OCMW-Wet (8 juli 1976) wijdt sindsdien zelfs een volledig hoofdstuk aan de terugbetaling van de kosten van maatschappelijke dienstverlening door particulieren. In artikel 98 § 2 formuleerde men dat de kosten van maatschappelijke dienstverlening 'kunnen worden verhaald' op de onderhoudsplichtigen. Met het K.B. nr. 244 van 31 december 1983 werd het traditioneel **verhaalrecht** omgezet in een principiële **verhaalplicht**. Samen met deze invoering van een algemene terugvorderingplicht gaf men, via artikel 100bis § 2 van de OCMW-Wet, de OCMW's ook de mogelijkheid om af te zien van deze verplichting omwille van redenen van billijkheid of efficiëntie of om een aantal bijzondere redenen. Het K.B. van 9 mei 1984 gaf vervolgens uitvoering aan artikel 13 van de toenmalige bestaansminimumwet en het pas ingevoerde artikel 100bis OCMW-Wet. Het legde de nadere regels en toepassingsvoorwaarden van de verhaalplicht vast en voorzag in

een aantal bijkomende uitzonderingen op deze plicht. Het K.B. van 9 mei 1984 werd nog twee keer aangepast met name door het K.B. 18 februari 1985, waarbij men de minimumgrenzen optrok, waaronder geen verhaal mocht worden uitgeoefend. Tot slot zorgde het K.B. van 8 april 1987 voor een aanzienlijke versoepeling. Na dit besluit bleven er nog maar drie gevallen over waarin het OCMW verplicht wordt terug te vorderen. Deze zijn tussen echtgenoten, ouders voor hun niet-zelfstandige kinderen en kinderen voor hun ouders die in een instelling zijn opgenomen.⁵⁸

Deze regeling houdt sindsdien al zeer lang stand en is momenteel nog altijd de basis voor de onderhoudsplicht. Ondertussen is in 2002 de bestaansminimumwet vervangen door de wet op maatschappelijke integratie van 26 mei 2002. Het K.B. van 3 september 2004 heeft nog enkele kleine wijzigingen aangebracht. De belangrijkste wijziging is de aanvulling van artikel 14 van het K.B. 9 mei 1984 met de mogelijkheid om het kadastraal inkomen als berekeningsbasis voor het beschikbaar inkomen te gebruiken in welbepaalde gevallen. De Programmawet van 9 juli 2004 heeft er verder voor gezorgd dat een OCMW nu ook volledig kan afzien van het terugvorderen van onderhoudsplichtigen, mits de goedkeuring van de gemeentelijke overheid.⁵⁹ Op 4 november 2004 zorgde een Ministeriële omzendbrief van minister Dupont tenslotte voor een uniforme terugvorderingschaal, die nu door elk OCMW dient gebruikt te worden.

---

⁵⁸ Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001

⁵⁹ Art. 98 § 3 O.C.M.W.-Wet

2.1.2 ALGEMEEN

Om een duidelijk en algemeen beeld te krijgen over de huidige situatie met betrekking tot de onderhoudsplicht, heb ik ervoor gekozen om een juridische literatuurstudie uit te voeren. Solidariteit in het algemeen en intergenerationele solidariteit in het bijzonder, zijn van oudsher belangrijke aandachtspunten van onze samenleving zoals eerder al beschreven. Zo schrijft P. Senaeve eveneens dat er in elke beschaving al vormen gekend waren van informele en/of formele hulpverleningssystemen. Wellicht in elke cultuur waren het de familieleden die in eerste instantie de behoeftige trachtten te helpen. Verder kenden vele culturen een formeel hulpverleningssysteem, georganiseerd door de plaatselijke gemeenschap, de beroepsassociaties, de geestelijke en politieke overheid, om de gevallen op te vangen waar de familiale solidariteit niet of onvoldoende kon helpen. Deze vormen van samenleven vormden een bron van inspiratie voor de ontwerpers van de 'Code Civil' ten tijde van Napoleon. Uit deze 'Code Civil' is het onderhoudsrecht verder ontstaan.⁶⁰

Het **onderhoudsrecht** behelst de privaatrechtelijke onderhoudsaanspraken die bestaan tussen twee personen waarbij de ene de verplichting heeft om de andere de nodige middelen te verschaffen voor diens levensonderhoud. De persoon op wie de onderhoudsverplichting rust, is de onderhoudsplichtige; de persoon die tegenover een ander een onderhoudsaanspraak heeft, is de onderhoudsgerechtigde.⁶¹ Wanneer deze onderhoudsverplichting dient te worden uitgevoerd, wordt besproken in de volgende paragraaf.

---

⁶⁰ Senaeve P., *Compendium van het Personen- en Familierecht*, 2004, randnr. 2202

⁶¹ Idem , randnr. 2194

2.1.3 VOORWAARDEN ONDERHOUDSP LICHT

Overeenkomstig artikel 208 B.W. wordt levensonderhoud slechts toegestaan naar verhouding van de behoeften van hem die onderhoud vordert en van het vermogen van hem die onderhoud verschuldigd is. Aldus bestaat de onderhoudsplicht slechts voor zover er **drie voorwaarden** tegelijk aanwezig zijn. Ten eerste moet degene die zich beroept op de onderhoudsplicht, behoeftig⁶² zijn. Vervolgens dient de persoon die wordt aangesproken over voldoende middelen te beschikken en als laatste moet er een band van bloed- of aanverwantschap zijn tussen de beide genoemde personen.⁶³

Verder heeft een onderhoudsvordering nog enkele **specifieke kenmerken**. Ze heeft een strikt persoonlijk karakter. Dit wil zeggen dat ze niet kan worden overgedragen en niet uitgeoefend kan worden bij zijdelingse vordering (art. 1166 B.W.). Dit houdt in dat een onderhoudsvordering telkens rechtstreeks dient te gebeuren tussen schuldeiser en schuldenaar. Ze eindigt ook bij de dood van de onderhoudsgerechtigde of de onderhoudsschuldenaar, behoudens in bepaalde gevallen waar de onderhoudsplicht rust op het nalatenschap. Deze gevallen worden verder in dit werk besproken.⁶⁴ Als laatste moet elke onderhoudsplicht normalerwijze worden nagekomen door betaling in geld. De uitvoering in natura (art. 210-211 B.W.) wordt dan ook beschouwd als een uitzondering en moet door de rechter worden toegestaan.⁶⁵

---

⁶² Onder 'behoefte' verstaat men de onmogelijkheid om in zijn onderhoud te voorzien door eigen middelen. [Simoens et al., 2001, p. 8]

⁶³ Simoens D., et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 8

⁶⁴ Zie topic 2.2.1 soorten wettelijke onderhoudsplicht

⁶⁵ Simoens D., et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 18

2.1.4 SOORTEN ONDERHOUDSP LICHT

In het algemeen kan men stellen dat er twee grote soorten onderhoudsplicht zijn. De **onderhoudsplicht van gemeen recht**, waarbij een behoeftige het levensnoodzakelijke kan vragen aan de onderhoudsplichtige. Hiernaast bestaat er ook nog een '**specifieke**' **onderhoudsplicht** die verder gaat. Hieronder vallen onder andere de verplichting van de ouders tot levensonderhoud, opvoeding en opleiding voor hun kinderen en de onderhoudsplicht tussen ex-echtgenoten. Deze vorderingen kunnen zich uitstrekken over meer dan het levensnoodzakelijke.⁶⁶ P. Senaeve onderscheidt verder drie soorten onderhoudsafspraken c.q.- verplichtingen.⁶⁷

i) Conventionele onderhoudsplicht

Deze onderhoudsplicht geldt tussen personen, al dan niet met elkaar verwant of aanverwant, tussen wie geen wettelijke onderhoudsplicht bestaat. Zij kunnen rechtsgeldig een eenzijdige of wederkerige onderhoudsverbintenis tussen elkaar overeenkomen.

ii) Natuurlijke onderhoudsplicht

Ten aanzien van bepaalde personen op wie geen wettelijke onderhoudsverplichting rust, wordt het bestaan van een natuurlijke verbintenis tot het verschaffen van levensonderhoud aangenomen. Het gaat hem in dit geval vooral om broers en zussen en de onderhoudsplicht ten laste van de genetische ouders. Daarnaast kan er ook een natuurlijke onderhoudsverplichting rusten op personen die wettelijk onderhoudsplichtigen zijn, in situaties waarin geen beroep gedaan kan worden op hun wettelijke

---

⁶⁶ POD Maatschappelijke integratie, *Onderhoudsplicht – verwijzingsvoorwaarden*, 2005, <<http://www.mi-is.be/NL/faq/Onderhoudsplicht>>

⁶⁷ Senaeve P., *Compendium van het Personen- en Familierecht*, randnr. 2196-2201

onderhoudsplicht. Hierbij denken we onder andere aan ouders ten aanzien van hun kinderen voor het verschaffen van een stand (art. 204 B.W.). Ook grootouders ten opzichte van hun kleinkinderen, ingeval begoede grootouders vrijwillig tussenkomen, hoewel de ouders over voldoende middelen beschikken. Een laatste categorie hierin zijn de kinderen die hun niet-behoefte, maar zieke ouders opvang en steun bezorgen.

iii) Wettelijke onderhoudsplicht

De wet legt tenslotte aan een hele reeks personen een onderhoudsplicht op ten aanzien van een andere persoon. De onderhoudsplicht van kinderen ten aanzien van hun ouders is hiervan een duidelijk voorbeeld. De wettelijke onderhoudsplicht zal daarom hierna in detail besproken worden.

2.2 Wettelijke onderhoudsplicht

2.2.1 SOORTEN WETTELIJKE ONDERHOUDSP LICHT

De gevallen van wettelijke onderhoudsplicht kunnen ingedeeld worden in vier categorieën. Onderhoudsplicht binnen het kerngezin, onderhoudsplicht binnen de grote familie, onderhoudsplicht tussen ex-echtgenoten en onderhoudsplicht ten laste van nalatenschappen.⁶⁸

i) Onderhoudsplicht binnen het kerngezin

Volgens artikels 213 en 221 1° lid Burgerlijk Wetboek bestaat er tussen echtgenoten de wederzijdse plicht tot hulp en tot bijdrage in de lasten van het huwelijk. Dit geldt eveneens voor wettelijk samenwonenden (art. 1477 § 3 B.W.). Op ouders rust ook nog de plicht om hun niet-zelfstandige kinderen levensonderhoud, opvoeding en een passende opleiding te bezorgen (art. 203 § 1 B.W.). Deze laatste verplichting geldt eveneens voor de stiefouder ten aanzien van zijn stiefkinderen na het overlijden van de ouder (art. 203 § 2 B.W.), voor de verwekker (art. 336 – ev. B.W.) en voor de pleegvoogd (art. 475 bis, 1° lid B.W.).⁶⁹

ii) Onderhoudsplicht binnen de grote familie

Buiten het kerngezin bestaat er nog een wederkerige onderhoudsplicht tussen alle verwanten in de rechte lijn. Dit houdt dus volgens artikels 205 en 207 B.W. in dat er een onderhoudsplicht bestaat tussen ouders en hun reeds zelfstandige kinderen en

---

⁶⁸ Senaeve P., *Compendium van het Personen- en Familierecht*, 2004, randnr. 2203

⁶⁹ Idem, randnr. 2204-2205

grootouders en hun kleinkinderen. Deze plicht geldt in beide richtingen. Hierbij gaat men ervan uit dat de kinderen in ruil voor de gekregen opvoeding, later ook instaan voor de zorg van hun ouders. Verder aanzien sommigen de onderhoudsplicht ook als een tegenprestatie voor de erfrechten. Tussen verwanten in zijlijn, zoals broers en zussen, bestaat er evenwel geen wettelijke onderhoudsplicht.

Verder bestaat er nog een wederkerige onderhoudsplicht tussen schoonouders en behuwdkinderen. (art. 206 en 207 B.W.) De onderhoudsplicht geldt wel enkel tussen schoonverwanten in de eerste graad. De onderhoudsplicht tussen schoonkinderen houdt verder op te bestaan wanneer de schoonvader of de schoonmoeder een tweede huwelijk aangaat (art. 206 1° B.W.). Artikel 206 2° B.W. voegt hier nog aan toe dat, wanneer degene van de echtgenoten die de aanverwantschap heeft doen ontstaan en de kinderen uit zijn huwelijk met de andere echtgenoot geboren, overleden zijn, de onderhoudsplicht ook ophoudt te bestaan. Bij echtscheiding heft de onderhoudsplicht zich natuurlijk op ten aanzien van de schoonouders.⁷⁰

iii) Onderhoudsplicht tussen ex-echtgenoten

Artikels 301, 306 en 307 B.W. bepalen de regeling betreffende het onderhoud tussen ex-echtgenoten. Deze stellen dat de rechtbank aan de echtgenoot die de echtscheiding heeft verkregen, uit de goederen en de inkomsten van de andere echtgenoot, een uitkering kan toekennen. Deze uitkering, rekening houdende met zijn inkomsten en mogelijkheden, moet hem of haar in staat stellen in zijn bestaan te voorzien op een gelijkwaardige wijze als tijdens het samenleven.⁷¹ Deze onderhoudsplicht geldt echter wel maar in de gevallen van echtscheiding op grond van fout of op grond van twee jaar feitelijke scheiding.

---

⁷⁰ Senaeve P., *Compendium van het Personen- en Familierecht*, 2004, randnr. 2206

⁷¹ Senaeve P., *Compendium van het Personen- en Familierecht*, 2004, randnr. 2207

iv) Onderhoudsplicht ten laste van nalatenschappen

De nalatenschap van de eerststervende echtgenoot, al was hij gescheiden van tafel en bed, is levensonderhoud verschuldigd aan de langstlevende, indien deze ten tijde van het overlijden behoeftig is (art. 205 bis §1). In welbepaalde andere gevallen dienen de nalatenschappen het onderhoud, waar de overledene voor zorgde, verder te zetten. Deze vindt men onder andere terug in artikels 339 bis 1° lid, 475 quinquies 2° lid, art. 353-14 2° lid in fine, 205 bis §2, art. 301 § 6 en art. 307 bis in fine.⁷²

De onderhoudsplicht van kinderen ten opzichte van hun ouders valt dus onder wettelijke onderhoudsplicht binnen de grote familie.

2.2.2 WETTELIJKE ONDERHOUDSP LICHT EN HET BURGERLIJK WETBOEK

De wettelijke onderhoudsplicht vindt, zoals hierboven al kort aangehaald, zijn draagkracht in het Burgerlijk Wetboek. Alle regels in verband met het Burgerlijk recht dienen daarom gevolgd te worden. Dit wetboek is echter één van de oudste wetboeken in ons rechtstelsel en is daarom niet altijd aangepast aan de huidige maatschappij.

Het Burgerlijk Wetboek is nog steeds **gebaseerd op het klassieke gezin**. Ondertussen is de maatschappij zo geëvolueerd dat er tal van andere leefvormen zijn ontstaan. Het stelt de juridische wereld voor tal van problemen. Voorbeelden hiervan zijn alleenstaande ouders met kinderen, samenwonende koppels, nieuw samengestelde gezinnen en halebikoppels met kinderen. Rechten en plichten van ouders en kinderen zijn echter op maat van het klassieke gezinsmodel geschreven en voldoen dan ook niet langer meer om een afdoend antwoord te geven aan de problemen waarmee anders samengestelde gezinnen geconfronteerd worden. Dit is nogmaals duidelijk naar voren gekomen in onder

---

⁷² Senaeve P., *Compendium van het Personen- en Familierecht*, 2004, randnr. 2208

andere de discussie rond het openstellen van adoptie voor holebi's.⁷³ In de volgende alinea's probeer ik kort een beeld te schetsen van de verschillende afwijkende situaties en hoe de wetgevende macht hier op tracht te reageren.

Sinds de inwerkingtreding op 1 januari 2000 van de wet tot invoering van de wettelijke samenwoning, worden **wettelijk samenwonenden** in het Burgerlijk Wetboek gelijkgesteld met gehuwden.⁷⁴ Zij zijn hierdoor dus ook onderhoudsplichtig. Een opmerking die hierbij wel gesteld moet worden, is dat er ook koppels zijn die samenwonen, maar geen samenlevingscontract afsluiten. Op deze **feitelijk samenwonenden** is de regelgeving van het Burgerlijk Wetboek echter niet van toepassing.

Een andere samenlevingsvorm heeft betrekking op adoptie. In de rechtsleer maakt men hierbij nog een onderscheid tussen volle adoptie en gewone adoptie. Bij de **volle adoptie** worden alle banden met de oorspronkelijke familie verbroken. Het ouderlijk gezag en de ouderlijke plichten van de oorspronkelijke ouders gaan hierbij teniet, evenals de erfrechtelijke aanspraken tegenover de oorspronkelijke familie.⁷⁵ Al deze rechten gaan over naar de 'nieuwe' familie. Het kind wordt hierdoor als een natuurlijk kind beschouwd in het gezin. Ten volle geadopteerden hebben hierdoor geen onderhoudsplicht meer tegenover hun oorspronkelijke ascendenten (art. 370, §1, 2° lid B.W.). Al de rechten en plichten gaan dus over naar de adoptiefamilie.

Bij de **gewone adoptie** worden niet alle banden met de oorspronkelijke familie verbroken. De verwantschapsband blijft bestaan. De oorspronkelijke ouders verliezen het ouderlijk gezag en de ouderlijke verplichtingen. De geadopteerde behoudt evenwel alle erfrechten ten aanzien van de oorspronkelijke familie en geniet bovendien van het erfrecht in de nalatenschap van de adoptant, maar niet op de goederen van de aanverwanten van de

---

⁷³ Imbrechts E., *Adoptieouder, zorgouder, meeouder, voogdijouder,...*? Uit: Samenleving en Politiek, jaargang 12 nummer 8 (oktober 2005), p. 19-24

⁷⁴ Wet van 23 november 1998, *Wet tot invoering van de wettelijke samenwoning*, BS 12-01-1999

⁷⁵ Kind en Gezin, *Gezinsgids 2002*, p. 142

adoptant. Net zoals bij de volle adoptie is er ook bij de gewone adoptie dus een volledige gelijkstelling met de afstammingsband, maar er ontstaat geen volledige verwantschapsband. Deze beperkt zich slechts tot de eerste graad.⁷⁶ Is de geadopteerde in dit geval dan ook vatbaar voor de onderhoudsplicht ten opzichte van de adoptant?. Art. 353, 14, 2° lid B.W. bepaalt dat *“de geadopteerde (adoptiekind) en zijn afstammelingen levensonderhoud verschuldigd zijn aan de adoptant of adoptanten (adoptieouders), indien zij behoeftig zijn”*. Art. 364, 3° lid B.W. stelt verder dat geadopteerden alleen tegenover hun oorspronkelijke ouders onderhoudsplichtig zijn, niet tegenover verdere oorspronkelijke verwanten.

Voorgaande situaties leunen nog dicht tegen het model van het klassieke gezin aan. Hiervoor heeft men dus aanpassingen in het Burgerlijk Wetboek voorzien. Een ander geval zijn de **‘nieuw samengestelde gezinnen’**. Mensen huwen minder vaak, gaan sneller uit elkaar en leven ook vaker ongehuwd samen. Steeds meer en meer kinderen groeien hierdoor op in een omgeving waar ze mede opgevoed worden door een persoon die niet hun natuurlijke ouder is. Het gaat hier dan bijna altijd om de partner van één van de biologische ouders. Tussen deze zogenaamde zorgouders en het kind dat ze mee opvoeden bestaat er geen enkele juridische band. Dit leidt momenteel tot complexe situaties.

Een voorbeeld van een dergelijke situatie is het geval waar een man of vrouw mee de kinderen opvoedt uit een vorig huwelijk van zijn of haar levenspartner. Een ander geval hieromtrent zijn de holebi-koppels. Een lesbisch koppel krijgt een kind via in vitro fertilisatie. Eén van de twee vrouwen is de biologische ouder, terwijl de andere vrouw geen afstammingsband heeft met het kind. Toch zorgen ze beide met evenveel liefde voor het kind. Momenteel heeft de zorgmoeder in dit geval geen enkele juridische band met dit kind en kan het kind dus ook niet onderhoudsplichtig gesteld worden ten opzichte van zijn zorgmoeder. Om het Burgerlijk Wetboek aan te passen aan deze nieuwe situaties ziet men juridisch gezien drie opties om de nieuwe ouderrelaties ook te voorzien van rechten

---

⁷⁶ Kind en Gezin, *Gezinsgids 2002*, p. 143

en plichten. Deze zijn afstamming, zorgouderschap en adoptie. Aan de hand van de discussie die hieromtrent is gevoerd in de Kamercommissie Justitie worden deze termen verder verduidelijkt.⁷⁷

Afstamming is volgens de commissie niet het goede uitgangspunt in het licht van de huidige hervorming van het afstammingsrecht, dat de vaststelling van de biologische afstamming vooropstelt. Bij afstamming gelden de huidige regels met betrekking tot de onderhoudsplicht zoals deze nu beschreven zijn in art. 205 B.W.

Het idee van **zorgouderschap** houdt in dat de wetgever ouderlijke verantwoordelijkheden aan de partner kan toekennen, alsook eventueel erfenisrechten, zonder dat het kind “het kind van de partner wordt”, dus zonder dat aan de identiteit van het kind wordt geraakt. Er wordt met name geen afstammingsband gecreëerd tussen het kind en de nieuwe partner. Rond deze nieuwe rechtsfiguur zijn er echter nog vele vraagtekens en de bespreking hiervan moet nog geschieden. Zolang er hieromtrent geen duidelijkheid heerst, is het zeer moeilijk om hier de situatie met betrekking tot de onderhoudsplicht van zorgkinderen ten opzichte van hun zorgouder te bespreken. Zorgouderschap zou aan de nieuwe partner rechten en plichten geven in verband met de opvoeding van het kind. Of dit ook verplichtingen van het kind ten opzichte van zijn zorgouder meebrengt, is nog niet duidelijk.

Als laatste zou **adoptie** juridisch gezien kunnen worden uitgebreid tot halebiparen. Het staat de wetgever immers vrij een rechtsfiguur te laten evolueren. In het kader van adoptie weet het kind dan ook, dat het niet het kind van de (beide) ouders is. Bij adoptie voorziet men een afstammingsband, die ingrijpt in de gesteldheid, de status en de identiteit van het kind.⁷⁸ Op 20 april 2006 keurde de Senaat een wetsontwerp⁷⁹ goed, zodat

---

⁷⁷ Kamer van Volksvertegenwoordigers, Verslag namens de commissie van Justitie uitgebracht door de heer André Perpète, 23 november 2005

⁷⁸ Kamer van Volksvertegenwoordigers, Verslag namens de commissie van Justitie uitgebracht door de heer André Perpète, 23 november 2005 p. 38

het in België mogelijk wordt dat twee mensen van hetzelfde geslacht in aanmerking komen voor een adoptie, met dezelfde regeling zoals deze nu geldt voor partners van een verschillend geslacht, zoals eerder in dit topic beschreven.

Samengevat kan je dus stellen dat de wettelijke onderhoudsplicht van toepassing is op gehuwden, wettelijk samenwonenden en adoptie. Voor alle andere gevallen is er nog geen verdere regeling of aanpassing van het Burgerlijk Wetboek uitgewerkt. Hierbij dient rekening gehouden te worden bij de verdere besprekingen in dit werk.

---

⁷⁹ *Wetsontwerp tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, teneinde de adoptie door personen van hetzelfde geslacht mogelijk te maken.* 1 december 2005

2.3 Terugvordering onderhoudsgelden door het OCMW

2.3.1 ALGEMEEN

Zoals we hiervoor kunnen zien is de onderhoudsplicht een principe dat al vele jaren gehanteerd wordt. In iedere samenleving vormt het gezin een belangrijke hoeksteen en rekent men op een grote familiale solidariteit om ervoor te zorgen dat iedereen op een degelijke wijze in zijn bestaan kan voorzien. Kan dit niet gegarandeerd worden door familiale solidariteit, dan rekent men ook op de solidariteit van de gemeenschap.

In het specifieke geval van de **onderhoudsplicht bij plaatsing van bejaarden**, gaat men eerst na of de bejaarde in staat is om met zijn eigen middelen in te staan voor de verblijfskosten. Is dit niet het geval, dan is het mogelijk dat de kinderen of anderen vrijwillig borg staan. Wanneer er echter niemand gevonden kan worden om vrijwillig te helpen, zal het OCMW de onderhoudsplichtigen contacteren en hen vragen om op eigen initiatief de kosten mee te dragen. Indien er vervolgens nog geen akkoord kan bereikt worden, zal het OCMW op iedere onderhoudsplichtige afzonderlijk, een bedrag terugvorderen om de kosten van het verblijf in een rusthuis te dekken.⁸⁰

In vele gevallen komen de kinderen evenwel spontaan tussen. In sommige gevallen zijn de kinderen echter niet in staat om zelf financieel tussen te komen of heeft de oudere geen kinderen. Het OCMW heeft in dergelijke gevallen de taak om tussen te komen als laatste vangnet. Het OCMW springt namelijk daar bij waar mensen verkommeren en waar de gemeenschap zegt dat niet te aanvaarden. Het is zo dat in onze samenleving iedereen een leefmilieu moet hebben en recht heeft op de meest elementaire verzorging en huisvesting. Dit is onder andere gebaseerd op artikel 23 van de Grondwet, dat stelt dat iedere burger recht heeft op een menswaardig leven.

---

⁸⁰ Van Velthoven J., Boeckstaens J., *Is de ene bejaarde gelijkjer dan de andere?*, 1993, p. 69-70

Deze tussenkomst van het OCMW wordt wel als laatste stap gezien. De bevoegde instanties zijn van mening dat de familie als eerste een steentje moet bijdragen tot het welzijn van de bejaarde. Volgens het Burgerlijk Wetboek (art. 205-211) zijn de ouders verplicht om hun kinderen te onderhouden en zijn de kinderen verplicht om voor hun ouders te zorgen. De onderhoudsplicht die ouders hebben tegenover hun kinderen en omgekeerd is een "dubbele onderhoudsplicht."⁸¹ Verder is het ook deels de tegenhanger van het erfrecht. Zoals men het recht heeft om te erven, hebben de kinderen ook een plicht om voor de ouders te zorgen. Het is dus grotendeels een morele kwestie. Onderhoudsplicht is ook gebouwd op 'wederzijds respect'. Het kan niet zo zijn dat de kinderen een luxeleven leiden terwijl hun ouders verkommeren in een rusthuis en dit niet kunnen betalen. Dit alles kan niet zomaar door de maatschappij gedragen worden.

Om het idee te garanderen dat het in eerste plaats de familie en meerbepaald de kinderen zijn die moeten instaan voor het onderhoud van een oudere in een rust- of verzorginstehuis, geeft de wetgever het OCMW de mogelijkheid, of beter gezegd verplicht hij het OCMW om de kosten van maatschappelijke dienstverlening hieromtrent terug te vorderen. De basis voor de terugvordering op onderhoudsplichtigen door het OCMW is terug te vinden in art. 98, § 2 en 3 van de Organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn. In uitvoering van artikel 100bis, §1 van dezelfde wet werd het KB van 9 mei 1984 genomen (BS 24 mei 1984).⁸²

Naast de terugvordering van de maatschappelijke dienstverlening, kan het OCMW in bepaalde gevallen het **leefloon** ook terugvorderen. Dit is wel losgekoppeld van de regeling omtrent de onderhoudsplicht van kinderen ten opzichte van hun ouders. Art. 48 RMI-

---

⁸¹ Goutry L., *Interpellatie in de commissie voor de volksgezondheid, het leefmilieu en de maatschappelijke hernieuwing*, 3 februari 2004

⁸² VVSG, Debast N., *Onderhoudsplicht bij opname rusthuis: Een aantal veel gestelde vragen en poging tot antwoord*, 2005, p. 1

besluit⁸³ stelt dat indien een leefloon is toegekend aan ascendenten in de eerste graad (ouders) en adoptanten er dan verhaal uitgeoefend kan worden op de descendenten in de eerste graad (kinderen) en de geadopteerden, op voorwaarde dat de leefloongerechtigde zonder enige aanvaardbare uitleg hun vermogen in belangrijke mate hebben doen verminderen tijdens de laatste vijf jaar voor de aanvang van de toekenning van het leefloon. Het gaat hier dus om die gevallen waarin iemand zich opzettelijk onvermogen heeft gemaakt. De bewijslast in dergelijke gevallen is echter wel enorm zwaar.⁸⁴

Artikel 48 RMI-besluit kan dus gezien worden als een uitbreiding op artikel 10 van K.B. 9 mei 1984. Het toepassingsgebied van dit artikel was eerst beperkt tot de maatschappelijke dienstverlening, maar wordt door art. 48 ook uitgebreid naar het leefloon.

2.3.2 VOORWAARDEN OM TERUG TE VORDEREN

In bepaalde gevallen de kan of moet het OCMW, zoals eerder gezien, de voorgeschoten onderhoudsgelden terugvorderen. Alvorens het OCMW kan terugvorderen dient het echter te voldoen aan enkele **toepassingsvereisten**. Overeenkomstig artikel 11 K.B. 9 mei 1984 mogen de kosten van maatschappelijke dienstverlening enkel door het OCMW verhaald worden op de onderhoudsplichtigen voor zover er gedurende de periode dat het centrum hulp heeft verleend, een onderhoudsvordering bestond in hoofde van de begunstigde tegen de aangesproken onderhoudsplichtigen. Voor de uitoefening van dit verhaal dienen de regels van het burgerlijk recht nagevolgd te worden. Zo kunnen de onderhoudsplichtigen tegenover het OCMW alle excepties opwerpen die zij destijds tegen

---

⁸³ K.B. 11 juli 2002 houdende *het algemeen reglement betreffende het recht op maatschappelijke integratie*, B.S. 31 juli 2002

⁸⁴ Simoens D., *O.C.M.W.-Dienstverlening: praktische handleiding voor een juridisch correcte individuele dienstverlening*, 2004, p. 173-174

de onderhoudsgerechtigde zelf hadden kunnen aanwenden.⁸⁵ Verder heerst er nog een beperking van het verhaal tot het maximum van de onderhoudsplicht. Het verhaal mag krachtens artikel 98 § 2 1°lid van de OCMW-Wet slechts worden uitgeoefend tot het bedrag waartoe zij gehouden zijn voor de verstrekte hulp.⁸⁶

Naast deze toepassingsvereisten zijn er ook nog **inkomsteneisen**. Opdat het OCMW de kosten van de verleende hulp zou kunnen terugvorderen van de onderhoudsplichtigen, dienen deze laatste over een bepaald inkomen te beschikken. In het K.B. van 9 mei 1984 heeft men deze inkomsteneisen opgenomen. Onder de grens van de wettelijk bepaalde minima kan het OCMW in geen geval terugvorderen.⁸⁷

Kosten voor opname in een ziekenhuis of voor huisvesting mogen in principe niet meer verhaald worden op onderhoudsplichtigen wier belastbaar inkomen het bedrag van 16.681,99 euro, verhoogd met 2.335,48 euro voor elke persoon ten laste, niet overschrijdt. Als we deze bedragen actualiseren bekomen we een netto-belastbaar inkomen van 18.787,26 euro, verhoogd met 2.630,22 euro.⁸⁸ Voor kosten van andere maatschappelijke dienstverlening en het leefloon heeft men de grens op dezelfde hoogte gelegd. Het verhaal op onderhoudsplichtigen wier inkomen hoger ligt dan de genoemde bedragen wordt in ieder geval beperkt tot deze bedragen (art. 14 § 1 tweede lid K.B. 9 mei 1984). De ministeriële omzendbrief van 4 november 2004 heeft verder voor een uniforme schaal gezorgd die nu door ieder OCMW op dezelfde wijze dient te worden toegepast. De bedragen die maandelijks teruggevorderd kunnen worden, variëren nu van

---

⁸⁵ Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 28

⁸⁶ Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 33

⁸⁷ Idem, p. 35

⁸⁸ Omzendbrief POD Maatschappelijke integratie, 2 augustus 2005

33 tot 833 euro (zie bijlage 2.1). Het OCMW blijft nog wel in de mogelijkheid om geheel of gedeeltelijk af te zien van terugvordering om redenen van billijkheid.⁸⁹

De hierboven vermelde bedragen betreffen het belastbaar inkomen van de onderhoudsplichtige. Volgens de ministeriële omzendbrief van 4 november 2004 is dit het bruto-inkomen verminderd met de sociale zekerheidsbijdragen en de bedrijfslasten. Het OCMW baseert zich hiervoor dus het best op het aanslagbiljet van het voorlaatste kalenderjaar voorafgaand aan het jaar waarin over de uitoefening wordt beslist.⁹⁰ Verder blijkt uit het onderzoek van Simoens et al., dat de meeste OCMW's het gezinsinkomen, dit wil zeggen het inkomen van de man en vrouw, als uitgangspunt nemen en toetsen aan de door de wet bepaalde inkomensgrenzen. Ook de vereniging van Vlaamse steden en gemeenten, VVSG, raadt de OCMW's aan om zich te baseren op de gezamenlijke inkomsten van gehuwden en/of samenwonenden. Wettelijk gezien zijn feitelijk samenwonenden, zoals eerder vermeld in dit werk⁹¹, niet onderhoudsplichtig ten aanzien van de ouders van hun partner. Toch lijkt het volgens het VVSG aanvaardbaar om pragmatisch te zijn en de onderhoudsplicht bij samenwonenden op dezelfde manier toe te passen als bij gehuwden⁹²

Voor het begrip 'persoon ten laste' dienen we ons te beroepen op de wetgeving op de inkomstenbelasting. Krachtens artikel 136 WIB⁹³ moet aan drie voorwaarden worden voldaan opdat iemand zou beschouwd worden als persoon ten laste. De betrokkene moet deel uitmaken van het gezin van de belastingplichtige op 1 januari van het belastbaar tijdperk. Hij mag in het inkomstenjaar geen eigen bestaansmiddelen hebben verworven die

---

⁸⁹ Zie verder topic 2.3.5 Afwijkingen op de terugvorderingsplicht

⁹⁰ VVSG, Debast N., *Onderhoudsplicht bij opname in rusthuis: Een aantal veel gestelde vragen en poging tot antwoord*, 2005, p. 3

⁹¹ Zie topic 2.2.2 Wettelijke onderhoudsplicht en het Burgerlijk Wetboek

⁹² VVSG, Debast N., *Onderhoudsplicht bij opname in rusthuis: Een aantal veel gestelde vragen en poging tot antwoord*, 2005, p. 4

⁹³ WIB = Wetboek van de InkomstenBelastingen

een door de wet bepaalde grens te boven gaan en tot slot mag hij ook geen bezoldigingen hebben ontvangen die voor de belastingplichtige beroepskosten zijn.

Op deze inkomstenvereisten bestaan er echter nog **enkele uitzonderingen**.⁹⁴ Om na te gaan of het inkomen van de onderhoudsplichtige al dan niet de in artikel 14 § 1 K.B. 9 mei 1984 bepaalde grenzen heeft overschreden, doet het belastbaar inkomen van het kalenderjaar voorafgaand aan het jaar waarin het OCMW over de uitoefening van zijn verhaalsrecht beslist, dienst als referentiepunt. Indien echter kan bewezen worden, door het OCMW enerzijds of door de betrokken onderhoudsplichtige anderzijds, dat de vermogenstoestand van de onderhoudsplichtige in belangrijke mate is gewijzigd ten opzichte van het referentiejaar, moet de nieuwe vermogenstoestand als basis genomen worden (art. 14 § 2 K.B. 9 mei 1984).

Verder kan het OCMW volgens artikel 10 van het K.B. van 9 mei 1984 de gemaakte kosten toch verhalen op de onderhoudsplichtige wiens inkomen de grenzen van artikel 14 § 1 niet overschrijden, indien gebleken is dat het patrimonium van de hulpontvanger gedurende de laatste vijf jaar voor de aanvraag van de hulpverlening in belangrijke mate is verminderd, zonder dat hiervoor enige aanvaardbare verklaring voor handen is. Deze regeling heeft men ingevoerd om het opzettelijk onvermogen maken van ouderen, vooraleer deze naar een rusthuis gaan, tegen te gaan. Zo gebeurde het vroeger wel eens dat men het huis van de ouder(s) op voorhand verkocht en de opbrengst hiervan verdeelde onder de kinderen. Later klopte men dan aan bij het OCMW omdat de bejaarde niet genoeg middelen had om de verblijfskosten in het rusthuis te betalen. Het verschil tussen eerlijke spijzucht en bedrieglijk onvermogen maken, is echter moeilijk te onderscheiden in veel gevallen.

---

⁹⁴ Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 40

Tot slot bepaalt artikel 14 § 3 K.B. 9 mei 1984 dat *indien de onderhoudsplichtige niet over het in § 1 vermelde inkomen beschikt, maar wel over een onroerend of roerend goed in volle eigendom of vruchtgebruik waarvan het globaal kadastraal inkomen gelijk is aan of hoger is dan 2.000 euro men het in § 1 vermeld belastbaar inkomen, vermeerderd met drie maal het bedrag van het kadastraal inkomen als grondslag dient te nemen*. Indien men dan wel de inkomensgrens bereikt, kan het OCMW toch terugvorderen. Het OCMW mag wel geen rekening houden met de gedeelten van onroerende goederen die gebruikt worden voor eigen beroepsdoeleinden. Verder wordt, wanneer het aantal personen ten laste drie of meer bedraagt, het KI vooraf gedeeld door de coëfficiënt 1,1 verhoogd met 0,1 voor elke persoon ten laste boven de derde, doch met maximum 1,8. Als laatste moet het KI van de goederen waarvan de onderhoudsplichtige eigenaar of vruchtgebruiker in onverdeeldheid is, vermenigvuldigd worden met de breuk die de belangrijkheid van de rechten uitdrukt, vooraleer de correctie wordt toegepast.

Deze laatste regeling heeft men onder andere ingevoerd omdat sommige zelfstandigen ontsnapten aan de onderhoudsplicht. Doordat deze een laag belastbaar inkomen aangeven, vielen ze onder de minimumgrens. Toch bleek later dat deze over rijkelijke eigendommen beschikten. Hiervoor gebruikt men nu het kadastraal inkomen als controlemechanisme, indien het belastbaar inkomen onder het minimum van art. 14 § 1 K.B. 9 mei 1984 valt. De discussie om het kadastraal inkomen altijd mee in rekening te brengen als element van het belastbaar inkomen blijft echter wel bestaan. Van een werknemer is het inkomen namelijk makkelijker controleerbaar via de loonfiche. Een zelfstandige daarentegen kan zijn inkomen zelf aangeven. Hierdoor ontstaat er in sommige gevallen een verkeerd, kleiner beeld van het inkomen van de zelfstandige. Verder komt het vaak voor dat een zelfstandige zijn woning inbrengt in zijn vennootschap, waardoor hij nog aan deze regeling kan ontsnappen omdat artikel 14 bepaalt dat het OCMW geen rekening mag houden met de onroerende goederen die bedoeld zijn voor beroepsdoeleinden.

2.3.3 VERHAALBARE KOSTEN

Indien het OCMW uiteindelijk beslist om terug te vorderen kan het evenwel niet alle kosten terugvorderen. De kosten die in aanmerking komen voor het verhaal op onderhoudsplichtigen zijn de kosten van maatschappelijke dienstverlening (art. 98 § 2 OCMW-Wet) en het leefloon (art. 26 Wet op maatschappelijke integratie).

Wat er dient te worden verstaan onder “**kosten van maatschappelijke dienstverlening**” wordt uitdrukkelijk bepaald door artikel 97 van de OCMW-Wet. Hieronder vallen de betalingen in speciën, de kosten van in natura verleende hulp, de kosten van hospitalisatie, de kosten van huisvesting met inbegrip van die welke gemaakt zijn in de inrichtingen van het centrum en de kosten berekend volgens vooraf vastgestelde algemene tarieven. Opmerkelijk hierbij is echter dat ‘het zakgeld van de bejaarde’ ook onder maatschappelijke dienstverlening wordt gerekend en dus ook mede teruggevorderd kan worden. Dit werd bevestigd door minister Dupont op een parlementaire vraag van mevrouw De Meyer.⁹⁵ *“Volgens artikel 98 van de wet van 1976 moet het bedoelde zakgeld worden aanzien als een vorm van maatschappelijke dienstverlening. Er kan dus momenteel niet anders dan worden geconcludeerd dat het uitbetaalde zakgeld kan worden verhaald op de onderhoudsplichtigen, overeenkomstig het bepaalde in het koninklijk besluit van 9 mei 1984.”*

Mogen echter niet in rekening gebracht worden: de administratie- en onderzoekskosten. Ook de kosten van de prestaties van het centrum bedoeld in artikel 60 § 1, 2 en 4 vallen buiten de verhaalbare kosten. Dit zijn meer bepaald de kosten van het sociale onderzoek, alle kosten verbonden aan het geven van raadgevingen, inlichtingen en het nemen van de nodige stappen en de kosten van psychosociale, morele of opvoedende begeleiding. Samengevat kan dus gesteld worden dat de kosten die voortkomen uit de prestaties van het administratief personeel en van de sociale werkers niet mogen worden verhaald op de onderhoudsplichtigen. Ook de door het OCMW gemaakte kosten inzake schuldbemiddeling

---

⁹⁵ Belgische kamer van volksvertegenwoordigers, Commissie voor de volksgezondheid, het leefmilieu en de maatschappelijke hernieuwing, 9 november 2004

kunnen volgens artikel 97 tweede lid niet beschouwd worden als kosten van maatschappelijke dienstverlening en kunnen derhalve niet teruggevorderd worden. Dit kan er voor zorgen dat de kosten om terug te vorderen groter zijn dan de bedragen die teruggevorderd worden.

Het **bedrag**, aan te rekenen voor de maatschappelijke dienstverlening, is in principe de kostprijs zoals deze blijkt uit de rekeningen van het OCMW (art. 2 eerste lid K.B. 9 mei 1984). Dit bedrag hoeft niet gelijk te zijn aan de reële kostprijs. Het mag lager liggen, rekening houdende met de gebruiken die in vele OCMW's van toepassing zijn. De aan te rekenen prijs kan in ieder geval nooit hoger liggen dan de werkelijke kostprijs. Het OCMW mag verder beslissen om de afschrijvingen van de investeringen, ook degenen die niet door toelagen gedekt zijn, niet in de kostprijs van de dienstverlening op te nemen (art. 2 tweede lid K.B. 9 mei 1984). Aldus wordt aan de OCMW's veel vrijheid gelaten in de berekening van de kostprijs.⁹⁶

Op de onderhoudsplicht zijn er toch nog enkele **uitzonderlijke gevallen** waarin men niet moet terugvorderen. Zo heerst er geen verhaalplicht ten aanzien van sommige kosten van maatschappelijke dienstverlening. Voorbeelden hiervan zijn kosten van occasionele steun zoals geneeskundige hulp in geval van ziekte, verwarmingstoelage in de winter (art. 9 1° K.B. 9 mei 1984). Het OCMW kan zelf kiezen of het in dergelijk tijdelijk geval terugvordert. Nog een geval van keuzemogelijkheid zijn de kosten van sommige door het OCMW georganiseerde diensten en waarvoor een tarief van tussenkomst wordt bepaald, rekening houdend met de lasten en inkomsten van de hulpontvanger, met uitzondering van de kosten van diensten van opname en huisvesting (art. 9, 2° K.B. 9 mei 1984). Voorbeelden hiervan zijn onder andere maaltijden, klusjesdiensten en dienstencentra. Tot slot geldt er ook nog een uitzonderingsmogelijkheid voor kosten van medische verzorging aan personen die niet in regel kunnen gesteld worden met de verzekering tegen ziekte en invaliditeit. Deze laatste werd ingevoerd door het K.B. van 8 april 1987 omdat deze kosten hoog

---

⁹⁶ Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 43-44

kunnen oplopen en de oorzaak meestal ligt in een verregaande nalatigheid of in de ziekte-toestand van de hulpontvanger, die hem niet toelaat zich in orde te brengen met het ziekenfonds.⁹⁷

Verder heerst er een **verbod van verhaal** van sommige kosten van maatschappelijke dienstverlening. Het verhaalverbod slaat vooreerst op de kosten van diensten die door een hogere overheid worden gesubsidieerd en waarvoor in de bestaande reglementering een regeling inzake prijzen of tussenkomsten ten laste van de betrokkene wordt voorzien zodat het grootste deel van de werkingskosten gedekt is (art. 8, 1° K.B. 9 mei 1984). Deze bepaling slaat onder meer op diensten zoals gezins- en bejaardenhulp.⁹⁸

2.3.4 VERHAALBARE PERSONEN

Een belangrijk onderscheid aangaande het verhaal op de onderhoudsplichtigen, situeert zich op het vlak van de kring onderhoudsplichtigen op wie verhaald kan worden. In tegenstelling tot wat het geval is bij de terugvordering van het leefloon, bestaan voor de terugvordering van de kosten van maatschappelijke dienstverlening geen beperkingen op de kring van wettelijke onderhoudsplichtigen. Wel werd er een onderscheid gemaakt tussen onderhoudsplichtigen op wie het OCMW moet verhalen en onderhoudsplichtigen op wie verhaald mag worden.⁹⁹

Voor de terugvordering van het leefloon geldt er een verplichte terugvordering op de kinderen, ouders, geadopteerden, adoptanten, echtgenoot en ex-echtgenoot. In alle

---

⁹⁷ Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 50-52

⁹⁸ Idem

⁹⁹ Idem, p. 56

andere gevallen mag er niet teruggevorderd worden.¹⁰⁰ Voor de kosten van maatschappelijke dienstverlening bestaat er echter een andere regeling.

De onderhoudsplichtigen op wie de kosten van maatschappelijke dienstverlening kunnen verhaald worden, zijn al diegenen die tegenover de begunstigde een wettelijke onderhoudsplicht hebben. De **verhaalplicht** strekt zich enkel uit tot de echtgenoot, de ouders en de kinderen van de hulpontvanger (art. 7 K.B. 9 mei 1984). Dit zijn dezelfde personen tot wie de hulpvrager zijn onderhoudsafspraken moet doen gelden vooraleer een beroep te doen op het OCMW. Zoals in het begin van de literatuurstudie aangehaald moet dit ook bekeken worden in functie van de nieuwe gezinsvormen in onze maatschappij.¹⁰¹ In het kader hiervan geldt de verhaalplicht ook bij wettelijk samenwonenden en adoptie. Tegen de andere onderhoudsplichtigen **mag** het OCMW vrij afzien van terugvordering, zonder dat het dit nader hoeft te motiveren.¹⁰²

Zoals hierboven gebleken moet men terugvorderen van verschillende personen. Tussen deze personen bestaat er vervolgens ook nog eens een **rangorde**. Wanneer een behoeftige persoon een beroep kan doen op meerdere onderhoudsplichtigen, moet hij als eerste zijn of haar echtgenoot aanspreken. Daarna eventueel de gewezen echtgenoot, gevolgd door de ouders en daarna de bloedverwanten. Hierbij dient men wel eerst een beroep te doen op de naaste graad. Bij gelijke graad tussen ascendenten en descendenten moet men eerst een beroep doen op de descendenten. Als laatste mag men terugvorderen van de aanverwanten.¹⁰³

---

¹⁰⁰ POD Maatschappelijke integratie, *Gids: Het recht op maatschappelijke integratie – Is dat iets voor mij?*, 2005, p. 10

¹⁰¹ Zie topic 2.2.2 Wettelijke onderhoudsplicht en het Burgerlijk Wetboek

¹⁰² Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001 p. 49

¹⁰³ Simoens D., *O.C.M.W.-Dienstverlening: praktische handleiding voor een juridisch correcte individuele dienstverlening*, 2004, p. 181-182

Hoe passen de verschillende OCMW's deze verhaalplicht nu toe in de praktijk? Hermans en Lammertyn stelden in hun onderzoek aan de OCMW-secretarissen de volgende vraag: "De wetgeving bepaalt dat het OCMW de kosten van maatschappelijke dienstverlening en van het bestaansminimum (nu leefloon) moet terugvorderen bij de echtgeno(o)t(e), de ouders en de kinderen. Beschouwt het OCMW waar u werkt deze personen ook als onderhoudsplichtige?"¹⁰⁴ De antwoorden op deze vraag zijn terug te vinden in tabel 2.1.

Tabel 2.1: De mate van opvolging van de terugvorderingsplichtigen

	Altijd	Soms	Nooit	Geen antwoord
Echtgeno(o)t(e)	54,0%	31,7%	9,5%	4,8%
Feitelijke scheiding	19,0%	60,3%	19,1%	1,6%
Ouders	61,9%	28,6%	7,9%	1,6%
Kinderen	61,9%	28,6%	6,3%	3,2%

Bron: Hermans, K. en Lammertyn, F., Een sociologisch onderzoek naar de implementatie van sociaal beleid door de Vlaamse OCMW's, Leuven, 2000, p. 73 -74 (eigen omzetting in percenten),

Hieruit blijkt dat in de meeste gevallen de echtgeno(o)t(e), de ouders en de kinderen als terugvorderingsplichtigen worden beschouwd. Twee op drie van de ondervraagde OCMW's vorderen altijd terug in de verplichte gevallen. De feitelijk gescheidenen worden wel minder vaak als onderhoudsplichtige beschouwd. Wel opmerkelijk is het feit dat bepaalde OCMW's nooit terugvorderen bij de door de wet voorgeschreven gevallen. In het geval van maatschappelijke dienstverlening waarbij men ook mag terugvorderen van andere onderhoudsplichtigen dan de echtgeno(o)t(e), de ouders en de kinderen, maar waarbij men hiertoe niet verplicht is, stellen Simoens en zijn medewerkers vast dat dit in principe niet altijd gebeurt. 8% van de ondervraagden doet dit soms, 26% weinig en 66% nooit.

---

¹⁰⁴ Hermans, K. en Lammertyn, F., Een sociologisch onderzoek naar de implementatie van sociaal beleid door de Vlaamse OCMW's, Leuven, K.U.Leuven Departement Sociologie, 2000

In het overgrote deel van de gevallen wordt dit dus niet toegepast. Voorbeelden van situaties waarbij men het wel doet, zijn bij schenkingen of indien men erfgenaam is.¹⁰⁵

Vervolgens zijn er ook nog **specifieke beperkingen** ten aanzien van bepaalde onderhoudsplichtigen. Het K.B. van 8 april 1987 voegde in het K.B. 9 mei 1984 een artikel 12bis in. Dit artikel bracht enkele bijkomende beperkingen inzake de verhaalsmogelijkheden van de kosten van maatschappelijke dienstverlening op onderhoudsplichtigen. De beperkingen gelden voor het leefloon, voor de financiële dienstverlening en voor de kosten van in natura verleende hulp. De voornaamste beperking geldt voor de descendenten. Het verhaal ten aanzien van hen blijft beperkt tot de hypothese waarin de onderhoudsgerechtigde ouder in een **ziekenhuis, een rusthuis of een rust- en verzorgingstehuis is opgenomen**. (art. 12bis K.B. 9 mei 1984)

Tot slot is er nog een **beperking tot een breukgedeelte** in geval van verhaal op de descendenten in gelijke graad. Artikel 11ter K.B. 9 mei 1984, ingevoerd door het K.B. 8 april 1987, bestaat erin dat bij verhaal op descendenten in een gelijke graad, het OCMW ten aanzien van ieder van hun en hun echtgenoten of echtgenotes, geen groter gedeelte mogen terugvorderen dan de breuk waarin de teller gelijk is aan één en de noemer gelijk is aan het aantal betrokken descendenten van dezelfde graad die principieel onderhoudsplichtig zijn. Concreet betekent dit dat, indien het OCMW verhaal dient uit te oefenen op één of meerdere kinderen van de gesteunde persoon, het van elk kind samen met diens echtgenoot niet méér mag terugvorderen dan het breukgedeelte dat overeenstemt met het kindsdeel. De beperking van het verhaal tot het kindsdeel is echter niet absoluut. In uitzonderlijke gevallen en mits uitdrukkelijke gemotiveerde beslissing, kan het OCMW van deze regel afwijken en een groter deel van de kosten terugvorderen van een descendent (art. 11ter tweede lid K.B. 9 mei 1984).¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 78

¹⁰⁶ Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 55

In de praktijk maakt 70% nooit gebruik van deze afwijkmogelijkheid met betrekking tot het kindsdeel. 27% doet dit soms en 3% dikwijls. Voorbeelden van dergelijke situaties zijn het feit dat het gaat om een klein bedrag en de onderhoudsplichtige onbereikbaar is, omdat deze bijvoorbeeld in het buitenland verblijft. Andere redenen kunnen zijn een klein inkomen, maar een groot onroerend vermogen, een geval van een hoog belastbaar inkomen, een schenking aan slechts één van de kinderen of bij regeling van de onderhoudsplicht via onderhandelingen.¹⁰⁷

2.3.5 AFWIJKINGEN OP DE TERUGVORDERINGSPLICHT

De wet op maatschappelijke integratie en de OCMW-Wet enerzijds en het K.B. 9 mei 1984 anderzijds, voorzien in de mogelijkheid om in welbepaalde gevallen af te wijken van de terugvorderingplicht van de kosten van de verleende hulp. Het OCMW kan namelijk van de verplichte vordering afwijken omwille van billijkheidsredenen, redenen van efficiëntie en in geval van kortstondige hulpverlening. Het OCMW dient steeds geval per geval te oordelen of één van deze redenen toepasbaar zijn.¹⁰⁸

Het OCMW kan enkel in het **algemeen afzien** van terugvordering van de kinderen, van de steun gegeven aan personen opgenomen in bejaardeninstellingen, mits uitdrukkelijke toestemming van het gemeentebestuur (art. 98 §3 OCMW-Wet). Het gemeentebestuur dient in zulk geval zijn fiat te geven omwille van financiële implicaties. Wanneer het algemeen afzien van de terugvorderingplicht voor het OCMW leidt tot een budgetwijziging, dient het punt ook op het overlegcomité te worden behandeld volgens artikel 26bis § 1, 7° OCMW-Wet. In de andere gevallen volstaat het akkoord van de gemeente en de

---

¹⁰⁷ Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 83

¹⁰⁸ Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 44

beslissing van de OCMW-raad.¹⁰⁹ Voorbeelden van gemeentes waar de onderhoudsplicht al is afgeschaft, zijn Herentals, Oostende, Olen, Zelzate, Brussel, St.-Niklaas, Menen en Kruibeke. Men heeft hier de onderhoudsplicht afgeschaft omdat heel wat ouderen niet gelukkig zouden zijn met de onderhoudsplicht. Het zorgt voor aangetaste relaties in de familie en het is zelfs een reden om de opname in een rusthuis uit te stellen. Verder zorgt dit systeem ook voor een overlast voor het OCMW. Het opsporen van de kinderen, hun inkomen nagaan en terugvorderen kost hun heel wat tijd en geld. Tot slot is het enkel bij een rusthuisopname dat men later aanklopt bij de kinderen. Bij geen enkele andere vorm van ouderenzorg wordt dit systeem van terugvordering toegepast. Het onrechtvaardige karakter wat ervoor kan zorgen dat het ene kind wel moet betalen en het andere niet, is ook een veel gehoorde motivatie om de onderhoudsplicht af te schaffen.¹¹⁰ Verder zijn er nog enkele specifieke situaties waarin een OCMW kan afzien van de beslissing om terug te vorderen.

i) Afwijking om redenen van billijkheid

Artikel 100 bis § 2 eerste lid van de OCMW-Wet regelt deze afwijking. De redenen van billijkheid worden overgelaten aan het appreciatierecht van het OCMW. Het Hof van Cassatie oordeelde daarom in een vonnis van 17 april 2000 dat de rechtbank niet bevoegd was voor het toetsen van de billijkheidsredenen. De billijkheidsredenen kunnen opgedeeld worden in twee categorieën: “deze die betrekking hebben op het inkomen en de lasten van de onderhoudsplichtigen” en “degene die de persoon of de familie van de betrokkenen betreffen”.¹¹¹

---

¹⁰⁹ VVSG, Debast N., *Onderhoudsplicht bij opname rusthuis: Een aantal veel gestelde vragen en poging tot antwoord*, 2005, p. 1

¹¹⁰ De Standaard, *Sp.a en PS ruziën over onderhoudsplicht*, 15 januari 2004 en De Standaard, *Senioren hoeven niet te bedelen*, 10 augustus 2000

¹¹¹ Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 45

Elementen zoals een bescheiden inkomen van de onderhoudsplichtige en de vele reële lasten, zoals medische kosten, studiekosten, zware huishuur, aflossing van schulden die geen gevolg zijn van onbezonnen gedrag en kosten van huishoudelijke hulp die noodzakelijk is wegens bepaalde omstandigheden, vormen de belangrijkste billijkheidsredenen met betrekking tot het inkomen. De persoonlijke of familiale omstandigheden die een reden van billijkheid kunnen vormen, zijn veel uiteenlopend. Voorbeelden hiervan zijn het feit dat de hulpontvanger zijn verplichtingen tegenover zijn onderhoudsplichtigen niet is nagekomen of hen het leven moeilijk heeft gemaakt. Ook het gevaar dat een gestoorde gezinsrelatie nooit meer hersteld zou geraken en het feit dat de onderhoudsplichtigen de hulpontvanger reeds helpen of geholpen hebben, kunnen als redenen worden aangegeven. Tot slot zijn er nog het feit dat een persoon in grote nood verkeert maar OCMW-hulp weigert elke keer er sprake is van terugvordering van zijn familieleden en het feit dat de hulpontvanger ten gevolge van verspilling hulp nodig heeft terwijl de familieleden steeds vooruitziend en spaarzaam zijn geweest.¹¹²

Het afzien van de terugvorderingplicht moet, volgens artikel 100bis § 2 eerste lid OCMW-Wet, steeds gebeuren in een individuele beslissing waarin de redenen van billijkheid worden vermeld. Het OCMW mag hierbij niet terugvallen op nietszeggende formuleringen maar moet de concrete elementen aanhalen die tot de afwijking hebben geleid. (art. 18 eerste lid K.B. 9 mei 1984) Omwille van het delicaat karakter van sommige gegevens waarop de beslissing steunt, kan het OCMW ervoor kiezen om deze eruit weg te laten. Voorwaarde is wel dat de betrokken gegevens zijn opgenomen in het sociaal verslag of in het verslag van de beraadslaging (art. 18 tweede lid K.B. 9 mei 1984).¹¹³ Een uitgebreide motivatie om deze beslissing te ondersteunen is hierbij vereist.

---

¹¹² Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 45

¹¹³ Idem p. 46-47

ii) *Afwijking om redenen van efficiëntie*

Op grond van artikel 100bis § 2 tweede lid van de OCMW-Wet moet het OCMW niet terugvorderen wanneer de kosten of de inspanningen verbonden aan de uitoefening van het verhaal niet opwegen tegen het te verwachten resultaat.¹¹⁴

iii) *Afwijking omwille van de kortstondige toekenning van maatschappelijke dienstverlening of van het leefloon*

Overeenkomstig artikel 12 K.B. 9 mei 1984 hoeft het OCMW geen verhaal uit te oefenen op de onderhoudsplichtigen indien kan verwacht worden dat de toekenning van de maatschappelijke dienstverlening niet langer zal duren dan drie maanden. Indien achteraf blijkt dat de dienstverlening toch langer dan drie maanden zou duren, moet men een beslissing nemen volgens de gewone regels.¹¹⁵

2.3.6 UITOEFENING VAN HET VERHAAL

Hiervoor werd het principe van de onderhoudsplicht uitgelegd. In dit deel wordt de uitoefening van de onderhoudsplicht besproken. De beslissing van het OCMW om de kosten van maatschappelijke dienstverlening of van het leefloon terug te vorderen van een onderhoudsplichtige wordt genomen door de Raad voor maatschappelijk welzijn (art. 115 OCMW-Wet).

Nergens wordt er echter een **termijn** vooropgesteld waarbinnen het OCMW zijn beslissing tot verhaal op de onderhoudsplichtigen moet treffen. Op basis van de beginselen van

---

¹¹⁴ Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 47

¹¹⁵ Idem, p. 47

algemeen behoorlijk bestuur wordt wel aangenomen dat het OCMW binnen een redelijke termijn moet beslissen zodat zijn belangen maximaal worden behartigd. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de korte verjaringstermijnen¹¹⁶ waaraan het verhaalrecht van het OCMW onderhevig is.¹¹⁷

Vooraleer een beslissing te nemen over de uitoefening van het verhaal moet het OCMW in principe een **bijzonder sociaal onderzoek** instellen naar de financiële toestand van de onderhoudsplichtigen en het familiale aspect van de zaak (art. 13 eerste lid K.B. 9 mei 1984). Indien men echter al op basis van het sociale dossier van de hulpontvanger redenen van billijkheid kan invoeren of als het al duidelijk wordt dat de kosten en inspanningen niet opwegen tegen het te verwachten resultaat, is een bijzonder sociaal onderzoek niet meer verplicht (art. 13 tweede lid K.B. 9 mei 1984). Dit bijzonder sociaal onderzoek gebeurt in de meeste gevallen door alle maatschappelijk werkers. Ieder voor de dossiers die zij globaal onder hun hoede hebben. Het merendeel vindt ook dat men niet over voldoende bekwaam personeel beschikt om op een grondige wijze dit onderzoek uit te voeren.

Eens men overgaat tot de beslissing van terugvordering moet men de onderhoudsbijdrage berekenen op basis van een **uniforme schaal**. De ministeriële omzendbrief van 4 november 2004 bevat de schaal die men momenteel dient te gebruiken (zie bijlage 2.1). Deze schaal geeft per inkomenscategorie het percentage en de maximaal terug te vorderen bedragen weer.

Met het oog op de terugvordering van de kosten van de verleende hulp kan het OCMW rechtstreeks **inlichtingen** inwinnen **omtrent de inkomsten van de betrokkenen** bij de administratie der directe belastingen. Het opvragen van een inkomstengetuigschrift zal noodzakelijk zijn indien de onderhoudsplichtige weigert mee te werken. Artikel 337

---

¹¹⁶ Verjaringstermijn = 5 jaar

¹¹⁷ Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 58

tweede lid WIB ontheft de ambtenaren van de directe belastingen namelijk van hun beroepsgeheim wanneer ze aan bepaalde openbare instellingen of inrichtingen inlichtingen verstrekken die deze instellingen of inrichtingen nodig hebben voor de hun opgedragen uitvoering van wettelijke of reglementaire bepalingen. Het op deze wijze gekregen getuigschrift maakt enkel gewag van het belastbaar inkomen van de onderhoudsplichtige. De niet-medewerking van de onderhoudsplichtigen leidt er dus toe dat bij de bijdrageberekening geen rekening zal worden gehouden met de gegevens die tot een vermindering van de bijdrage zouden kunnen leiden. Doorgaans zal het OCMW, na de bijdrage te hebben berekend op basis van het getuigschrift, de onderhoudsplichtige nog een tweede kans geven om mee te werken. Naast de mogelijkheid om inlichtingen in te winnen bij de administratie der directe belastingen kan het OCMW zich, krachtens artikel 236bis van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten, eveneens rechtstreeks wenden tot de administratie van de belasting over de toegevoegde waarde, registratie en domeinen voor informatie aangaande het onroerend vermogen.¹¹⁸

Artikel 16 tweede lid K.B. 9 mei 1984 heeft ervoor gezorgd dat elke individuele beslissing tot het bepalen van de tussenkomst van een onderhoudsgerechtigde, de elementen moet bevatten op grond waarvan het bedrag van de terugvordering werd vastgesteld. Deze **motiveringsplicht** kwam er op verzoek van de Hoge Raad voor Maatschappelijk Welzijn die hiermee de aangesproken onderhoudsplichtigen meer rechtszekerheid willen geven.

Het kan ook soms gebeuren dat het OCMW tezelfdertijd verhaal uitoefent voor het leefloon als voor de kosten van maatschappelijke dienstverlening. In zo een geval moet volgens artikel 17 K.B. 9 mei 1984 de opbrengsten van het verhaal eerst aangewend worden tot dekking van de kosten van maatschappelijke dienstverlening.¹¹⁹

---

¹¹⁸ Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 62

¹¹⁹ Idem, p. 64

Het **innen van de bedragen** waarvoor de Raad tot terugvordering heeft beslist, gebeurt door de ontvanger van het OCMW (art. 46 § 1 O.C.M.W-Wet). Hiervoor mag geen beroep gedaan worden op privé-bedrijven die gespecialiseerd zijn in het innen van schulden omwille van de noodzaak tot geheimhouding en discretie met betrekking tot het privé-leven van de door het OCMW geholpen personen of van hun onderhoudsplichtigen.¹²⁰ Deze uitsluiting slaat niet op de advocatuur, die zelf onderworpen zijn aan de geheimhoudingsplicht.¹²¹

2.3.7 AFTREKBAARHEID ONDERHOUDSGELDEN

Zoals al kort aangehaald in de probleemstelling van dit werk is het betalen van onderhoudsgeld op een regelmatige basis aftrekbaar voor 80% van het betaalde onderhoudsgeld.¹²²

Om hierop een beroep te kunnen doen moeten **vier voorwaarden** gelijktijdig vervuld zijn. Als eerste moet het gaan om een onderhoudsverplichting op grond van het Burgerlijk Wetboek of het Gerechtelijk Wetboek. Aan deze voorwaarde voldoet de onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders omdat deze namelijk beschreven staat in het Burgerlijk Wetboek. Vervolgens mag de verkrijger van de uitkering geen deel uitmaken van het gezin van de persoon welke de uitkering betaalt. Aangezien de oudere in een rusthuis verblijft, wordt ook aan deze voorwaarde voldaan. Ten derde moet de betaling regelmatig gebeuren. Ook hieraan voldoet men doordat de onderhoudsgelden meestal maandelijks gevorderd worden. Tot slot moet de betaling van de uitkering bewezen kunnen worden.¹²³

---

¹²⁰ Vr. en Antw. Kamer 1987-88, 11 augustus 1987, 3877; vr. nr. 37 Busquin

¹²¹ Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 59

¹²² Zie paragraaf 1.5.5 De oudere als samenwonende of gehuwde

¹²³ FOD Financiën – Administratie van de ondernemings- en inkomensfiscaliteit

<<http://www.docufin.be/interfaofnl/Vragen/ipp/ipp6.htm>>

HOOFDSTUK 3: ONDERHOUDSP LICHT AFSCHAFFEN OF BEHOUDEN

3.1 Wetsvoorstellen

Uit de bespreking van de onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders blijkt dat er enkele ongelijkheden ervaren worden rond dit thema. Voorbeelden hiervan zijn de verschillen tussen verschillende gemeenten. De ene gemeente vordert nog wel terug terwijl een andere gemeente algemeen afziet van terugvordering. Een ander verschil stelt zich tussen werknemers en zelfstandigen. Zelfstandigen zouden vaker de terugvordering ontspringen dan werknemers.

Binnen de politieke wereld zijn er twee strekkingen in verband met de onderhoudsplicht. Enkele partijen willen de onderhoudsplicht afschaffen, anderen willen deze behouden, mits enkele aanpassingen. Rond deze problematiek zijn door verschillende partijen daarom ook wetsvoorstellen ingediend. In volgende paragrafen zal ik een overzicht geven van de standpunten van de verschillende politieke partijen.

i) Behoud van onderhoudsplicht

Zowel VLD als CD&V zijn voor het behoud van de onderhoudsplicht. Voor de VLD is er een wetsvoorstel in de Kamer ingediend door Yolande Avontroodt en Maggie De Block.¹²⁴ Dit voorstel werd in de Senaat overgenomen door VLD-senatoren Annemie Van De Casteele, Patrik Vankrunkelsven en Jacques Germeaux.¹²⁵

---

¹²⁴ Parlementair document 51K0170; 18/08/2003

¹²⁵ Parlementair document 51S0471; 22/01/2004

De VLD heeft ervoor gekozen om met zijn wetsvoorstel het huidige systeem te verfijnen, uniform en vooral sociaal rechtvaardiger te maken. Dit doen ze omdat ze geloven in de solidariteit binnen de familie. Verder halen ze de financiële repercussies voor het OCMW aan en onrechtstreeks voor de gemeente als voornaamste reden van behoud. Het klopt inderdaad dat de terugvordering weinig oplevert in termen van geld, maar door de afschaffing van de onderhoudsplicht verliezen de OCMW's hun 'stok achter de deur'. Bejaarden zullen dan veel sneller geneigd zijn om zich onvermogen te maken, vooraleer ze naar een rusthuis trekken. Hierdoor moet het OCMW dus vaker tussenkomen en dit kan een probleem vormen van financiële middelen.

In hun wetsvoorstel hebben ze ook oog voor de tekortkomingen van het huidige stelsel. Als eerste punt haalt men aan dat de bedragen die worden teruggevorderd kunnen verschillen van gemeente tot gemeente. Dit is momenteel al weggewerkt door de invoering van een uniforme terugvorderingschaal (ministeriële omzendbrief 4 november 2004). Ten tweede kan de onderhoudsplicht zwaar zijn in families waar het aantal onderhoudsplichtigen beperkt is in aantal. Daarom stelt men voor om een uniforme schaal in te voeren met een maximumbijdrage van de onderhoudsplichtige in functie van het inkomen en de personen ten laste in het gezin. Verder moet men een netto-belastbaar inkomen vaststellen waaronder niet mag worden teruggevorderd.

Voor CD&V is er in de Kamer een wetsvoorstel ingediend door Luc Goutry en Greta D'Hondt¹²⁶. Dit werd later in de Senaat overgenomen door Mia De Schamphelaere en Sabine de Béthune.¹²⁷

Ook CD&V trekt de kaart van de familiale solidariteit om het behoud van de onderhoudsplicht te staven. Ook zien ze veel negatieve effecten bij een afschaffing van de onderhoudsplicht. Hierbij denken ze vooral aan de demotivatie van kinderen die hun ouders nu al spontaan bijstaan en het opzettelijk onvermogen maken van bejaarden voor

---

¹²⁶ Parlementair document 51K0271; 09/10/2003

¹²⁷ Parlementair Document 51S0805; 02/07/2004

deze hun intrek nemen in een rusthuis. Tenslotte halen ze ook nog een wettelijk bezwaar aan. De onderhoudsplicht is als algemeen principe ingeschreven in het Burgerlijk Wetboek en is net als het erfrecht gebaseerd op de familiale solidariteit. Indien families hun verantwoordelijkheid doorschuiven naar de overheid, komt dit algemeen rechtsprincipe op de helling te staan. CD&V pleit daarom voor het behoud van de onderhoudsplicht, mits enkele correcties aan het huidige systeem. Zo dient er een maximumbedrag inzake de onderhoudsbijdrage ingevoerd te worden die de betaalbaarheid garandeert door de onderhoudsplichtige. Een maximale bijdrage van 375 euro per maand per onderhoudsplichtige wordt vooropgesteld. Men ijvert eveneens voor een redelijke bijdrage door een verhoging van het vrijgestelde basisbedrag tot 25.000 euro, verhoogd met 2.500 euro per persoon ten laste. Verder vragen ze dat het bezit van belangrijke onroerende goederen, aan de hand van het kadastraal inkomen, ook in aanmerking zou komen voor de berekening van het inkomen. Als laatste pleit men voor uniformiteit en gelijkschakeling van de onderhoudsbijdrage voor iedereen.

ii) Afschaffen van onderhoudsplicht

Sp.a. en Vlaams Belang pleiten dan weer voor een afschaffing van de onderhoudsplicht.

Sp.a. heeft hiervoor in de Kamer een wetsvoorstel ingediend door Jan Peeters en Magda De Meyer.¹²⁸ Sp.a. vindt de opbrengst van de terugvorderingmaatregelen te beperkt om deze in stand te houden. De kosten ervan zijn echter aanzienlijk. Verder zorgt een terugvordering vaak voor conflicten in families en valt er niet in te zien waarom de terugvorderingplicht enkel geldt voor een verblijf in een rusthuis en niet voor andere vormen van bejaardenzorg. Al deze zaken zorgen ervoor dat Sp.a. de onderhoudsplicht liever afgeschaft ziet.

---

¹²⁸ Parlementair document 51K0362; 30/10/2003

Vlaams Belang heeft tot slot een wetsvoorstel ingediend in de Kamer¹²⁹, dat later is overgenomen in de Senaat door Frank Creyelman, Wim Verreyken en Anke Vandermeersch.¹³⁰

Vlaams Belang haalt als voornaamste redenen voor de afschaffing de hoge terugvorderingkost voor de OCMW's aan. Vervolgens stelt er zich ook het probleem van de billijkheid omdat deze OCMW-materie een lokale aangelegenheid is. Voorts is er nog de ongelijkheid tussen onderhoudsplichtigen onderling. Dit kan leiden tot familiale twisten die de familiale solidariteit in het gedrang brengen. Daarom vindt het Vlaams Belang dat de opvang in rusthuizen een taak van de overheid is.

---

¹²⁹ Parlementair document 51K0932; 18/03/2004

¹³⁰ Parlementair document Stuk 3-517/1; 13/2/2004

3.2 Standpunten belangengroepen

Naast de politiek hebben ook verschillende belangengroepen een mening over de onderhoudsplicht. Ik ga dit na bij de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG), waaronder ook de OCMW's vallen. De gezinsbond, het Vlaams Verbond voor gepensioneerden (VVVG) en het ACW (meerbepaald het KBG) neem ik als vertegenwoordigers voor de bejaarden en hun aanverwanten.

3.2.1 VVSG

De Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) is de ledenorganisatie van alle Vlaamse gemeenten, de OCMW's, een honderdtal politiezones en van een vijftigtal intercommunales.

De VVSG is vóór het behoud van de onderhoudsplicht.¹³¹ Het afschaffen van de onderhoudsplicht is voor hen de doos van Pandora openen. De door het OCMW uitbetaalde tussenkomsten zullen dan immers exponentieel stijgen vermits de grote groep kinderen die vandaag spontaan tussenkomen in de rusthuiskosten van hun ouders dan ook gemotiveerd worden om een tussenkomst aan te vragen. Afschaffing van de onderhoudsplicht verschuift de financiering van de rusthuiskost voorts naar de gemeentelijke belastingbetaler. Het zou eveneens uit uitholling betekenen van het algemene principe van onderhoud zoals voorzien in het Burgerlijk Wetboek. Er is trouwens nog het erfrecht als pensant van deze algemene onderhoudsplicht. Een afschaffing van de onderhoudsplicht zou voor het grootste OCMW van Vlaanderen, namelijk Antwerpen, een verlies betekenen van 15 miljoen euro (situatie 2003).¹³² Mechelen moest in 2000 dan weer 1,3 miljoen aan rusthuisfacturen betalen, waarvan het 600.000 euro terugvorderde.

---

¹³¹ Gezinsbond, *Standpunt inzake de onderhoudsplicht van kinderen t.a.v. hun ouders in een rusthuis*, 2002 p. 13

¹³² Gazet van Antwerpen, *O.C.M.W. vreest 15 miljoen kwijt te spelen*, 10 maart 2003

Turnhout betaalde in dezelfde periode 645.000 euro aan rusthuisfacturen en vorderde hiervan 62.000 euro terug.¹³³

Verder kan, via het verzekeringsprincipe en via de algemene belasting, de kostprijs van het gezondheidsrisico van de rusthuisopname meer gespreid worden. Een substantiële verhoging van de RIZIV-tussenkomen voor de rusthuizen kan de dagprijs gevoelig doen dalen. De Vlaamse Zorgvoorziening voorziet eveneens van 1 juli 2002 een forfaitaire tussenkomst voor zwaar zorgbehoevende bewoners van een rusthuis. Voorts stelde de Raad van de Europese Unie op zijn top in Lissabon en Feira dat het behoud van de solidariteit binnen het gezin primordiaal blijft voor de bestrijding van de armoede. Tot slot blijkt uit het onderzoek van Simoens dat in 2000, 74% van de ondervraagde secretarissen van de OCMW's vóór het behoud van de onderhoudsplicht is.¹³⁴ Als grondslag voor het behoud komt hier de familiale solidariteit (83%), de responsabilisering van de burger (65%) en het financieel voordeel van het OCMW (30%) naar voren. Redenen die de tegenhangers hier naar voren brachten zijn dat het met teveel kosten gepaard gaat (80%), het leidt tot conflicten en familieruzies (56%) en het duwt de maatschappelijk werkers teveel in de rol van controleur (48%). Onderzoek van Hermans en Lammertyn heeft hieromtrent wel aangetoond dat maatschappelijk werkers significant minder belang hechten aan de terugvordering dan voorzitters en secretarissen.¹³⁵

---

¹³³ De Standaard, *Senioren hoeven niet te bedelen*, 10 augustus 2000

¹³⁴ Simoens D. et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, 2001, p. 85

¹³⁵ Hermans, K. en Lammertyn, F., *Een sociologisch onderzoek naar de implementatie van sociaal beleid door de Vlaamse OCMW's*, Leuven, K.U.Leuven Departement Sociologie, 2000, p.65-66

3.2.2 GEZINSBOND

De gezinsbond blijft uiterst veel belang hechten aan de familiale solidariteit als waarde binnen gezin en familie. Om die reden is de Gezinsbond dan ook in beginsel voorstander om de onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders in een rusthuis te behouden. De Gezinsbond streeft ernaar om een vergelijkbare solidariteit te behouden tussen kinderen waarvan de ouders in een rusthuis verblijven en kinderen die spontaan hulp aanbieden aan hun zorgbehoevende ouders niet met financiële hulp, maar via thuiszorg.¹³⁶

Naast deze principehouding wijzen nog een aantal argumenten in de richting van het behoud van de onderhoudsplicht. Door het behoud behoedt men de ontsporing van het kostenplaatje voor de gemeenschap enerzijds door het behoud van spontane solidariteit tussen kinderen en ouders en anderzijds door het behoud van de spontane aanwending van spaarcenten door niet-behoefte ouders. Verder oefenen onderhoudsplichtige kinderen vandaag een spontane controle uit op de rusthuisfacturen. De aangeboden facturen zullen aan een grondig nazicht onderworpen worden door de kinderen, omdat zij het tenslotte zijn die de opleg dienen te betalen. Door het wegvallen van de controle en de druk vanuit de gezinnen van de onderhoudsplichtige kinderen om de prijzen beheersbaar te houden, verhoogt de kans op een ontsporing van de door het rusthuis aangerekende kosten. Tot slot worden de kosten bij het afschaffen van de onderhoudsplicht afgewenteld op het verkeerde niveau van algemene solidariteit. Onrechtstreeks zal de kostprijs uiteindelijk worden gedragen door de gemeentelijke belastingbetaler. Volgens de Gezinsbond dient er een algemene solidariteit voor gezondheidszorgen uitgebouwd te worden op niveau van de sociale zekerheid of uit algemene middelen via personenbelasting, maar niet op gemeentelijk vlak.

Toch heeft de huidige regeling nog heel wat knelpunten voor de Gezinsbond. Zo streven ze naar een gelijke behandeling voor ieder kind. Dit wil zeggen, gelijke criteria voor alle

---

¹³⁶ Gezinsbond, *Standpunt inzake de onderhoudsplicht van kinderen t.a.v. hun ouders in een rusthuis*, 2002 p. 17

gemeenten en een gelijke behandeling voor alle samenlevingsvormen. Verder mag de onderhoudsplicht de financiële draagkracht van het onderhoudsplichtig gezin niet overstijgen. Tot slot dient men efficiënter te innen en de terugvorderingprocedures beter op te volgen.

3.2.3 VVVG

Het Vlaams Verbond voor gepensioneerden (VVVG) hield in 2004 een studiedag¹³⁷ en is voor het behoud van de onderhoudsplicht. Hun sociaal programma steunt op solidariteit en respect, verbondenheid en zelfredzaamheid, rechtvaardigheid en zorg voor elkaar.

Een belangrijk actiepunt is de ouderenzorg. Er moeten voldoende plaatsen voorzien worden in de bejaardentehuizen en een navenante personeelsbezetting dient gewaarborgd te worden. Ook de thuisverzorging dient verhoudingsgewijs verhoogd te worden. Verder moet dit alles ook betaalbaar blijven. Het VVVG pleit voor een evenwicht tussen solidariteit en sociale zekerheid. De pensioenen dienen jaarlijks aangepast te worden aan het welvaartspeil en de rusthuisprijzen dienen onderling vergelijkbaar te zijn, maar vooral betaalbaar. Het VVVG ijvert eveneens voor een wederkerige solidariteit. Niet alleen is er contact nodig met de gemeenschap, maar ook onderling moeten de ouderen solidair zijn, onder andere tussen rijke en arme ouderen. Het VVVG stelt verder vast dat er in ons land een grote chaos heerst in verband met de betaling van onderhoudsgeld door de kinderen voor hun ouders die in een rusthuis verblijven. Sommige gemeenten hebben het onderhoudsgeld gewoon afgeschaft. Rijke ouders doen geen beroep op het OCMW. Arme ouders hebben meestal kinderen met een laag inkomen, die geen onderhoudsgeld hoeven te betalen. Het zijn daarom in veel gevallen de kinderen met een gemiddeld inkomen die de kosten van hun ouders in het rusthuis moeten helpen dragen. Omwille van dit alles is

---

¹³⁷ VVVG studiedag, *De onderhoudsplicht van kinderen ten aanzien van hun bejaarde ouders in een rusthuis*, 12 oktober 2004

het VVVG van mening dat de invoering van een uniforme regeling in heel Vlaanderen noodzakelijk is.

3.2.4 ACW/KBG

Het ACW is de koepelvereniging van de christelijke werknemersorganisaties. Het KBG is de christelijke beweging van gepensioneerden. Samen hebben ze een peiling gedaan bij hun leden in verband met de onderhoudsplicht.¹³⁸

Voor de mensen is de kern van het probleem niet de onderhoudsplicht op zich, maar wel de onbetaalbaarheid van de zorg. Er is nood aan voldoende, kwaliteitsvolle en vooral betaalbare zorg. ACW vindt het dus zeer eenzijdig om familiale solidariteit te koppelen aan het systeem van de onderhoudsplicht. Niet enkel omdat familiale solidariteit veel meer is dan financiële solidariteit, maar ook en vooral omdat het systeem van de onderhoudsplicht, zoals dat nu functioneert, vaak het omgekeerde bereikt wat het beoogt. Het systeem veroorzaakt te vaak spanningen binnen families, stimuleert af en toe twisten tussen kinderen, leidt bovenal tot onrust bij ouderen. Het ACW dringt dan ook sterk aan op een radicale wijziging van de wetgeving inzake de onderhoudsplicht. Volgende aanpassingen zijn hiervoor vereist, het onderzoek naar de bestaansmiddelen moet correct gebeuren, aanpassing van de regeling inzake maximum inkomensschalen, plafonneren van de onderhoudsplichtige bijdrage en de dienstverlening van de OCMW's moet beter op elkaar afgestemd worden.

---

¹³⁸ ACW, *Consultatie – onderhoudsplicht bij opname van ouderen in een rusthuis*, 2003

HOOFDSTUK 4: GEVALSTUDIE OUDERENZORG TURNHOUT

4.1 Situering

In de vorige hoofdstukken heb ik een beeld gevormd van de onderhoudsplicht van kinderen ten opzichte van hun ouders. Hierbij is duidelijk geworden dat er hieromtrent nog heel wat controverses bestaan. De ene helft wil de onderhoudsplicht behouden of aanpassen, de ander wil ze dan weer afschaffen. Een opmerking die regelmatig terugkomt, is dat niet enkel de onderhoudsplicht moet bekeken worden, maar dat men verder naar het diepere probleem moet kijken. Voor velen vormt de betaalbaarheid van de ouderenzorg, en meer bepaald de residentiële voorzieningen, een veel groter probleem. Zoals in het begin van dit werk aangehaald, zijn de gemiddelde dagprijzen van een rusthuis de laatste jaren fors gestegen.¹³⁹ Dit heeft natuurlijk ook zijn gevolgen voor de betaalbaarheid ervan. Hierdoor stijgt de kans dat meerdere mensen een beroep moeten doen op hun kinderen en/of OCMW om hun verblijf te betalen.

Een tweede reden die telkens terugkomt in dit debat is de omvang van ouderenzorg. Ouderenzorg is niet enkel residentiële zorg in een rusthuis of ziekenhuis, maar gaat veel verder. Ook thuiszorg en transmurale zorg zijn belangrijke elementen in de zorg. Poetshulp, gezinszorg, bedeling van warme maaltijden en vele andere voorbeelden zorgen eveneens voor kosten voor het OCMW. Toch zijn deze niet onderhevig aan de onderhoudsplicht. De reden hiervoor is dat de tussenkomst in de rusthuisfactuur wordt aanzien als 'sociale bijstand' en niet als 'bejaardenzorg', zoals bij bijvoorbeeld poetshulp. De logica hiervan is voor sommige partijen zoek.¹⁴⁰

---

¹³⁹ Zie topic 1.2.3. De betaalbaarheid van de rusthuizen

¹⁴⁰ Zie wetsvoorstellen SP.A in Hoofdstuk 3

De verschillende overheden van dit land trachten evenzeer aan dit probleem tegemoet te komen door onder andere het beleid tegenover ouderen te herbekijken en eventueel extra financiële tegemoetkomingen in het leven te roepen. Zo heeft dit alles recentelijk geleid tot de zorgverzekering in Vlaanderen¹⁴¹. Verder is het 'Vlaams zorg actieplan (2004-2020)' tot stand gekomen¹⁴². In dit rapport bekijkt men verschillende pistes om de zorg voor de ouderen op een zo kwaliteitsvolle en betaalbare manier te organiseren.

Eén van de thema's in dit zorg actieplan is de integratie van zorgvormen. Hierbij wil men naar een zorgmodel waarin de definitieve en permanente opname uitzonderlijk is en pas als laatste oplossing wordt gekozen. Men wil initiatieven die kwalitatieve thuiszorg mogelijk maken uitbouwen door een betere samenwerking tussen de verschillende zorgactoren en een rijk en gradueel pallet van zorgvormen moet ervoor zorgen dat voor de zorgbehoevende persoon, afhankelijk van zijn zorgnood, een maximale autonomie gewaarborgd kan worden.¹⁴³

De doelstellingen rond dit thema zijn dan ook; het stimuleren van zelfzorg door middel van kennis en vaardigheden, het bevorderen van goed functionerende 'zorgnetwerken' en de samenwerking tussen zorgverlenende instanties. Verder moet men leren werken in termen van 'zorgtrajecten' en het thuiskarakter van residentiële voorzieningen trachten te stimuleren. Door deze doelstellingen te realiseren, zou men tot een meer integrale aanpak van de zorgsituatie moeten komen, door onder andere kwalitatieve thuiszorg te promoten als resultaat van een partnerschap tussen verschillende zorgactoren. Bij dit partnerschap kunnen ook residentiële instellingen en ziekenhuizen worden betrokken met het oog op transmurale samenwerkingsverbanden. Zorgtrajecten zorgen dan weer voor de

---

¹⁴¹ Zie topic 1.5.6 Sociale tegemoetkomingen

¹⁴² Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Centrum voor bevolkings- en gezinsstudies, *Vlaams zorg actieplan (2004-2020): aanbevelingen voor een duurzaam zorgbeleid*, 2004

¹⁴³ Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Centrum voor bevolkings- en gezinsstudies, *Vlaams zorg actieplan (2004-2020): aanbevelingen voor een duurzaam zorgbeleid*, 2004, p. 29

samenstelling van een gecoördineerd, modulair dossier, zodat men niet bij iedere verhuis van de oudere dezelfde onderzoeken opnieuw moet uitvoeren.¹⁴⁴

De zorgnetwerken hebben voorts als doel om ondermeer de communicatie en het overleg tussen de verschillende betrokken partijen te bevorderen. Hierbij is er voor de gemeentes en provincies een rol van regisseur van een lokaal sociaal beleid weggelegd. Ook moedigt men samenwerkingsinitiatieven aan. Dit alles zou er eveneens voor moeten zorgen dat de burger van de best mogelijke zorg kan genieten, binnen een redelijk budget. Een hele reeks initiatieven dus om het ouderenbeleid aan te passen aan de huidige en toekomstige noden.

---

¹⁴⁴ Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Centrum voor bevolkings- en gezinsstudies, *Vlaams zorg actieplan (2004-2020): aanbevelingen voor een duurzaam zorgbeleid*, 2004, p. 30 - 35

4.2 Onderzoeksopzet

4.2.1 CENTRALE ONDERZOEKSVRAAG

Uit de beschreven plannen is duidelijk geworden dat een integraal beleid en samenwerking belangrijker worden in de toekomst. Niet enkel de residentiële zorg verdient aandacht, maar het hele gamma van ouderenvoorzieningen. Daarom wil ik onderzoeken hoe dit zich in de praktijk voordoet, namelijk in een centrumstad, zoals Turnhout. Aan de hand van dit veldonderzoek wil ik een beschrijving geven van de zorginstellingen in Turnhout en meer in detail hun visie over de ouderenzorg en samenwerkingsvormen. De centrale onderzoeksvraag voor dit onderzoek luidt dan ook:

'Hoe ziet het zorgaanbod voor ouderen in Turnhout eruit?'

Ik heb hierbij gekozen voor Turnhout omdat in deze stad recentelijk, namelijk in 2004, een zorgbehoefteonderzoek is uitgevoerd bij de huidige en toekomstige senioren.¹⁴⁵ Dit onderzoek geeft een goed beeld van wat de ouderen in de toekomst met betrekking tot de zorginvulling verwachten. Het lijkt me daarom ook zinvol om na te gaan hoe de verschillende instellingen naar de toekomst kijken.

4.2.2 DEELVRAGEN

Om een antwoord te vinden op de centrale onderzoeksvraag is het handig om deze op te splitsen in enkele deelaspecten. Eerst en vooral is het nodig om een compleet beeld te krijgen van de populatie in Turnhout. Om de juiste conclusie te kunnen trekken, is het belangrijk te weten over welk deel van de bevolking dit onderzoek handelt. Daarom luidt de eerste deelvraag:

---

¹⁴⁵ Probis, *Seniorenbehoefteonderzoek Turnhout*, studie in opdracht van OCMW Turnhout, 2004

Deelvraag 1: *“Hoe ziet de bevolking van Turnhout eruit?”*

Daarnaast is het ook van belang om te weten te komen waar de bejaarde inwoners momenteel terecht kunnen in Turnhout voor hun zorg. Om dit te beantwoorden, luidt de tweede deelvraag:

Deelvraag 2: *“Welke zorgvoorzieningen zijn er beschikbaar in Turnhout?”*

Deze instellingen hebben elk hun doelpubliek en een visie hoe men deze mensen het beste kan opvangen. Daarom wil ik met de derde deelvraag nagaan hoe elke instelling afzonderlijk denkt over de zorg van ouderen.

Deelvraag 3: *“Wat is de visie van de instelling in Turnhout in functie van ouderen?”*

Aangezien ouderenzorg volop in evolutie is en zich dient te richten naar de steeds groter wordende groep van zorgbehoevende bejaarden in de toekomst, vormen de toekomstplannen van de verschillende instellingen ook een belangrijk aandachtspunt. Deelvraag vier luidt dan ook:

Deelvraag 4: *“Wat zijn de toekomstplannen van de verschillende zorgvoorzieningen in Turnhout?”*

Vervolgens is het nuttig om na te gaan hoe deze visies en toekomstplannen van de verschillende instellingen overeenstemmen, dan wel verschillen van elkaar. Hierdoor krijg je een concreter beeld van het zorglandschap in Turnhout, in functie van de verschillende noden. Door dit beeld wordt het ook duidelijker op welke vlakken samenwerking eventueel mogelijk is. Om hier een antwoord op te krijgen, kan deelvraag vijf helpen.

Deelvraag 5: *“Op welke vlakken is een samenwerking mogelijk?”*

Tot slot is het ook toepasselijk om te achterhalen hoe deze samenwerking door de verschillende instellingen gezien kan worden. De laatste deelvraag luidt daarom dan ook:

Deelvraag 6: *“Op welke manier is er samenwerking mogelijk?”*

In de volgende delen van dit hoofdstuk tracht ik een antwoord te vinden op al deze verschillende vragen.

4.2.3 ONDERZOEKSOPZET

Om een onderzoek te voltooien zijn er verscheidene mogelijkheden. Niet elke vorm van onderzoek is hiervoor geschikt. Daarom ga ik in dit deel na welke opties toepasbaar zijn op dit onderzoek.

i) Gevalstudie

Een gevalstudie is een diepgaande studie van 1 geval, of een klein aantal gevallen. Deze vorm van onderzoek tracht aan de hand van verschillende methoden en soorten gegevens, verschillende perspectieven weer te geven over een onderwerp. Men wil een situatie als het ware beleven. Deze onderzoeksstrategie is dus uitermate geschikt voor dit onderzoek. Door de zorgsituatie te bekijken in Turnhout kan ik een goed beeld vormen van alle zorgfacetten in deze stad.

Zoals hierboven ook beschreven, vereisen de verscheidene deelvragen een verschillende onderzoeksstrategie. Twee mogelijke onderzoeksstrategieën zijn geschikt om in deze gevalstudie te gebruiken, namelijk statistieken en databases en bevoorrechte getuigen (experience survey). Deze twee strategieën gecombineerd dienen om zoveel mogelijk

kwaliteitsvolle informatie te genereren. Hoe meer informatie ik verkrijg, des te concreter er een beeld kan gevormd worden over de meningen van de verschillende instellingen. Om deze gegevens te verzamelen is er echter een grondige aanpak nodig. De uitwerking van beide onderzoeksvormen wordt hierna verder in detail toegelicht.

ii) Statistieken en databases

Als eerste onderzoeksstrategie heb ik gekozen voor statistieken en databases. Dit heeft tot doel om een duidelijk beeld te vormen van de bevolking, meerbepaald de ouderen en de verschillende (zorg)instellingen. Het is namelijk belangrijk om in detail te weten wie je onderzoeksgroep is. Met hoeveel zijn ze, wat is hun profiel en hoe gaat deze groep er in de toekomst uitzien?

De informatie in verband met de bevolking tracht ik te vinden in het bevolkingsregister en de jaarverslagen van de dienst bevolking. Ook de provincie, de Vlaamse overheid en het NIS bieden informatie aan in verband met de inwoners van de verschillende gemeenten. Om meer te weten te komen over de verschillende zorginstelling voor ouderen, denk ik onder andere aan het OCMW. Ook bij de gemeente kan hieromtrent gepaste informatie worden gevonden. Het OCMW en de gemeente zijn samen namelijk verantwoordelijk voor het lokaal sociaal beleid. Sociale huizen groeperen en vergemakkelijken de dienstverlening en informatie rond ondermeer zorg. Hier kan dus ook bruikbare informatie gevonden worden. Naast de gemeentelijke kanalen, biedt de provincie en de Vlaamse overheid rond dit thema evenzeer bruikbare gegevens aan. Hierbij denk ik voornamelijk aan de database van 'APS Vlaanderen'¹⁴⁶, het kenniscentrum statistiek van de Vlaamse Overheid.

---

¹⁴⁶ <http://lokalestatistieken.vlaanderen.be>

iii) (experience) Survey

Nadat ik aan de hand van de cijfergegevens een beeld heb kunnen vormen van de zorginstelling en de mensen die in aanmerking komen om hier een beroep op te doen, wil ik via een experience survey een duidelijker beeld vormen van de visie van de verschillende instellingen en hoe zij denken over het idee van de zogenaamde zorgnetwerken. Door hiervoor bevoorrechte getuigen te interviewen wordt de kwaliteit en de volledigheid van de informatie gegarandeerd. Deze mensen zijn namelijk dagelijks bezig met het organiseren en begeleiden van zorg voor ouderen. Ik beperk het aantal gesloten vragen tot een minimum, omdat open vragen veel meer info bieden en veel dieper op een thema in kunnen gaan. Je kan ook direct inpikken op de gegeven antwoorden. De interviewvragen zijn terug te vinden in bijlage 4.1.

Voor de verschillende instellingen komen de beleidsverantwoordelijken in aanmerking voor een interview. Dit zijn meestal de directeurs van de instelling of één van hun naaste medewerkers. Zij zijn het beste geplaatst om uitleg te geven over de visie van de instelling in verband met ouderen en de zorgnetwerken. Voor dit onderzoek heb ik gesprekken gehad met dhr. Marc Weyns, directeur van het RVT Sint-Petrus, dhr. Dieter Croonen en zijn management assistent van de seniorenresidentie De Nieuwe Kaai, Mevr. Ann Van Echelpoel, administratief verantwoordelijke van Huize Sint-Elisabeth en Mevr. Linda Adriaensen, verantwoordelijke bewonerszorg en kwaliteitscoördinator van RVT Sint-Lucia. Voor de thuiszorg heb ik interviews afgenomen van Mevr. Tania Huybrechts, thuiszorgcoördinator OCMW Turnhout en Mevr. Wies Cleenders, hoofd algemeen maatschappelijk werk CM Turnhout.

4.3 Demografische analyse

Zoals besproken in de onderzoeksopzet, is het aangewezen om eerst een duidelijk beeld te vormen van de te onderzoeken omgeving. In de volgende paragrafen worden achtereenvolgens de bevolkingssamenstelling, de evolutie van de bevolking en enkele indices in verband met welzijn en gezondheid voor de stad Turnhout besproken. Bijzondere aandacht wordt hierbij geschonken aan de ouderen.

4.3.1 PROFIEL TURNHOUT

De stad Turnhout ligt in het noordoosten van de provincie Antwerpen, op 42 km van Antwerpen en dicht tegen de Nederlandse grens. Verspreid over een oppervlakte van ruim 5.600 hectare, telt het nu ongeveer 40.000 inwoners. Turnhout is de rechterlijke en administratieve hoofdstad van de Kempen en van het arrondissement Turnhout. Naast de aanwezigheid van de openbare sector, bestaat er ook een uitgebreide nijverheid, waarbij de papierverwerkende industrie toonaangevend is. Verder is Turnhout ook cultureel en op het vlak van onderwijs het centrum voor heel de regio.¹⁴⁷

4.3.2 STRUCTUUR VAN DE BEVOLKING

In dit onderdeel wordt eerst de bevolkingsgroei van Turnhout kort besproken. Vervolgens wordt er een opdeling van de bevolking gemaakt volgens leeftijd en geslacht. Tot slot besteed ik nog aandacht aan de toekomstprospectie voor de stad Turnhout en meerbepaald in het segment van de hoogbejaarden.

---

¹⁴⁷ SEIN, *Stadsmonografie Turnhout 2004*, 2004

4.3.2.1 Bevolkingsevolutie

Turnhout is ontstaan in de twaalfde eeuw. In het midden van de achttiende eeuw woonden er amper 2.000 inwoners in Turnhout. Het is pas sinds 1870 dat het inwonersaantal gestaag is beginnen toenemen tot de 40.000 inwoners die Turnhout nu telt. Bijlage 4.2 toont de bevolkingspiramide van Turnhout op 1 januari 2006. Hierop is al licht te zien dat de veroudering zich stilaan inzet en groter zal worden. Tabel 4.1 geeft vervolgens een overzicht van de evolutie van de Turnhoutse bevolking gedurende de vorige eeuw en begin van deze eeuw. Het valt enigszins op dat het bevolkingsaantal de laatste jaren op een eerder matig tempo is gestegen. Ondertussen heeft men ook al de 40.000ste inwoner gevierd, maar het bevolkingsaantal schommelt nu eenmaal en op 1 januari 2006 telde men hierdoor 39.790 inwoners in Turnhout.

Tabel 4.1: Evolutie van de bevolking van Turnhout tussen 1900 en 2005

	1900	1920	1970	1978	1991	1995	2000	2005
Inwoners	20.945	24.321	38.011	37.780	37.814	38.516	38.596	39.561

Bron: Stadsmonografie Turnhout 2004 + Portaal Lokale statistieken

4.3.2.2 Bevolkingssamenstelling volgens leeftijd en geslacht

Aangezien dit werk zich focust op de ouderen, wordt in het volgende gedeelte een voorstelling gegeven van de seniorenbevolking in Turnhout. Tabel 4.2 geeft een overzicht van de bevolkingssamenstelling in Turnhout volgens leeftijd gedurende de laatste jaren. Vervolgens geeft tabel 4.3 een specifieke kijk op de seniorenbevolking.

Tabel 4.2: Bevolkingssamenstelling volgens leeftijd tussen 1991 en 2005

	1991		1995		2000		2005	
	Absoluut	%	Absoluut	%	Absoluut	%	Absoluut	%
0-19	8.852	23,37	8.669	22,51	8.367	21,68	8.093	20,46
20-64	23.780	62,79	24.254	62,97	23.923	61,98	24.388	61,65
65+	5.242	13,84	5.593	14,52	6.306	16,34	7.080	17,90

Bron: Portaal Lokale statistieken Vlaanderen – eigen berekeningen

Uit bovenstaande gegevens kan afgeleid worden dat in Turnhout in een periode van vijftien jaar het aandeel van de ouderen ten opzichte van de totale bevolking fors is toegenomen en dat de andere leeftijdscategorieën afnemen. Dezelfde trend is waarneembaar in Vlaanderen zoals eerder beschreven in paragraaf 1.3 van dit werk. Om nog een beter beeld van de seniorenbevolking te krijgen, splits ik deze groep nog eens verder op in tabel 4.3. De groep van 55 tot 64-jarigen vormen de senioren, de 65 tot 79-jarigen zijn de derde leeftijd of bejaarden en de vierde leeftijd of hoogbejaarden wordt gevormd door de 80-plussers.

Tabel 4.3: Evolutie per leeftijdsgroep ouderen

	1991		1995		2000		2005	
	Absoluut	%	Absoluut	%	Absoluut	%	Absoluut	%
55-64	4.247	11,21	4.449	11,55	4.365	11,31	4.525	11,44
65-79	4.098	10,82	4.290	11,14	5.160	13,23	5.604	14,17
80+	1.144	3,02	1.303	3,38	1.200	3,11	1.476	3,73

Bron: Portaal Lokale statistieken Vlaanderen – eigen berekeningen

% = t.o.v. totale bevolking

Tabel 4.3 geeft aan dat binnen de groep ouderen alle groepen zijn toegenomen de laatste vijftien jaar. De senioren zijn met 6,55% toegenomen, de bejaarden met maar liefst 36,75% en de hoogbejaarden met 29,02%. Vooral de grote stijging van het aantal 65 tot

79-jarigen is opvallend. Zij zullen ook de groep vormen die binnenkort extra zorg gaan nodig hebben en daarom is het zo belangrijk dat het zorgaanbod op deze personen wordt afgestemd.

Wanneer we eveneens een opdeling volgens geslacht maken, zoals in tabel 4.4, is te zien dat de vrouwen over het algemeen ouder worden. Dit is een afspiegeling van de levensverwachting die bij vrouwen iets hoger ligt dan bij mannen.¹⁴⁸ Toch valt ook op dat de kloof tussen de mannen en vrouwen iets kleiner is geworden. Voorts is de levensverwachting voor zowel mannen als vrouwen de laatste vijftien jaar toegenomen.

Tabel 4.4: Opdeling volgens geslacht per leeftijdsgroep ouderen

	1991					2005				
	Man		Vrouw		Totaal	Man		Vrouw		Totaal
	Abs	%	Abs	%	Abs	Abs	%	Abs	%	Abs
55-64	2.038	47,99	2.209	52,01	4.247	2.215	48,95	2.310	51,05	4.525
65-79	1.699	41,46	2.399	58,54	4.098	2.515	44,88	3.089	55,12	5.604
80+	323	28,23	821	71,77	1.144	478	32,38	998	67,62	1.476

Bron: Portaal Lokale statistieken Vlaanderen – eigen berekeningen

% = t.o.v. de leeftijdscategorie

4.3.2.3 Indices met betrekking tot de afhankelijkheidsgraad

Bepaalde ratio's kunnen een goede indruk geven of men in staat is om de veroudering te dragen. Een ratio die betrekking heeft op de ouderen is de afhankelijkheid van de ouderen. Deze ratio wordt ook vaak de **grijze druk** genoemd. Deze meet specifiek het aandeel van de 60-plussers ten opzichte van de actieve bevolking, 20-59 jaar. Deze bedroeg in 2005, 41,2% in Turnhout. Ten aanzien van de provincie Antwerpen en

¹⁴⁸ NIS - Levensverwachting in Vlaanderen in 2003; vrouwen 82,29, mannen 76,65

Vlaanderen wijkt Turnhout hier bijna niet vanaf. Wel is Turnhout sneller geëvolueerd de laatste vijftien jaar.

Tabel 4.5: Evolutie grijze druk (%)

Grijze druk	1991	2000	2005
Vlaams Gewest	36,0	40,5	41,5
Provincie Antwerpen	37,0	40,9	41,3
Turnhout	33,2	39,3	41,2

Bron: Portaal Lokale statistieken Vlaanderen – eigen berekeningen

De inverse van deze maatstaf geeft het **aantal actieven per oudere**. Voor Turnhout bedraagt deze 2,4. In 1991 was deze echter nog 3,0. Ook dit maakt duidelijk dat de groep ouderen groter geworden is. Deze ratio richt zich vooral op het beroepsleven. Het feit dat men mensen vanaf 60 jaar als niet meer actief beschouwt, wil hier dus niet zeggen dat men niet meer in staat is om voor zichzelf te zorgen.

De **familiale zorgindex** geeft echter de verhouding weer van het aantal 80-plussers ten opzichte van het aantal 50 tot 59-jarigen. Deze laatste groep zijn meestal de kinderen, familieleden die instaan voor de verzorging van de hoogbejaarden via mantelzorg. Voor Turnhout bedroeg deze index in 2005, 29%. Dit is iets lager dan het Vlaamse en Antwerpse gemiddelde. De draagkracht voor mantelzorg ligt in Turnhout dus iets lager dan de rest van het land.

Tabel 4.6: Evolutie familiale zorgindex (%)

Familiale zorgindex	1991	2000	2005
Vlaams Gewest	28,0	28,6	32,1
Provincie Antwerpen	29,7	29,8	33,1
Turnhout	25,7	26,1	29,0

Bron: Portaal Lokale statistieken Vlaanderen – eigen berekeningen

4.3.3 DE OUDEREN IN TURNHOUT

Nadat in de vorige paragrafen een beeld werd geschetst van de ouderen ten opzichte van de bevolking van Turnhout, wil ik me in dit deel specifiek focussen op de ouderen. Aan de hand van verschillende factoren, die ook in het seniorenbehoefteonderzoek 2004 aan bod zijn gekomen¹⁴⁹, zoals inkomen, sociaal leven, gebruik van diensten, zorgbehoefte en dergelijke. wil ik een gedetailleerd beeld van hen vormen.

4.3.3.1 Inkomen

Bijlage 4.3 geeft een overzicht van de inkomensverdeling van de 50-plussers in Turnhout. Hieruit blijkt dat 25,2 % van de 50-plussers een inkomen onder de 1.000 euro heeft. Voor de 75-plussers loopt dit zelfs op tot 39,8%. Men gebruikt een inkomen van 1.000 euro per maand als vergelijkingsbasis omdat dit ongeveer overeenkomt met het maximuminkomen voor verhoogde RIZIV-tegemoetkomingen. Circa 12% zit net boven deze grens, wat betekent dat zij geen recht hebben op een aantal tegemoetkomingen en tussenkomsten.

75% van de ondervraagden vindt zijn inkomen voldoende tot meer dan voldoende. Dit percentage ligt hoger dan het gemiddelde in Vlaanderen. Hier geeft slechts 68% van de senioren te kennen dat ze kunnen rondkomen met hun beschikbaar inkomen. Personen ouder dan 65 jaar moeten relatief gezien echter wel meer een beroep doen op hun spaargeld, om rond te komen, maar meer van hen komen in verhouding rond.¹⁵⁰ Dit is ondermeer te wijten aan de pensionering, die toch een aanzienlijke inkomensterugval teweegbrengt, zoals ook zichtbaar in bijlage 4.3.

---

¹⁴⁹ Probis, *Seniorenbehoefteonderzoek Turnhout 2004*

¹⁵⁰ Probis, *Seniorenbehoefteonderzoek Turnhout 2004*, p.17-22

4.3.3.2 Gezinssituatie

24,9 % van de 55-plussers woont alleen in Turnhout, 57,7% woont samen met een partner. Deze waarden liggen in de buurt van de gemiddelden in Vlaanderen, die respectievelijk 22% en 58% bedragen. Tabel 4.7 geeft ook aan dat naarmate men ouder wordt, meerdere alleen wonen en dat slechts maar een beperkt aantal inwonende kinderen heeft.

Tabel 4. 7: Alleenstaanden versus samenwonenden (%)

Samenlevingsvorm	50-54	55-64	65-74	75-84	85+	Alle
Alleen(staand)wonend (1)	19,9	16,4	22,5	32,4	76,2	24,0
Samenwonend met partner	37,2	55,3	67,6	54,9	11,9	54,0
(1) met inwonende kinderen	4,7	3,3	2,2	2,2	2,4	3,0
(2) met inwonende kinderen	33,5	21,3	6,5	6,6	2,4	15,7
(1) of (2) met andere inwonenden	4,7	3,6	1,2	3,8	7,1	3,3

Bron: Seniorenbehoefteonderzoek Turnhout 2004

Als er een beroep wordt gedaan op mantelzorg zijn dit meestal de partners en kinderen. De ouderen die alleen wonen of geen kinderen hebben, vormen daarom een risicogroep die geen of minder een beroep zullen kunnen doen op mantelzorg.¹⁵¹ Bijlage 4.4 geeft vervolgens een overzicht van het aantal kinderen per leeftijdscategorie van de ouderen. Hieruit blijkt eveneens dat de jongere senioren al iets minder kinderen hebben dan de huidige 65-plussers.

4.3.3.3 Huisvesting

73,3% van de senioren in Turnhout is eigenaar van een woning of appartement. Dit is iets lager dan het gemiddelde in Vlaanderen van 80%. De 65-plussers leven voornamelijk in woningen die 30 jaar zijn of ouder. 3,9 % van de ondervraagden geeft ook aan dat de

¹⁵¹ Probis, *Seniorenbehoefteonderzoek Turnhout 2004*, p.23-28

woning in slechte staat is. De grote meerderheid (81,4%) woont in een woning met verdieping. Dit percentage ligt veel hoger dan de 58% van Vlaanderen.¹⁵² Een reden hiervoor kan de dichte bebouwing met rijhuizen, die meer voorkomen in een stad, zijn. Bijlage 4.5 toont de verdeling van de senioren over verschillende woonvormen.

Op de vraag waar men zou willen wonen als men niet meer thuis kan wonen gaat de voorkeur bij de meesten naar een bejaardenwoning of serviceflat. Naar een rusthuis gaat men het liefst enkel als het niet anders kan. Enkel bij de 85-plussers is deze vorm nog redelijk populair. Inwonen bij familie of kinderen is tot slot voor de meesten geen oplossing.

4.3.3.4 Zorgbehoevendheid

Aan de hand van de Katz-score kan men het zorgprofiel van de senioren in Turnhout weergeven. Deze is vergelijkbaar met die van de rest van Vlaanderen. Tabel 4.8 geeft hier een overzicht van. De 0 en A-scores zijn de niet tot licht-zorgbehoevenden. B en C-score geeft een zwaardere zorgbehoevendheid aan, terwijl Cd staat voor dementerende ouderen.¹⁵³ Vanaf de leeftijd van 75 jaar zie je dat er meer en meer ouderen zorgbehoevender worden.

Tabel 4. 8: Overzicht zorgprofiel senioren Turnhout (%)

	50-54	55-64	65-74	75-84	85+	Alle
0-score	100,0	98,2	97,8	89,2	59,4	95,4
A-score	0,0	1,2	0,6	4,0	26,2	2,3
B-score	0,0	0,6	1,5	3,4	2,4	1,3
C-score	0,0	0,0	0,0	1,7	7,1	0,6
Cd-score	0,0	0,0	0,0	1,7	4,8	0,5

Bron: Seniorenbehoeftenonderzoek Turnhout 2004

¹⁵² Probis, *Seniorenbehoeftenonderzoek Turnhout 2004*, p. 43-65

¹⁵³ Voor meer uitleg over de indeling in Katz-score zie bijlage 1.3

4.3.4 PROGNOSES BEVOLKING TURNHOUT

De evolutie van de bevolking van vroeger tot nu heeft, zoals beschreven in punt 4.3.2.2, aangetoond dat het aandeel bejaarden is toegenomen. Deze trend zal zich in de nabije toekomst voortzetten. In volgend deel probeer ik aan de hand van enkele prognoses een beeld te schetsen van de (ouderen)bevolking in Turnhout in de toekomst.

Het steunpunt Demografie, Vakgroep Sociaal Onderzoek van de Vrije Universiteit Brussel hanteert 3 scenario's om bevolkingsprojecties te maken voor verschillende steden in Vlaanderen. Scenario 1 beschrijft de situatie bij het einde van de stadsvlucht (nulsaldo migratie), scenario 2 neemt aan dat de stadsvlucht herneemt en scenario 3 ten slotte gebruikt een matige verstedelijking. Bijlage 4.6 geeft de bevolkingsprojecties voor Turnhout weer.¹⁵⁴ Wanneer deze voorspellingen, gebaseerd op cijfers van 2000, vergeleken worden met de huidige evolutie, valt er op dat het bevolkingsvoorspelling voor 2005 een lichte onderschatting is van de huidige bevolkingssamenstelling.¹⁵⁵ De onderschatting doet zich vooral voor bij de categorie onder de 20 jaar. Het aandeel 60-plussers en 80-plussers wordt echter wel redelijk goed ingeschat, waardoor deze voorspellingen redelijk betrouwbaar zijn.

Ook het departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur van de Vlaamse overheid maakt gebruik van voorspellingen om de programmacijfers voor thuiszorg en residentiële zorg te bepalen. Tabel 4.9 geeft hun voorspellingen weer voor 2005, 2010 en 2015.

---

¹⁵⁴ Willaert D. en Lesthaeghe R., *Bevolkingsprojecties voor de 13 grote en regionale steden van Vlaanderen, en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2000-2020*, 2003

¹⁵⁵ zie topic 4.3.2.2 Bevolkingssamenstelling naar leeftijd en geslacht, p. 87

Tabel 4.9: Bevolkingsprojectie Turnhout 2005-2015

	2005	2010	t.o.v. 2005	2015	t.o.v. 2005
60+	9.214	9.952	+8,01%	N/A*	N/A
80+	1.552	1.879	+21,07%	2.263	+45,81%

Bron : WVC Vlaanderen

* gegevens voor 65+: 8.301 (gegevens 60+ niet rechtstreeks af te leiden uit gegevens)

Deze gegevens maken voor 2005 dan weer een licht overschatting. Ten aanzien van de projecties van Willaert en Lesthaeghe, zet de veroudering zich hier iets vroeger in. De algemene trend waarbij de jongeren afnemen en de ouderen fors toenemen, is echter overal terug te vinden.

4.4 Zorg- en dienstenverlening aan ouderen

In het begin van dit werk werd al aangehaald dat er verschillende vormen van opvang en ondersteuning voor handen zijn voor ouderen¹⁵⁶. Hierbij maakt men een onderscheid tussen extramurale zorg, intramurale zorg en transmurale zorg. Aan de hand van deze opdeling wil ik een beeld schetsen van de situatie in Turnhout.

4.4.1 EXTRAMURALE ZORG

Onder extramurale zorg verstaat men de verzorging van de ouderen in zijn thuisomgeving. Voornaamste vormen van hulpverlening hierbij zijn mantelzorg en de institutionele dienstverlening zoals thuiszorg. Een overzicht van de extramurale zorgverstrekking in Turnhout is terug te vinden in bijlage 4.7.

4.4.1.1 Informele of niet professionele zorg

Onder de informele zorg verstaat men de **mantelzorg** en vrijwilligerswerk. De mantelzorg is en blijft nog altijd een zeer belangrijke factor in de ouderenzorg. Deze zorg wordt voornamelijk aangeboden binnen het kerngezin. Ouderen blijven het liefste zo lang mogelijk in hun vertrouwde omgeving. Bovendien kan de steun van de kinderen, burens, vrienden in dergelijke situaties een grote hulp zijn om het leven in een thuisomgeving te vergemakkelijken. Deze vorm van hulpverlening is meestal ook de eerste vorm waaraan men denkt. Aangezien niet iedereen aangeeft dat men de zorg voor een oudere op zich neemt, is het zeer moeilijk om hier een duidelijk beeld voor te schetsen voor Turnhout. Tabel 4.10 geeft toch een beperkt overzicht van het aantal 55-plussers dat aan mantelzorg doet in Turnhout. Wel zijn er verschillende organisaties die **vorming zieken en**

---

¹⁵⁶ zie topic 1.4 Voorzieningen voor ouderen

mantelzorgers aanbieden. In Turnhout wordt dit aangeboden door CM Turnhout, De Voorzorg en de Liberale Mutualiteit.

Tabel 4.10: Mantelzorgers in Turnhout (%)

	50-54	55-64	65-74	75-84	85+	Alle
Respondenten die ouder thuis verzorgen	2,1	1,5	0,6	0,0	0,0	1,1

Bron: Seniorenbehoeftenonderzoek Turnhout 2004

Soms is het echter niet mogelijk dat de naaste familie de (volledige) zorg op zich nemen. In dergelijke situaties bestaat er ook de mogelijkheid om vrijwilligers in te schakelen. Verscheidene instellingen werken samen met meestal jongbejaarden, die een steentje willen bijdragen. Dit is een mooi voorbeeld van intergenerationele solidariteit. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan boodschappendiensten, oppasdiensten en vervoersdiensten. In Turnhout zijn er vier instellingen/verenigingen die **bezoek door vrijwilligers** aanbieden. Het gaat hier om CM Turnhout, De Voorzorg, Landelijke Thuiszorg en OCMW Turnhout. Hiervoor vraagt men meestal een kleine symbolische bijdrage.

Verder zijn er ook nog verscheidene organisaties die **Oppashulp** aanbieden. Dit gebeurt door CM Turnhout, De Voorzorg en het Wit-Gele kruis. Deze vorm van hulpverlening is vooral in het leven geroepen om de mantelzorgers even op adem te laten komen en de zorg voor de oudere even over te nemen. De opgeleiden, meestal vrijwilligers, helpen bij de kleine taken in het huis. De focus ligt vooral op gezelschap en zeker niet op het overnemen van de taken van de professionele hulpverleners. Een overzicht van de verschillende tarieven, die men hanteert in Turnhout, is terug te vinden in bijlage 4.8.

OCMW Turnhout biedt tenslotte ook nog eens **boodschappendienst** aan. Hier kan men zijn boodschappen op voorhand doorbellen en vrijwilligers gaan dit vervolgens voor de oudere halen en bezorgen dit aan huis. Hiervoor vraagt men eveneens een symbolische prijs van 1 euro.

Een oudere zal in de eerste plaats zijn leven in zijn thuisomgeving zo aangenaam mogelijk en leefbaar willen houden met behulp van mantelzorgers. Dit is echter niet altijd mogelijk en in dergelijke situaties biedt professionele zorg soms een oplossing.

4.4.1.2 Professionele zorg

Onder professionele zorg in verband met thuiszorg denkt men aan geneeskundige zorgen door de huisarts, thuisverpleging, huishoudhulp via dienstencheques, poetsdiensten, gezinszorg, personenalarm en nog andere diensten. Deze vorm van dienstverlening is dus zeer uitgebreid. In volgend onderdeel wordt dit besproken voor Turnhout.

Naarmate men ouder wordt, neemt de kans op ziekte toe en zal men ook meer beroep doen op de **huisarts**. De gezondheidsenquête 2001 toont aan dat in de leeftijdscategorie 75 jaar en meer de mannen gemiddeld 12,1 contacten per jaar heeft met zijn huisarts en de vrouw 13,9. Bij jongeren en volwassenen onder de vijftig jaar ligt deze frequentie maar rond de 4.¹⁵⁷ Het seniorenbehoeftenonderzoek Turnhout 2004 geeft eveneens aan dat bij 39,2% van de senioren de huisarts regelmatig over de vloer komt.¹⁵⁸ Voor de huisarts is er eveneens een begeleidende functie weggelegd. Hij of zij kent de thuissituatie van de ouderen en is een geschikte persoon om hun te begeleiden in hun zorgtraject.

Andere zorgverleners die vaak worden ingeschakeld in de zorg voor ouderen zijn de **thuisverpleegkundigen**. Uit het jaarverslag van het Wit-gele kruis 2004 blijkt duidelijk dat het grootste aandeel van zorgvragenden de ouderen zijn en meer bepaald de 70-90 jarigen.¹⁵⁹ Ook de gezondheidsenquête 2001 geeft dezelfde trend. In Turnhout zijn er vier aanbieders thuisverpleegkunde. Het gaat hier om Sowel thuisverpleging, Thuisverpleging De Voorzorg, het Wit-Gele Kruis en zelfstandig verpleegkundigen. De thuisverpleging is

---

¹⁵⁷ Avalosse H. et al. *De vergrijzing, een collectieve uitdaging*, CM Themadossier, mei 2005

¹⁵⁸ Probis, *Seniorenbehoeftenonderzoek Turnhout 2004*, p. 74

¹⁵⁹ Wit-Gele kruis van Vlaanderen, *Jaarverslag 2004*

een dienst waarvoor de patiënt zelf niet betaalt, met behulp van het ziekenfonds. De zorgverstrekkers worden via een forfaitstelsel betaald afhankelijk van de handeling die ze moeten uitvoeren.

Om de ouderen nog te been te houden, kan **voetverzorging** zeer aangenaam en zinvol zijn. Daarom kunnen ouderen hun voeten gratis laten verzorgen in het sociaal huis Albert Van Dyck van het OCMW Turnhout. Ook mutualiteiten bieden tussenkomsten voor deze diensten aan. Bijlage 4.8 geeft een overzicht van deze verschillende tussenkomsten.

Om het huis proper te houden kan men dan weer beroep doen op **poetshulp**. In Turnhout wordt dit aangeboden door Familiehulp, Landelijke Thuiszorg, Sowel Thuiszorg en Thuishulp. Bijlage 4.9 geeft een overzicht van de spreiding van de poetshulp in Turnhout. Hieruit blijkt dat voornamelijk Familiehulp met 63,4% de poetshulp op zich neemt. Dit valt te verklaren doordat meer dan 70% in Turnhout aangesloten is bij de Christelijke Mutualiteit. Turnhout beschikte in 2004 verder over 56.950 uren poetshulp. Dit wordt door velen als te weinig beschouwd, vooral omdat poetshulp één van de eerste factoren is waar men beroep op zal willen doen als het iets moeilijker wordt. Dit is één van knelpunten in het zorgaanbod van Turnhout. 47% van de cliënten is hier ouder dan 80 jaar. Gemiddeld krijgt men 96 uren poetshulp op jaarbasis, wat neerkomt op tussen 4 à 8 uren in de week.¹⁶⁰ Het aantal uren poetshulp is de laatste jaren zelfs gedaald.¹⁶¹ De kostprijs van poetshulp wordt bepaald op basis van het maandelijks gezinsinkomen en de gezinslast, zoals bij de gezinszorg.

Voor meer huishoudelijke taken kan men beroep doen op de vijf diensten die **gezinszorg** aanbieden in Turnhout, namelijk Familiehulp, Landelijke Thuiszorg, Sowel Thuiszorg, Thuishulp en OCMW Turnhout. Bijlage 4.11 geeft ook hier duidelijk aan dat Familiehulp met 51,2 % van de gepresteerde uren hier de grootste speler is. In 2004 bood men in Turnhout met 67,41 voltijds equivalenten 103.743 uren aan. Dit is meer dan de

---

¹⁶⁰ Familiehulp, *Jaarverslag 2004*, analyse en details van cijfers 2004, p. 16

¹⁶¹ WVC Vlaanderen, *Spreiding van de poetshulp in Vlaanderen 2002*, p. 264

programmatie. Per inwoner komt men zo aan 2,63 gepresteerde uren. Recentelijk is er in deze sector door minister Vervotte een inhaalbeweging ingezet en dit heeft zijn positieve gevolgen. Gezinszorg is echter een dienst die niet enkel door ouderen gebruikt wordt, toch maken zij een groot deel van het cliënteel uit. Zo meldt het jaarverslag 2004 van Familiehulp dat 42% van de cliënten ouder is dan 80 jaar. 30% is verder ook nog zwaar zorgbehoevend. In 2004 kreeg een patiënt gemiddeld 224 uren gezinszorg. De meeste mensen ontvangen 8 tot 12 uur zorg in de week. Voor gezinszorg is de vraag eveneens groter dan het aanbod. Toch vertaalt dit zich niet in het niet kunnen aanbieden van de dienst, maar eerder in het aanbieden van mindere uren dan gevraagd. Hiermee kan de cliënt toch al gedeeltelijk geholpen worden. Voorts wordt 97% van de bezochte cliënten wekelijks bezocht.¹⁶²

Soms worden de kosten voor gezinszorg (gedeeltelijk) terugbetaald door het ziekenfonds in het kader van de aanvullende diensten en voordelen of door het OCMW. Dit is onder andere het geval bij de Christelijke Mutualiteit. Leden van CM Turnhout ontvangen een tegemoetkoming van 0,25 euro per uur. Doet men meer dan 60 uur per maand een beroep op gezinszorg, dan ontvangt men een tussenkomst van 0,60 euro per uur. Deze tegemoetkoming geldt echter wel niet voor poetshulp!

Nog een vorm van dienstverlening die ervoor zorgt dat men via wat hulp thuis kan blijven is het **personenalarm**. Dit alarm is een toestel met drukknop dat de gebruiker altijd bij de hand heeft. Wanneer hij drukt op de knop, komt zijn oproep automatisch bij de alarmcentrale terecht die meteen contact opneemt met een familielid of hulpverlener. Door dit systeem kan de oudere met een geruststellend gevoel rondlopen in zijn eigen woonomgeving. Deze dienstverlening wordt in Turnhout aangeboden door CM Turnhout, De Voorzorg, Liberale Mutualiteit, Neutraal ziekenfonds, Onafhankelijk ziekenfonds, Wit-Gele Kruis en OCMW Turnhout. Bijlage 4.12 geeft een overzicht van de gevraagde tarieven.

---

¹⁶² Familiehulp, *Jaarverslag 2004*, analyse en details van cijfers 2004, p. 9 –ev.

Ter ondersteuning van de thuiszorg kan de oudere ook nog beroep doen op verscheidene **uitleen- en aankoopdiensten**. In Turnhout kan men hiervoor terecht bij de verschillende diensten van de mutualiteiten. Bij CM Turnhout kan men in de thuiszorgwinkel tegen schappelijke prijzen hulpmiddelen aankopen of huren. Alle huurkosten boven 149 euro per jaar worden verder ook nog ten laste genomen door het ziekenfonds. Ook De Voorzorg en de Liberale Mutualiteit hebben hun eigen thuiszorgwinkel.

Een enigszins recentere vorm van hulp, waar ook de ouderen gebruik van kunnen maken, zijn de **dienstencheques**. De dienstencheque is een systeem waarbij een erkende onderneming (=werkgever) werknemers in dienst neemt om activiteiten van huishoudelijke hulp thuis bij een gebruiker (=particulier) of daarbuiten uit te voeren. De dienstencheques kunnen gebruikt worden voor kleine huishoudelijke taken, evenals voor levering van huishoudelijke boodschappen, extern strijkatelier en begeleid transport van bejaarden of minder-mobiele mensen.¹⁶³

Naast vervoer van bejaarden met behulp van dienstencheques kan de bejaarden ook beroep doen hiervoor op de **minder mobiele centrale** van het OCMW Turnhout of De Voorzorg. Een vrijwilliger brengt de bejaarde dan, na afspraak, naar de gewenste plaats. Om hiervan gebruik te kunnen maken, moet je wel voldoen aan enkele voorwaarden. Zo moet het maandelijks inkomen van een gezin lager zijn dan 1.635,54 euro. Voor een alleenstaande moet zijn inkomen lager zijn dan 1.226,66 euro. Voorts mag men niet in de mogelijkheid zijn om het openbaar vervoer te gebruiken. Een overzicht van de tarieven van de minder mobiele centrales is te vinden in bijlage 4.13. Uit het seniorenbehoefteonderzoek 2004 uitgevoerd in Turnhout blijkt dat de minder mobiele centrales maar zeer beperkt gebruikt worden. Het grootste aandeel is terug te vinden bij de 85-plussers, waar 4,8% hier gebruik van maakt.¹⁶⁴

---

¹⁶³ Info via www.dienstencheques.be

¹⁶⁴ Probis, *Seniorenbehoefteonderzoek Turnhout 2004*, p. 42

In verband met vervoer voor ouderen, dient ook nog vermeld te worden dat 65-plussers gratis gebruik kunnen maken van de diensten van De Lijn en bij de NMBS genieten van een voordeeltarief. Voorts biedt De Lijn met zijn belbussen nog een extra service aan, die o.a. zeer handig is voor minder mobiele. Verder zijn er ook nog **taxicheques**. Indien men het WIGW-statuuut heeft en 80% invalide, 50% verlamd aan de onderste ledenmaten, 100% verlamd aan de bovenste ledenmaten, een amputatie heeft ondergaan of een tegemoetkoming hulp aan bejaarden krijgt, kan men per jaar 30 cheques aanvragen die een waarde hebben van 2,48 euro.

Verder kan men ook nog beroep doen op verschillende **klusjesdiensten** voor werken van gering belang die niet concurrentieel zijn met de commerciële sector. Het gaat hier dan bijvoorbeeld om kleine loodgieterij, kleine schilder- en behangwerken. Hiervoor kan men in Turnhout terecht bij Landelijke Thuiszorg, Sowel Thuiszorg en Thuishulp.

OCMW Turnhout staat ook nog in voor de **bediening van warme maaltijden**. Via deze dienst kunnen bejaarden maaltijden aan huis bezorgd krijgen, die ze enkel nog moeten opwarmen. De prijs van de maaltijd is 5,75 euro. Voor mensen met een laag inkomen of hoge uitgaven maakt men een sociaal verslag op waarin men de bijdrage voor maaltijdbediening vastlegt. Deze schommelt dan meestal rond 5,25 euro. Ook het nieuwe rusthuis De Nieuwe Kaai beschikt over een voldoende grote keuken en heeft al aanvragen gekregen. Zij zijn deze vorm van dienstverlening aan het overwegen. Indien men niet wenst om de maaltijden nog op te warmen, kan men ook nog altijd gaan eten in het **seniorenrestaurant** van het dienstencentrum A. Van Dyck van het OCMW Turnhout. Een maaltijd in het seniorenrestaurant kost 5,25 euro.

Tenslotte kan de bejaarde, als hij zich alleen voelt of behoefte heeft aan een babbel of eens een krant wil lezen terecht in het **ontmoetingscentrum** 'De Meerloop' en het lokale dienstencentrum 'Albert Van Dyck'. In deze centra kan men in het cafetaria eens een kaartje leggen, een babbeltje doen of de krant lezen. Naar deze centra is er ook een pendelbusje verzorgd door OCMW Turnhout.

Bijlage 4.14 geeft tenslotte een algemeen overzicht van het gebruik van de verschillende diensten in functie van de leeftijd. Deze tabel toont duidelijk dat de hulp die senioren vragen vooral toeneemt vanaf 75 jaar. Vooral op poetshulp, gezins- en bejaardenhulp en thuisverpleging wordt er veel beroep gedaan. Van de andere diensten maakt men echter maar beperkt gebruik. Tot slot werd er in het seniorenbehoefteonderzoek¹⁶⁵ gepolst naar welke van deze diensten de senioren het liefst een uitbreiding of bijkomende dienstverlening wensten. Hierbij gaat de voorkeur in dalende volgorde uit naar een verbetering/uitbreiding van de serviceflats, poetshulp, bejaardenwoningen, gezins- en bejaardenhulp, opvang voor dementerenden overdag en 's nachts en rusthuis.

4.4.2 INTRAMURALE ZORG

Hiervoor hebben we uitgebreid de mogelijkheden besproken waarvan een oudere gebruik kan maken in zijn thuissituatie. In sommige situaties is een leven in zijn thuisomgeving echter niet meer mogelijk en dient men opgenomen te worden in een verblijfsinstelling waar men op ieder moment van de dag kan genieten van de nodige zorgen. In dit onderdeel worden deze verschillende woonvormen besproken.

4.4.2.1 Ziekenhuiszorg

Een oudere kan om verschillende redenen terecht komen in een ziekenhuis. Specifiek gericht op ouderen zijn er twee diensten, die hun dienstverlening op deze groep gericht hebben. Het gaat om de geriatische dienst van een ziekenhuis (G-dienst) en de psychogeriatrische dienst (index Sp). Turnhout heeft twee ziekenhuizen, namelijk het OCMW ziekenhuis St.-Elisabeth en het CM-ziekenhuis AZ St.-Jozef.

---

¹⁶⁵ Probis, *Seniorenbehoefteonderzoek Turnhout 2004*, p. 83

Natuurlijk is het duidelijk dat een ziekenhuis maar een tijdelijke oplossing is en zeker al niet de ideale. Een ziekenhuis straalt een koele sfeer uit en zeker geen huiselijke sfeer, die het leven van de oudere aangenamer maakt. Daarom is het de bedoeling dat de oudere na zijn verblijf terug naar huis terugkeert of intrekt in een rusthuis of andere woonvorm. Wat er met de oudere na zijn ontslag uit het ziekenhuis het beste dient te gebeuren, wordt ondermeer besproken in het geriatrisch team (als de oudere was opgenomen op de G-dienst). De werking van dit team wordt verder in dit werk uitgelegd.¹⁶⁶

4.4.2.2 Rustoorden voor bejaarden en rust- en verzorgingstehuizen

De rusthuizen zijn zonder twijfel nog de grootste vorm van residentiële opvang voor ouderen. Hierbij wordt er nog een onderscheid gemaakt tussen rustoorden voor bejaarden (ROB) en rust- en verzorgingstehuizen (RVT). Bij ROB-bedden ligt de nadruk op de woonfunctie, terwijl bij RVT-bedden de nadruk meer ligt op verzorging. De programmatie van **RVT-bedden** is een federale aangelegenheid. De programmatie van de **ROB-bedden** behoort dan weer tot de regionale overheden. Tabel 4.11 geeft een overzicht van het aantal rusthuisbedden in Turnhout.

Tabel 4.11: Programmatie en invulling van rusthuisbedden in Turnhout

	2000	2005	2006
Programmacijfer	393	461	472
Erkend	314	314	314
In onderzoek	0	0	92
Gepland	68	105	13
Realisatiepercentage*	79,90%	68,11%	66,53% (86,02%)**

Bron: WVC Vlaanderen

* Erkend/programmacijfer

**erkend + in onderzoek / programmacijfer

¹⁶⁶ Zie topic 4.6 Samenwerking

In Turnhout zijn er sinds juli 2005 vier rusthuizen. Het gaat hier om het OCMW-rusthuis Sint-petrus en de privé-instellingen Sint-Lucia, Huize Sint-Elisabeth en seniorenresidentie De Nieuwe Kaaï. Tabel 4.11 toont aan dat door de komst van het nieuwe rusthuis 'De Nieuwe Kaaï' het realisatiepercentage fors omhoog is gegaan ten opzichte van de voorgaande jaren. In de tabel, die gegevens hanteert van WVC Vlaanderen op 1 januari 2006, staan de kamers van 'De Nieuwe Kaaï' nog in onderzoek, maar momenteel heeft deze instelling zijn erkenning verkregen, waardoor de realisatiegraad op 86,02% komt. Dit is iets hoger dan het gemiddelde in Vlaanderen van 81,11% en 82,00% in de provincie Antwerpen. Bijlage 4.15 geeft nog een overzicht van de invullings- en realisatiegraad in de provincie.

i) RVT St.-Petrus

Het rust- en verzorgingstehuis Sint-Petrus maakt deel uit van het OCMW van Turnhout. Het bestaat uit twee afzonderlijke gebouwen RVT1 en RVT2, die beiden in de Albert Van Dyckstraat liggen, respectievelijk nummers 18 en 39. RVT1 werd opgericht in 1964, RVT2 in 1995.

De opdracht van het rust- en verzorgingstehuis is het bieden van een permanente huisvesting (thuisvervangend milieu) en een aangepaste zorgomkadering, die rekening houdt met de mogelijkheden, de beperkingen en de verwachtingen van de oudere (zorg op maat) en zijn/haar omgeving (familie) en van de eigen organisatie (RVT Sint-Petrus).¹⁶⁷

Het RVT heeft een erkenning voor 180 bedden (134 RVT en 46 ROB) en biedt er momenteel 168 aan (113 RVT). Hiervan zijn er 166 voor permanent verblijf en 2 voor kortverblijf (officieus). Een overzicht van de bewoners verdeeld naar zorgbehoevendheid is terug te vinden in tabel 4.12. Hieruit blijkt dat zo'n 30% van de bewoners licht zorgbehoevend is

---

¹⁶⁷ RVT St.-Petrus, *Informatiebrochure*, p. 6

(score 0 en A) en zo'n 70% meer zorgen nodig heeft (score B, C en Cd). Het streefdoel is echter een verhouding van 20-80.

Tabel 4.12: Overzicht van de bewoners 'St.-Petrus' naar Katz-score

Score op	O	A	B	C	Cd
01-03-06	26	26	46	17	50

Bron: RVT St-Petrus Turnhout¹⁶⁸

Om al deze bejaarden de nodige zorg en omkadering te geven is er heel wat personeel nodig. RVT Sint-Petrus heeft 150 mensen in dienst, die samen 101,75 voltijds equivalenten vormen, zoals te zien is in bijlage 4.16.

In dit rusthuis betalen de bewoners 41 euro per dag. Inwoners van buiten Turnhout betalen 42,50 euro per dag. Echtparen betalen 68,60 euro per dag en echtparen van buiten Turnhout betalen een dagprijs van 81,30 euro. De meeste bewoners komen wel uit Turnhout of zijn randgemeenten. Wat in deze dagprijs is inbegrepen kan u terugvinden in het overzicht van bijlage 4.20. Vijf bewoners of 3% van de bewoners, krijgt financiële hulp van het OCMW. 25 Jaar geleden was dit nog 30%. Dit komt enerzijds door de verhoging van de pensioenen, maar ook door de tussenkomsten van de overheid zoals de zorgverzekering en 'hulp aan bejaarden', die een rusthuis betaalbaarder hebben gemaakt.

ii) Sint-Lucia

RVT Sint-Lucia is ontstaan uit een initiatief van de gasthuiszusters van Turnhout in 1955. Op 19 juli 1955 werden de eerste 7 bewoners opgenomen. Wegens plaatsgebrek werd er in 1957 een verdieping bijgebouwd. In de loop van de jaren werd het rusthuis nog uitgebreid tot wat het nu is, een woon- en zorgcentrum met plaats voor 104 woongelegenheden.

---

¹⁶⁸ Dit is een dagopname, waardoor het kan zijn dat er enkele kamers leegstonden, waar een nieuwe bewoner nog moest intrekken

Sint-Lucia wil vanuit een christelijke inspiratie met openheid en respect voor mensen van eender welke levensbeschouwing ondersteuning en verzorging bieden aan zorgbehoevende bejaarden. Dit wil men doen met een permanente aanwezigheid van deskundige en gemotiveerde medewerkers die garant staan voor een integrale en interdisciplinaire benadering van de zorg voor de bewoners, vanuit een zorgvisie waarbij eerbied, privacy, zelfredzaamheid, inspraak, betekenisgeving, individualiteit en interpersoonlijke relaties belangrijk zijn. Verder vanuit de garantie dat elke bewoner in de voorziening kan blijven tot het einde van het leven en hierbij op deskundige wijze wordt begeleid; in nauwe samenwerking met ouderenvoorzieningen, thuiszorgdiensten en onderwijsinstellingen.¹⁶⁹

Het RVT heeft een erkenning voor 66 ROB-bewoners en 38 RVT-bewoners. Als deze bewoners opgedeeld worden naar hun zorgbehoevendheid met behulp van de Katz-schaal, komt men tot volgend beeld (zie tabel 4.13). Hierbij zien we dat 30% eerder laag zorgbehoevend is. Naar de toekomst toe wil men echter meer zorgbehoevenden opnemen. Het rusthuis is ook gegroeid van een instelling voor fitte bejaarden naar een rusthuis voor zorgbehoevenden en dementerenden.

Tabel 4.13: Overzicht van de bewoners 'Sint-Lucia' naar Katz-score

Score op	O	A	B	C	Cd
	10	20	28	12	27

Bron: RVT Sint-Lucia¹⁷⁰

De opdeling van het personeel dat instaat voor de verzorging van deze ouderen is weergegeven in bijlage 4.17.

---

¹⁶⁹ RVT Sint-Lucia, *informatiebrochure*, p. 16

¹⁷⁰ Dit is een dagopname, waardoor het kan zijn dat er enkele kamers leegstonden, waar een nieuwe bewoner nog moest intrekken

Er zijn twee soorten éénpersoonskamers in dit rusthuis; kamers met een aparte slaapruiimte en kamers zonder een aparte slaapruiimte. Voor een éénpersoonskamer zonder aparte slaapruiimte bedraagt de dagprijs 38,72 euro; met een aparte slaapruiimte is de dagprijs 43,04 euro. Een koppel betaalt 53,76 euro per dag. Welke kosten gedekt worden door de dagprijs en wat nog als supplement wordt aangerekend is terug te vinden in bijlage 4.20. Zeven personen krijgen in dit rusthuis OCMW-ondersteuning

iii) Senioren residentie 'De Nieuwe Kaai'

Senioren residentie 'De Nieuwe Kaai' is het recentste 'rusthuis' van Turnhout. Het opende zijn deuren in juli 2005 en biedt 84 zorgstudio's aan (ROB). Hiervan zijn er 8 tweepersoonskamers.

De Nieuwe Kaai biedt een vernieuwend concept aan waarbij het wonen en de zorg op een harmonieuze manier samengaan. Wonen en zorg op maat van de behoeftes van de bewoners. De Nieuwe kaai wil proberen een nieuwe thuis te worden voor valide, semi-valide en zorgbehoevende senioren.¹⁷¹ Een overzicht van de zorgbehoevendheid is terug te vinden in tabel 4.14.

Tabel 4.14: Overzicht van de bewoners 'De Nieuwe Kaai' naar Katz-score

Score op	O	A	B	C	Cd
29-03-06	8	33	33	3	10

Bron: De Nieuwe Kaai¹⁷²

---

¹⁷¹ De Nieuwe Kaai, *Onthaalbrochure*, p. 3

¹⁷² Dit is een dagopname, waardoor het kan zijn dat er enkele kamers leegstonden, waar een nieuwe bewoner nog moest intrekken

Hieruit blijkt dat zo'n 47% van de bewoners licht zorgbehoevend is. Dit is een hoger aantal dan de andere rustoorden in Turnhout. De meeste bewoners zijn afkomstig van Turnhout, maar men heeft toch ook een grote aantrekkingskracht in de ruime omgeving.

De dagprijs voor een zorgstudio bedraagt 50 euro. Een koppel betaalt 80 euro.¹⁷³ Geen enkele bewoner krijgt hier OCMW-ondersteuning. Bijlage 4.20 geeft een overzicht van de invulling van deze dagprijs en wat nog als supplement bijbetaald dient te worden. Bijlage 4.18 geeft vervolgens een overzicht van het personeel dat in deze residentie werkt om de nodige zorgen en service aan de bewoners te geven.

iv) Huize Sint-Elisabeth

Huize Sint-Elisabeth werd in 1964 geopend op initiatief van pater Elzeaar van Moezeke, minderbroeder te Turnhout, samen met enkele dames van de toenmalige St.-Elisabethbond en dames derde-ordelingen. Het rustoord zorgt voor de huisvesting van 30 residenten. (ROB-bedden) Hiermee is het het kleinste rustoord van Turnhout en hierdoor ook minder bekend bij menig Turnhoutenaar.

Het rusthuis is vanuit traditie Rooms Katholiek en Franciscaans geïnspireerd, maar brengt ook eerbied op voor de overtuiging en godsdienst van andersdenkenden. Voortbouwend op deze traditie trachten zij hun opdracht te realiseren, die bestaat uit; het bieden van een permanente huisvesting en een aangepaste zorgomkadering die rekening houdt met de mogelijkheden, beperkingen en de verwachtingen van de oudere en zijn/haar omgeving in de eigen organisatie. Uit het overzicht van de zorgbehoevendheid van de bewoners (tabel 4.15) blijkt dat 1/3 een 0 of A-score heeft. 2/3 van de bewoners is iets meer zorgbehoevend. De bewoners zijn zo goed als allemaal afkomstig uit Turnhout.

---

¹⁷³ De Nieuwe Kaai, *Onthaalbrochure*, p. 7

Tabel 4.15: Overzicht van de bewoners 'Huize Sint-Elisabeth' naar Katz-score

Score op	0	A	B	C	Cd
01-03-06	1	8	14	6	0

Bron: Huize Sint-Elisabeth¹⁷⁴

Huize Sint-Elisabeth beschikt enkel over éénpersoonskamers. De dagprijs is hier vastgelegd op 42,80 euro voor iedere bewoner. De supplementen die nog moeten bijbetaald worden op deze dagprijs zijn af te leiden uit bijlage 4.20. Vier bewoners ontvangen OCMW-ondersteuning. 18 personen staan in dit rustoord in voor de verzorging en ondersteuning van de bewoners. Een overzicht is terug te vinden in bijlage 4.19.

v) betaalbaarheid rusthuizen

Uit de beschrijving van de verschillende rusthuizen hierboven, blijkt dat er een verschil is tussen de dagprijzen die de verschillende instellingen hanteren en wat er als standaard in de dagprijs zit. Daarom geeft bijlage 4.15 een overzicht van de verschillende instellingen. In topic 1.6 p. 29-ev. werd vervolgens al een simulatie gemaakt rond de betaalbaarheid van een rusthuis. Hierbij ging men na hoeveel percent van de dagprijs van een rusthuis gedekt kon worden door het minimumpensioen. Door dit veldonderzoek beschik ik over specifiekere gegevens en daarom wil ik deze analyse nog eens maken, specifiek op de situatie in Turnhout. Bijlage 4.21 geeft een overzicht van de berekeningen. Hieruit blijkt dat men in Turnhout met een minimumpensioen 57% tot 73% van de dagprijs kan betalen. Met een tussenkomst van de zorgverzekering stijgen deze percentages naar respectievelijk 65% en 84%. Toch moet er hierbij altijd rekening gehouden worden met het feit dat er bovenop de dagprijs nog supplementen worden aangerekend, die fors kunnen verschillen van instelling tot instelling.

---

¹⁷⁴ Dit is een dagopname, waardoor het kan zijn dat er enkele kamers leegstonden, waar een nieuwe bewoner nog moest intrekken

4.4.2.3 Psychiatrisch Verzorgingstehuis

Een PVT richt zich tot personen, ongeacht de leeftijd, met een langdurige maar gestabiliseerde psychiatrische problematiek en tot mentaal gehandicapten. Omwille van hun psychische toestand kunnen ze niet terecht in een initiatief voor beschut wonen of een RVT. Deze voorziening is niet specifiek bedoeld voor ouderen, maar toch blijkt uit de cijfers dat op 30 juni 2001 globaal genomen 65% van de PVT-bewoners in Vlaanderen 60 jaar of ouder was.¹⁷⁵ Turnhout beschikt echter niet over een PVT.

4.4.3 TRANSMURALE ZORG

Een derde vorm van zorgvoorzieningen voor ouderen is de transmurale zorg. Deze kan men zien als tussenvormen van intramurale en extramurale zorg. Het zijn voorzieningen waar de ouderen (tijdelijk) in kunnen worden opgenomen. Deze diensten hebben tot doel om de thuiszorg te ondersteunen en de overstap naar een rusthuis zo lang mogelijk uit te stellen.

4.4.3.1 Serviceflat

Een serviceflat is een individuele woongelegenheden waar personen van 60 jaar of ouder zelfstandig kunnen wonen. Het bevat een leefruimte, een kookruimte, een slaapruiimte en sanitair. Kenmerkend is ook de aanwezigheid van gemeenschappelijke dienstverlening waarop de bewoners facultatief een beroep kunnen doen. (bijvoorbeeld maaltijd, woningonderhoud). Door dit alles behoort een serviceflat eigenlijk deels tot de thuiszorg en deels tot de intramurale zorg.¹⁷⁶

---

¹⁷⁵ Avalosse H. et al. *De vergrijzing, een collectieve uitdaging*, CM Themadossier, mei 2005, p. 70

¹⁷⁶ Avalosse H. et al. *De vergrijzing, een collectieve uitdaging*, CM Themadossier, mei 2005, p. 72

Deze vorm van wonen is tegenwoordig enorm geliefd bij ouderen. Enerzijds behoudt de oudere zijn vrijheid, omdat hij nog zijn eigen 'thuis' heeft. Anderzijds zit hij met een veilig gevoel, omdat hij weet dat hulp steeds in de buurt is. De vraag naar serviceflats is daarom veel groter dan het aanbod. Sinds 14 februari 2004 heeft het OCMW van Turnhout zelfs een inschrijfstop moeten doorvoeren op zijn wachtlijsten voor een serviceflat. Momenteel staan er nog zo'n 70 mensen op de wachtlijst en jaarlijks komen er gemiddeld zo'n 14 serviceflats vrij. Tabel 4.16 geeft een overzicht van het aantal geprogrammeerde serviceflats in Turnhout en de invulling hiervan. Deze programmatienormen worden, in tegenstelling tot de rusthuizen, niet vastgelegd door de Federale overheid, maar door de Vlaamse overheid.

Tabel 4.16: Programmatie en invulling van serviceflats in Turnhout

	2000	2005	2006
Programmacijfer	184	199	203
Erkend	132	132	145
Gepland	30	22	9
Realisatiepercentage*	71,74%	66,33%	71,43%

Bron: WVC Vlaanderen

De realisatiegraad met betrekking tot serviceflats ligt in Turnhout hoog ten opzichte van Vlaanderen (41,83%)¹⁷⁷, maar er is zeker nog verbetering nodig om de lange wachtlijst weg te werken en dit realisatiepercentage in stand te houden. Een overzicht op kaart van de realisatiegraad en invullingsgraad in de provincie Antwerpen is terug te vinden in bijlage 4.22. De realisatiegraad geeft de verhouding weer tussen de effectieve woonegelegenheden en het programmacijfer. De realisatiegraad daarentegen geeft de verhouding weer van de effectieve en geplande woonegelegenheden ten opzichte van het programma.

---

¹⁷⁷ WVC Vlaanderen Ouderenzorg Programmacijfers op 1 januari 2006

Turnhout telt zoals hierboven te zien dus 145 serviceflats die worden uitgebaad door twee instellingen, namelijk OCMW Turnhout (132) en De Nieuwe Kaai (13). Deze instellingen worden hierna verder beschreven.

i) OCMW Turnhout

Het OCMW Turnhout baat 132 serviceflats uit, verspreid over 2 gebouwen. Albert Van Dyckstraat 10 huisvestigt 110 serviceflats en Albert van Dyckstraat 37 heeft 22 flats. De permanente aanwezigheid van zorgverleners wordt tijdens de kantooruren verzekerd door het dienstencentrum en na de kantooruren door RVT St-Petrus. Voor een serviceflat betaalt men een dagprijs van 12,39 euro plus een maandelijkse energiekost van 32 euro. Aanvullende diensten betaalt de bewoner apart bij.

ii) De Nieuwe Kaai

De Nieuwe Kaai biedt 13 serviceflats aan in hetzelfde gebouw als de seniorenresidentie. De dagprijs varieert hier tussen 38 en 45 euro, afhankelijk van de grootte van de flat. Voor de extra diensten betaalt de bewoner per verkregen dienst.

4.4.3.2 Kortverblijf

Een centrum voor kortverblijf voorziet in de mogelijkheid om ouderen gedurende een korte periode op te vangen. Deze vorm van dienstverlening is vooral bedoeld om mantelzorgers eens te ontlasten, doordat ze een korte periode niet voor de oudere moeten zorgen. In deze periode kunnen ze de batterijen weer opladen. Het kan ook gebruikt worden om bejaarden te helpen met hun revalidatie, om nadien terug thuis te gaan leven. Bij kortverblijf betaalt de gebruiker de verblijfskosten.

Volgens de programmatiecijfers heeft Turnhout recht op 16 verblijfplaatsen in een centrum voor Kortverblijf.¹⁷⁸ In Turnhout zijn er echter maar 2 officiële bedden voor kortverblijf aangeboden door OCMW Turnhout. Dit is niet veel, maar toch zijn deze bedden niet constant ingevuld. Een reden hiervoor is de onbekendheid van dit aanbod bij de Turnhoutenaar.¹⁷⁹ Volgens gegevens van CM zijn het vooral de 80-plussers in Vlaanderen die hier gebruik van maken en mensen met een relatief beperkte zorgbehoevendheidsgraad. (A- en B-score)¹⁸⁰ In bijlage 4.23 zijn de kaarten met de invullingsgraad en realisatiegraad met betrekking tot centra voor kortverblijf in de provincie Antwerpen opgenomen. Hieruit blijkt dat deze vorm van opvang over heel de provincie maar beperkt of niet uitgebouwd is, met een gemiddelde realisatiegraad van 24%. Ook Vlaanderen moet zich tevreden stellen met dit zelfde lage percentage.

De verschillende mutualiteiten komen wel met vergoedingen over de brug om de kortopvang betaalbaar te maken. CM Turnhout geeft een vergoeding van maximaal 15 euro per dag en dit voor een maximum van 28 dagen per jaar. De Onafhankelijke Mutualiteiten hebben dezelfde regeling. De Voorzorg geeft een tussenkomst van 17,5 euro per dag beperkt op maximaal 28 dagen per jaar.

4.4.3.3 Dagverzorgingscentra

Een dagverzorgingscentrum is bedoeld voor een thuisblijvende persoon die geen intensieve medische behandeling en toezicht nodig heeft, maar wel behoefte aan reactivering, verpleging, verzorging en/of begeleiding in de activiteiten van het dagelijks leven. Ook voor deze vorm van dienstverlening is er een tekort aan aanbod in Turnhout. Dit wordt zelfs (nog) niet aangeboden in Turnhout. De programmatiecijfers voorzien

---

¹⁷⁸ WVC Vlaanderen ouderenzorg programmatiecijfers

¹⁷⁹ Probis, *Seniorenbehoefteonderzoek Turnhout*, 2004, p. 77-79

¹⁸⁰ Avalosse H. et al. *De vergrijzing, een collectieve uitdaging*, CM Themadossier, mei 2005, p. 73

nochtans ruimte voor 16 woonegelegenheden.¹⁸¹ Bijlage 4.24 toont dit aan de hand van de invullingsgraad en realisatiegraad voor de provincie Antwerpen.

Net zoals bij kortverblijf komen verschillende mutualiteiten hier ook tegemoet met premies. CM Turnhout geeft een tegemoetkoming van 5 euro per dag voor maximaal 100 dagen. De Voorzorg betaalt dan weer 6,5 euro per dag voor maximum 50 dagen. Deze kunnen wel opgesplitst worden naar 100 halve dagen. De Liberale Mutualiteit komt voor maximaal 30 dagen tussen en maximum 120 euro. De Onafhankelijke ziekenfondsen hanteren voor dagverblijven dezelfde regeling dan bij kortverblijf.

4.4.3.4 Nachtopvang

Nachtopvang richt zich tenslotte naar dezelfde doelgroep dan de centra voor kortverblijf en beogen onder andere het even ontlasten van de mantelzorger. Deze vorm wordt eveneens niet aangeboden in Turnhout.

4.4.4 *FINANCIËLE TEGEMOETKOMINGEN*

Tot slot zijn er nog tussenkomsten van de overheid om de zorg te ondersteunen. Heel wat thuiszorgdiensten worden gesubsidieerd door de overheid zodat deze dienstverlening gratis kan of tegen een beperkte tussenkomst door de gebruiker. Dit principe is duidelijk geworden bij de uiteenzetting van de verschillende vormen van extramurale zorg. Naast deze subsidiëring komt de overheid ook nog eens rechtstreeks tegemoet naar de ouderen zelf of zijn omgeving. Voorbeelden hiervan zijn de zorgverzekering, tegemoetkoming hulp aan bejaarden, de thuiszorgpremie en sociale tarieven zoals al beschreven in deel 1.5.6 'sociale tegemoetkomingen'. De provincies en steden dragen echter ook hun steentje bij. Aangezien deze gevalstudie zich richt op de situatie in Turnhout, gaat bijzondere

---

¹⁸¹ WVC Vlaanderen ouderenzorg programmacijfers

aandacht hierbij uit naar de premies en tegemoetkomingen die door de provincie Antwerpen en de stad Turnhout gegeven worden.

4.4.4.1 Provincie Antwerpen

De **toelage voor de aanpassing van de woning van ouderen** is gericht naar de 65-plussers om hun de mogelijkheid te geven om op een veilige en comfortabele manier in de eigen woning te blijven wonen. De minimumkostprijs van de werken moet 1.240 euro bedragen en de aanvrager moet eigenaar, vruchtgebruiker of huurder zijn van de aan te passen woning en mag verder geen andere woningen in eigendom of vruchtgebruik hebben. Twee jaar voor de aanvraag mag het netto belastbaar inkomen van de aanvrager en diens partner niet hoger zijn dan 21.160 euro. De toelage bedraagt in dit geval 35% van de aangevraagde kostprijs van de aanpassingswerken met een maximum van 1.612 euro. Indien het netto belastbaar inkomen zelfs niet hoger is dan 13.220 euro bedraagt de toelage zelfs 50% met een maximum van 2.000 euro.

De werken die in aanmerking komen voor deze toelage zijn; het plaatsen van een traplift, aanpassen van sanitair of keuken, het voorzien van een ruimte voor een slaapkamer, badkamer of toilet, zodat er op één niveau kan worden geleefd en het wegwerken van niveauverschillen in de woning en aan de toegangsdeur.

Een tweede tussenkomst die zich richt op het thuis ouder worden is de **toelage ter ondersteuning van de thuisverzorging van ouderen**. Personen of gezinnen die een zorgbehoevende van 75 jaar of ouder thuis verzorgen, kunnen beroep doen op deze toelage van 450 euro per kalenderjaar. (binnen de perken van de kredieten op de goedgekeurde begroting van de provincie)

Een belangrijk detail bij deze tussenkomst is de voorwaarde dat de zorgbehoevende niet in aanmerking mag komen voor vergoedingen van de Vlaamse Zorgverzekering. Voorts moet

de zorgbehoevende lijden aan een verminderd zelfzorgvermogen en moet op hetzelfde adres in de provincie Antwerpen wonen dan de aanvrager. De verzorgde persoon moet verder van de WIGW-regeling genieten en er kan slechts één toelage aangevraagd worden door zorgbehoevenden die elkaar verzorgen. Indien de aanvrager een zorgbehoevende partner verzorgt, mag het netto belastbaar inkomen van 2004 van de aanvrager en van de (wettelijk of feitelijk) samenwonende partner ook niet meer bedragen dan 21.160 euro.¹⁸²

4.4.4.2 Stad Turnhout

Net zoals de provincie Antwerpen beschikt de stad Turnhout over een **thuiszorgpremie**. Voorwaarden hiervoor zijn dat men ouder is dan 65 jaar, in Turnhout woont en inwonend bij de verzorger. Hier geldt wel geen inkomensgrens zoals bij de provincie.

Indien de oudere een incontinentieprobleem heeft, kan men **gratis huisvuilzakken** afhalen. Hierbij kan men kiezen tussen 20 huisvuilzakken van 50 liter of 40 zakken van 25 liter. Verder genieten WIGW-gerechtigden ook nog eens van een **vermindering op de huisvuilbelasting** van 24,80 euro voor alleenstaanden en 37,18 euro voor gezinnen. Dit wordt automatisch aangepast.¹⁸³

---

¹⁸² Provincie Antwerpen – Welzijn en Gezondheid – Ouderenzorg <<http://www.provant.be/welzijn/index.htm>>

¹⁸³ Lokaal Sociaal Beleid Turnhout, *Infobrochure ouderenzorg*, p. 28

4.5 Toekomstplannen ouderenzorg

In onderdeel 4.4 werd er een uitgebreide bespreking gegeven van de zorgvoorzieningen die momenteel voor handen zijn in functie van ouderen. Hieruit en uit het seniorenbehoeftenonderzoek is gebleken dat er nog enkele tekorten in het aanbod ervaren worden. In dit onderdeel licht ik deze verder toe en kijk ik wat de toekomstplannen zijn voor de ouderenzorg in Turnhout.

4.5.1 EXTRAMURALE ZORG

De extramurale zorg is al redelijk goed uitgebouwd in Turnhout zoals blijkt uit vorig onderdeel. Toch is uit het seniorenbehoeftenonderzoek gebleken dat de verschillende diensten niet zo bekend zijn onder de Turnhoutse bevolking. Hierdoor is men begonnen met de uitbouw van een **informatieproject** omtrent ouderenzorg. Door gericht en gestructureerd de bevolking te informeren en dit op herhaaldelijke tijdstippen, hoopt men een betere bekendheid bij de burger op te wekken. Hiervoor heeft men een infobrochure ouderenzorg uitgebracht, waarin men het hele aanbod van zorgvoorzieningen voor ouderen in Turnhout kan terugvinden. Hierin staan zowel de OCMW-diensten als de diensten aangeboden door commerciële of vzw-instellingen. Verder is men onder andere sinds kort begonnen met het **huisbezoekproject**. Iedere 80-jarige wordt thuis bezocht en aan de hand van een gesprek met de maatschappelijk werker bespreekt men de huidige situatie van de ouderen en welke diensten voor hem/haar van toepassing kunnen zijn.¹⁸⁴ Een belangrijke instelling in het voorzien van informatie is ook nog het **Sociaal Huis**. Dit open huis waar men terecht kan voor alle informatie, moet alles wat duidelijker en overzichtelijker maken. Momenteel zitten al heel wat diensten in verband met ouderenzorg van het OCMW Turnhout in de buurt of in het lokale dienstencentrum A. Van Dyck. Deze

---

¹⁸⁴ OCMW Turnhout, *Zorgstrategisch plan*, 2006, p. 33

dienstverlening wordt hier verder uitgebreid, eventueel met vermenging van andere partners.

Naast informatie verstrekken is het tegengaan van vereenzaming bij ouderen een grote uitdaging. Ervoor zorgen dat mensen langer in de thuisomgeving kunnen verblijven is positief, maar de ouderen mogen er ook niet wegwijnen. Een middel om dit tegen te gaan is ondermeer het **Lokale Dienstencentra**. Hier kan men ondermeer gezellig samen zijn met anderen, meedoen aan verschillende activiteiten en verscheidene cursussen volgen. Momenteel beschikt Turnhout over één Lokaal Dienstencentra. OCMW-Turnhout is de denkpiste aan het bekijken om, bij voorkeur in samenwerking met VZW Dynamo Plus, een tweede lokale dienstencentra terug uit te bouwen in de buurt van het Begijnhof. De keuze voor samenwerking met Dynamo Plus verklaart zich omdat deze vzw zich momenteel ook al succesvol bezighoudt met het geven van verschillende cursussen voor senioren. Indien dit overleg wat oplevert, hoopt men dit tegen 2010 te kunnen realiseren. Een verdere uitwerking van het aanbod bestaat er onder andere uit om het gebruik van het seniorenrestaurant meer aan te moedigen. Ook de boodschappendienst en de minder mobiele centrale, die reeds zijn opgestart, worden verder geëvalueerd. Daarnaast blijft men ook bezig met het actief beleid rond vrijwilligers. Door vrijwilligers begeleiding te geven, kan je hen motiveren en langer tewerkstellen. Ook wil men meer mensen activeren om zich in te zetten voor vrijwilligerswerk.

Naast gezelschap dienen ook de dagelijkse huishoudelijke taken uitgevoerd te worden. Dit kan een hele klus zijn op gevorderde leeftijd. Gezinszorg en poetshulp komen de mensen hier onder andere ten hulp. In de **gezinszorg** ervaart men een tekort aan beschikbare uren. De specifieke opdracht die men hier tracht uit te werken, is aandacht te besteden aan de kansarme en moeilijke gezinnen, zodat deze ook zeker geholpen worden. Een coördinerende rol is hier weggelegd voor de regionale dienst gezinszorg Welzijnszorg Kempen. Ook tracht men het aantal beschikbare uren in het algemeen te kunnen verhogen. **Poetshulp** blijkt ook een tekort te zijn in Turnhout. Om dit tekort op te vangen,

poogt men meer gebruik te maken van dienstencheques en PWA. Tegen 2008 wil het OCMW het aanbod ondermeer uitbreiden tot 7,5 VTE.¹⁸⁵

Ook qua **huisvesting** zijn er enkele plannen.¹⁸⁶ Zo wil men in overleg met de Turnhoutse Maatschappij voor Huisvesting eventueel een quota opleggen voor seniorenwoningen. Het doel hiervan is dat men bij nieuwe projecten eveneens rekening gaat houden met de toegankelijkheid van de woningen voor senioren. Ook de bejaardenwoningen in het Turnhoutse Begijnhof vallen onder dit project. Hierbij tracht men ook meer te gaan naar beschermd wonen voor senioren. Ook de seniorenresidentie 'De Nieuwe Kaaï' staat wel open voor het idee van **aanleunwoningen**. Concrete uitwerkingen van deze plannen zijn er echter nog niet.

4.5.2 INTRAMURALE ZORG

Met de opening van de seniorenresidentie 'De Nieuwe Kaaï' is het aantal rusthuisbedden toegenomen in Turnhout. Toch blijft men niet stilzitten. Een reden hiervoor is het verouderde aanbod van enkele **rusthuizen**, die niet meer voldoen aan de nieuwe noden van de huidige en zeker de toekomstige bewoners.

RVT1 van het OCMW is gebouwd in 1964. Het gebouw renoveren zou heel wat moeilijkheden met zich meebrengen en daarom heeft men gekozen voor een nieuwbouw op dezelfde terreinen. Deze nieuwbouw wordt gebouwd tussen het bestaande rusthuis en de serviceflats van OCMW Turnhout. Ook kiest men ervoor om een woon- en zorgcentrum op te richten, wat ruimer is in zijn dienstverlening dan enkel een rusthuis. Zo gaat men eveneens kortverblijf aanbieden (zie topic 4.5.3). Richtdatum om dit allemaal te realiseren is 2010. Deze nieuwbouw zou plaats moeten bieden aan 120 woongelegenheden.

---

¹⁸⁵ O.C.M.W. Turnhout, *Zorgstrategisch plan*, 2006, p. 37

¹⁸⁶ O.C.M.W. Turnhout, *Zorgstrategisch plan*, 2006, p. 34-35

Ook het rusthuis Sint-Lucia zit met dezelfde problematiek. Hun gebouw werd al in 1955 in gebruik genomen. De bedoeling van dit rusthuis, wat midden in het centrum van Turnhout gelegen is, was om door middel van de aankoop van aanleunende panden, het huidige rusthuis uit te breiden en te renoveren. Dit is door ondermeer budgettaire redenen niet kunnen doorgaan. Nu heeft men de mogelijkheid gekregen om op de gronden van het Clarissenklooster een nieuw woon- en zorgcentrum uit te bouwen. Zij kiezen dus ook voor een ruimer aanbod dan rusthuis alleen. Hun extra aanbod gaat bestaan uit het aanbieden van dagopvang (zie topic 4.5.3). De plannen voor het nieuwe woon- en zorgcentrum is men momenteel aan het herwerken en men hoopt in de nabije toekomst met de werken te kunnen beginnen. Ook hier kan 2010 zowat als richtdatum worden aangenomen. Het nieuwe rusthuisgedeelte zou 118 bedden aanbieden, 14 bedden meer dan het huidige aanbod.

Een vaak wederkerende bemerking van de verschillende zorginstellingen zijn enerzijds de lange wachtlijsten, maar anderzijds het feit dat deze niet op elkaar afgestemd zijn. Zo kan het zijn dat één persoon op meerdere wachtlijsten staat. Dit zorgt voor een vertekend beeld van de werkelijkheid. Een oplossing hiervoor zou een **centrale wachtlijst** kunnen zijn of het op regelmatige basis uitzuiveren van wachtlijsten.

4.5.3 TRANSMURALE ZORG

Uit het seniorenbehoefteonderzoek 2004 is gebleken dat er in deze tak van de ouderenzorg een enorm tekort, tot bijna geen aanbod is. Dit zijn dan ook vormen waar in de toekomst door verschillende instellingen als uitdaging wordt aanzien.

Dagopvang wordt er momenteel niet aangeboden in Turnhout, zoals vermeld bij de bespreking van het zorgaanbod in punt 4.4.3. De VZW Sint-Lucia tracht nu wel om dit in de nabije toekomst aan te bieden. Normaal zouden deze plannen al in uitwerking moeten zijn, maar door budgettaire problemen, gaat men nu zijn oude site verlaten en een

volledig nieuw centrum uitbouwen aan het Clarissenklooster (zie ook 4.5.2). Dit heeft ervoor gezorgd dat men de invulling momenteel aan het herbekijken is. Het aantal opvangplaatsen is hierdoor nog niet bekend. Om niet in elkanders vaarwater te varen en het zorgaanbod zo uitgebreid mogelijk te houden, heeft het OCMW beslist om zelf geen dagopvang aan te bieden, maar dit wel te ondersteunen. Hiervoor willen ze een samenwerkingsakkoord afsluiten met Sint-Lucia. OCMW Turnhout zou zich dan richten op het kortverblijf.

Voor het uitbouwen van een aanbod **kortverblijf** kiest het OCMW ervoor om dit te verwerken in het nieuwe woon- en zorgcentrum (zie 4.5.2). Men zou hierbij willen evolueren van een officieus aanbod van twee bedden, naar een officieel aanbod van vier bedden. Dit zou ook gerealiseerd moeten worden tegen 2010. Ook wenst men zich vervolgens aan te sluiten bij het digitaal netwerk Antwerpen voor kortverblijf. Dit digitaal netwerk heeft tot doel om aan de zorgbehoevende binnen de 48 uur een antwoord te kunnen geven op zijn zorgvraag. Voorts zou het ook moeten zorgen voor een groter aantal gebruikers van deze dienst voor de aangesloten instellingen.

Momenteel is er nog ruimte voor extra **serviceflats** ten opzichte van de programmacijfers. Aangezien de wachtlijst voor de serviceflats van het OCMW afgesloten is, wil men in samenwerking met het stadsbestuur deze leegte opvullen met het project Kasteelloop. Dit project plant zo'n 45 extra flats en wenst men te realiseren tussen 2007 en 2010.

4.6 Samenwerking

Niet enkel eigen initiatief vindt stilaan zijn weg, ook vormen van samenwerking komen steeds vaker voor. Dit blijkt ondermeer door de samenwerkingsakkoorden die OCMW Turnhout en de vzw Sint-Lucia willen sluiten in verband met dagopvang en kortverblijf. Naast deze spontane samenwerking tussen instellingen, stuurt de overheid ook aan op een betere samenwerking. Dit alles moet ervoor zorgen dat het aanbod van zorg voor ouderen optimaal op elkaar wordt afgestemd en iedere regio een brede waaier van zorgvoorzieningen kan aanbieden. De Vlaamse overheid wil de samenwerking tussen de gemeentes en OCMW's bevorderen om zo tot een betere afstemming te komen in het ruime dienstverleningsveld.

Als instrument hiervoor heeft ze het **Lokaal Sociaal Beleidsplan** bedacht¹⁸⁷. De gemeente en het OCMW dienen dit, minstens tweemaal tijdens een legislatuur, samen op te stellen.¹⁸⁸ Daarnaast dient het lokale bestuur een sociaal huis te realiseren dat minstens een informatie-, loket- en doorverwijfsfunctie heeft. De eerste stappen in dit proces zijn in Turnhout gezet door de medewerkers van de sociale dienst van de stad Turnhout, over te plaatsen naar het OCMW en door de uitbouw van een sociaal huis in de A. Van Dyckstraat. Turnhout beschikt verder over een coördinator Lokaal Sociaal Beleid en een bevoegde schepen voor ouderenbeleid. Een Lokaal Sociaal Beleidsplan bestaat er echter nog niet.

Momenteel kan men in het **sociaal huis 'Albert Van Dyck'** al terecht voor heel wat zaken in verband met ouderen. Dit huis van het OCMW Turnhout richt zich speciaal op senioren en personen met een handicap. Naast informatie verstrekken over de verschillende dienstverleningen op één centraal punt in de stad, geeft het Sociaal Huis ook info en begeleiding inzake de financiële kant van het ouder worden. Bijlage 4.25 geeft een overzicht van de dienstverlening van het Sociaal Huis Turnhout.

---

¹⁸⁷ Decreet 30 april 2004 houdende de stimulering van een inclusief Vlaams ouderenbeleid en de beleidsparticipatie van ouderen, B.S. 16 juni 2004

¹⁸⁸ Uiterste datum inwerkingtreding decreet 1 januari 2007

Buiten het Sociaal Huis bieden de ziekenfondsen ook heel wat info. De **ziekenfondsen** hebben als eerste taak de uitvoering van de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, maar daarnaast leveren de ziekenfondsen ook bijzondere inspanningen om zieke en zorgbehoevende ouderen en hun omgeving te ondersteunen. Naast informatie verstrekken, beschikken ze ook over aanvullende pakketten van diensten en voordelen en bieden ze zelf, of in samenwerking met anderen, thuiszorg aan. Zo beschikt elk ziekenfonds wel over een thuiszorgplan. Dit alles is ook al naar voren gekomen in de bespreking van de extramurale zorg.

De overheid ondersteunt ook samenwerking rond de thuiszorg door het erkennen en subsidiëren van SIT's. Deze samenwerkingsinitiatieven thuisverzorging zijn vertegenwoordigd in een bepaalde (zorg)regio door de representatieve huisartsenkringen, teams voor thuisverpleging, diensten gezins- en bejaardenhulp, centra voor algemeen welzijnswerk en minimum drie andere vertegenwoordigers van medische of paramedische beroepsverenigingen¹⁸⁹. Sinds 1999 bestaat de **SIT Arrondissement Turnhout**.¹⁹⁰ Zij fungeren als overlegplatform. Verder ondersteunen en coördineren ze de zorg- en hulpverlening rond een patiënt. Het verschil met het geriatrisch team, dat verder in dit deel besproken wordt, is dat een SIT breder is in omvang en ook verder kijkt dan voornamelijk de G-dienst van een ziekenhuis. Het SIT tracht zo'n drie maal per jaar samen te komen voor vormingsmomenten. Onder de vorm van de zuilen wordt er wel op regelmatigere basis overleg gepleegd. Dit wordt verder in dit deel nog besproken.

Het decreet van 3 maart 2004 betreffende de eerstelijnsgezondheidszorg en de samenwerking tussen zorgaanbieders regelt de oprichting van **SEL's**. Deze samenwerkingsinitiatieven eerstelijnszorg richten zich vooral op de organisatorische

---

¹⁸⁹ Besluit van de Vlaamse regering van 21 december 1990 houdende de coördinatie en ondersteuning van de thuisverzorging, B.S. 21 maart 1991

¹⁹⁰ www.welzijnszorgkempem.be = samenwerkingsplatform van de 27 O.C.M.W.'s Arr. Turnhout

activiteiten eigen aan de eerstelijnsgezondheidszorg in een bepaalde zorgregio. In de toekomst zullen deze SEL's de taken overnemen van de SIT's en GDT's¹⁹¹.

Naast de huidige SIT's wordt er ook nog overleg over patiënten gepleegd op gebied van de zuilen. Een voorbeeld hiervan is de **regiovergadering** centrum van diensten voor thuisgezondheidszorg. Hierin participeren alle organisaties van de Christelijke zuil, zoals Familiehulp, Landelijke thuiszorg, Wit-Gele Kruis en CM Turnhout. Tijdens deze momenten worden verschillende aspecten besproken over gezamenlijke patiënten. Ook de socialistische zuil heeft zo'n overlegorgaan. Indien er specifiek een probleem rijst rond één persoon, dan zorgt de zorgcoördinator van de betreffende mutualiteit ervoor dat alle betrokken partijen rond de tafel gaan zitten. Op dit overlegmoment tracht men ook een **zorgplan** op te stellen voor de oudere, waarin men alle nodige acties opneemt die ten goede komen aan de zorg van de patiënt.

Tot slot is er nog het **geriatisch team**. In dit overlegorgaan dat maandelijks samenkomt zetelen de geriaters en hoofden van de sociale dienst van de beide ziekenhuizen in Turnhout, een afvaardiging van ouderenzorg van OCMW Turnhout, de zorgcoördinatoren van de twee grootste mutualiteiten in Turnhout, namelijk CM Turnhout en De Voorzorg en tot slot nog een afgevaardigde van de huisartsen. Sinds kort worden de regionale rusthuizen ook weer uitgenodigd op deze vergaderingen. Tijdens deze overlegmomenten bespreekt men alle aanvragen voor een mantelzorgpremie, de aanvragen voor een plaatsing in een serviceflat en rusthuis en de oriëntering hieromtrent naar een leefgroep. Voorts worden hier ook alle vragen gesteld rond de thuiszorg die er kan geboden worden aan mensen die ontslagklaar zijn op de G-dienst van een ziekenhuis. Ook moeilijkere thuiszorgsituaties kunnen hier besproken worden, met het oog op gezamenlijk een oplossing hiervoor te vinden.

---

¹⁹¹ GDT = Geïntegreerde Diensten voor Thuisverzorging. Deze valt samen met de SIT in de regio Turnhout

4.7 Conclusies gevalstudie

Het aandeel ouderen ten opzichte van de hele Turnhoutse bevolking evolueert in stijgende lijn, net zoals in de rest van Vlaanderen en zal in de toekomst enkel maar toenemen. Daarom is het ook belangrijk om de zorg hierop af te stemmen. Naarmate men de leeftijd van 75 jaar bereikt, gaat het overgrote deel een ernstige vraag naar extra zorg hebben.

Ouderenzorg strekt zich voorts over een heel groot terrein. Dit is ondermeer duidelijk geworden in de bespreking van de situatie in Turnhout. Naast de 'klassieke' residentiële zorg en thuiszorg kan de transmurale zorg voor een geschikte tussenoplossing zorgen.

De extramurale of thuiszorg is in Turnhout goed uitgebouwd. Zowel de mutualiteiten als het OCMW doen inspanningen om de mantelzorgers te begeleiden. Verder bieden ze ook verscheidene diensten aan om de oudere (of zijn omgeving) te ondersteunen. Binnen het ruime aanbod wordt er echter wel een tekort ervaren aan gezins- en poets hulp. Dit zijn evenwel de diensten waarnaar men het eerste gaat vragen, wanneer men zorgbehoevender wordt.

De residentiële of intramurale zorg is in Turnhout redelijk uitgebreid. Met de komst van een vierde rusthuis is de realisatiegraad hoger dan het provinciegemiddelde. Toch dient men aan deze sector nog aandacht te besteden omdat het aanbod begint te verouderen en dus aan vernieuwing toe is. Een hele uitdaging voor de toekomst. Een pluspunt is wel dat door de tegemoetkomingen van de verschillende overheden, een rusthuis beter betaalbaar is geworden.

Een tekort in het zorglandschap van Turnhout is de transmurale zorg. Deze vormen van dienstverlening, zoals dag- en nachtopvang, kortopvang en serviceflats worden praktisch niet aangeboden. Deze diensten kunnen echter wel voor een goede aanvulling op de residentiële en thuiszorg zorgen, zodat het zorgaanbod ruimer kan worden. Gelukkig heeft

men dit niet uit het oog verloren en zijn er al enkele plannen om dit aan te bieden in de nabije toekomst.

De samenwerking tussen de verschillende zorginstellingen verloopt in Turnhout voornamelijk informeel, maar gebeurt wel op regelmatige basis. Voorts gaat men de privé-rusthuizen terug bij het overleg van het geriatisch team betrekken. Hierdoor kan de dienstverlening enkel maar vergroten. Ook de uitbouw van het Sociaal Huis en een Lokaal Sociaal Beleid zouden in de toekomst een bevorderlijke werking moeten hebben.

HOOFDSTUK 5: CONCLUSIES

De kostprijs van het verblijf van een oudere in een rusthuis is de laatste jaren sterk geëvolueerd. De verschillende overheden hebben hier ondermeer op gereageerd door tegemoetkomingen aan ouderen te geven om de ouderenzorg betaalbaar te houden. Toch kan een bejaarde niet altijd de kostprijs van een rusthuis betalen en dient hij of zij beroep te doen op anderen hiervoor. Meestal zijn dit de kinderen, die dit spontaan willen doen. Gebeurt dit niet, dan kan men nog rekenen op het OCMW om de kosten te dekken. Toch beschikt het OCMW over de mogelijkheid om terug te vorderen van de kinderen omdat men ervan uitgaat dat men binnen onze samenleving moet kunnen rekenen op de familiale solidariteit. De onderhoudsplicht geldt vervolgens ook wederzijds. De ouders staan in voor de opvoeding van hun kinderen en als wederprestatie mag men van de kinderen verwachten dat ze ook instaan voor hun ouders later.

De onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders, is zoals gebleken uit dit onderzoek, echter een onderwerp waar heel wat discussie over mogelijk is. Zo wordt het huidige systeem door velen als een ongelijk principe beschouwd. Een voorbeeld hiervan is de mogelijkheid om globaal af te zien van de terugvordering op de kinderen door een gemeente. Zo kan het dus zijn dat in gemeente A de kinderen wel moeten betalen en in gemeente B niet. Dit druist voor velen in tegen het 'gelijkheidsbeginsel' van de grondwet, dat stelt dat iedereen op dezelfde wijze moet behandeld worden, wanneer men zich in dezelfde situatie bevindt. Een verbetering in de wetgeving is wel dat iedere gemeente in België voortaan eenzelfde éénvormige terugvorderingschaal dient toe te passen. Voorheen kon dit ook nog verschillen van gemeente tot gemeente.

Een andere ongelijkheid die men ervaart is deze tussen werknemers en zelfstandigen. Van een werknemer is het inkomen doorgaans volledig bekend. Een zelfstandige daarentegen kan zelf zijn inkomsten aangeven. Hierdoor komt het voor dat een zelfstandige minder snel aan de inkomensgrens, waarboven men moet terugbetalen, komt. Dit leidt tot situaties waarbij het ene kind wel moet betalen en het andere kind niet (terwijl ze in

werkelijkheid ongeveer evenveel verdienen). Dit heeft al meermaals tot familiale ruzies geleid. Dit verschil heeft men proberen weg te werken door ook het kadastraal inkomen in rekening te nemen als belastbare basis in bepaalde gevallen. Een nadeel hierbij is wel dat vele zelfstandigen hun woning hebben ondergebracht in de vennootschap en de wet stelt dat men een onroerend goed, dat gebruikt wordt voor beroepsdoeleinden, niet in rekening mag brengen. Velen ontsnappen hierdoor dus nog aan de terugvordering. Gelukkig is het wel niet zo dat één kind moet opdragen voor alle kosten. Men kan maar terugvorderen in verhouding tot het aantal kinderen. Dit principe wordt het kindsdeel genoemd. In een gezin met drie kinderen kan men dus maar maximaal één derde van ieder kind terugvorderen.

De wetgeving omtrent de onderhoudsplicht is voorts gebaseerd op het Burgerlijk Wetboek. Deze neemt het huwelijk als uitgangspunt. Momenteel zijn er in onze samenleving echter meerdere samenlevings- en gezinsvormen. Voorbeelden hiervan zijn samenwonenden, nieuw samengestelde gezinnen en holebikoppels. De wet moet hier dus ook aan aangepast worden. Wettelijk samenwonenden zijn tegenwoordig al gelijkgesteld met het huwelijk. Feitelijk samenwonenden worden nog altijd als twee alleenstaanden beschouwd, zodat men bij de terugvordering in verband met onderhoudsgelden, de inkomens van beide niet kan samentellen. Sinds kort is holebi-adoptie ook toegestaan. Dit zorgt er ondermeer voor dat een kind van een holebikoppel nu een 'kind' is van beide ouders. Hierdoor is het later ook verantwoordelijk voor beide ouders en kan de onderhoudsplicht voor beiden gelden. In verband met de nieuw samengestelde gezinnen is er nog geen regeling die betrekking heeft op de onderhoudsplicht.

Vervolgens is het terugvorderen een kostelijke zaak voor verscheidene OCMW's. Het sociaal onderzoek en de eigenlijke terugvordering neemt heel wat tijd in beslag en men int uiteindelijk maar een beperkt deel van wat men heeft voorgesloten. Hierdoor is de kost soms groter dan de opbrengst. Sommige OCMW's stellen dit dan ook in vraag en willen of hebben de onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders afgeschaft.

Tot slot is een veelgehoorde opmerking dat men enkel terugvordert indien de bejaarde in een rusthuis verblijft. Toch is ouderenzorg veel ruimer, zoals het veldonderzoek mede heeft duidelijk gemaakt. Naast de intramurale zorg spelen de extra- en transmurale zorg ook een grote rol in het welzijn van de ouderen. Toch vordert men hier niet terug omdat dit als ouderenzorg en niet als maatschappelijke dienstverlening wordt aanzien. De grens hiertussen is echter klein voor sommigen en moeilijk begrijpbaar.

Het algemeen welzijn van de ouderen moet echter voorop staan en daarom streeft men naar meer samenwerking tussen de verschillende sectoren ouderenzorg. De overheid neemt hier onder andere initiatief door het subsidiëren van samenwerkingsinitiatieven en door gemeentes te verplichten een Lokaal Sociaal Beleid uit te werken, in samenwerking met het OCMW. Hiernaast ontstaan er ook al initiatieven op het veld zelf tussen verscheidene organisaties. Toch blijkt uit het veldonderzoek dat vooral in de transmurale zorg er nog veel uitdagingen zijn. Zo is er een groot tekort aan zowel dag- als nachtopvang en kortopvang. Verder kunnen de serviceflats ook nog groeien. In de sector van de thuiszorg kan de gezinszorg en de poetshulp nog wel extra steun gebruiken. In de residentiële sector is de uitdaging vooral het rusthuisaanbod op peil te houden en uit te breiden in functie van de nieuwe ouderen.

Kortom ouderenzorg is en blijft een hele uitdaging voor de toekomst. Zo moet de steeds groter wordende groep van ouderen opgevangen worden. Verder moet de zorg betaalbaar blijven, zodat de ouderen minder snel beroep moeten doen op de kinderen of OCMW en de onderhoudsplicht hierdoor niet meer als een groot probleem ervaren wordt.

LIJST VAN DE GERAADPLEEGDE WERKEN

ACW, *Consultatie – onderhoudsplicht bij opname van ouderen in een rusthuis*, 2003, internet, (<http://www.acw.be>) (geraadpleegd op 15-11-2005)

AVALOSSE H. et al., *De vergrijzing, een collectieve uitdaging*, CM Themadossier, mei 2005

BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGER, *Wetsontwerp tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, teneinde de adoptie door personen van hetzelfde geslacht mogelijk te maken*, Brussel, 1 december 2005 (Parlementair document 51 0664/010)

BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS , *Wetsvoorstel tot wijziging van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn met het oog op het instellen van een uniforme regeling inzake de onderhoudsplicht van kinderen bij opname van bejaarden in een rusthuis*, Brussel, 18 augustus 2003 (Parlementair document 51K0170) (VLD)

BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *Wetsvoorstel ter verbetering van de onderhoudsplicht bij opname van ouderen in een rusthuis*, Brussel, 09 oktober 2003 (Parlementair document 51K0271) (CD&V)

BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *Wetsvoorstel tot afschaffing van de terugvorderingsplicht bij de kinderen bij opname van bejaarden in een rusthuis*, Brussel, 30 oktober 2003 (Parlementair Document 51K0362) (SPA)

BELGISCHE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS, *Wetsvoorstel tot afschaffing van de terugvorderingsmogelijkheden door het OCMW van de kosten gemaakt voor maatschappelijke dienstverlening in het kader van de opname van ouderen in een rusthuis*, Brussel, 18 maart 2004 (Parlementair document 51K0932) (VB)

BELGISCHE SENAAT, *Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 100bis van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn met het oog op het instellen van een uniforme regeling inzake de onderhoudsplicht van kinderen bij de opname van bejaarden in een rusthuis*, Brussel, 22 januari 2004 (Parlementair document 51S0471) (VLD)

BELGISCHE SENAAT, *Wetsvoorstel ter verbetering van de toepassing van de onderhoudsplicht bij opname van ouderen in een rusthuis*, Brussel, 02 juli 2004 (Parlementair document 51S0805) (CD&V)

BELGISCHE SENAAT, *Wetsvoorstel tot wijziging van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn met het oog op de principiële afschaffing van de terugvorderingmogelijkheid door het OCMW van de kosten gemaakt voor maatschappelijke dienstverlening in het kader van de opname van ouderen in een rusthuis*, Brussel 13 februari 2004 (Parlementair document 51S0517)

BREDA J. et al., *Zorgbehoevende ouderen tussen thuiszorg en residentiële zorg. Een onderzoek naar behoeften en aanbod in de Belgische transmurale ouderenzorg*, FOD Sociale zaken, volksgezondheid en leefmilieu, 2002

CBGS, *Zicht op zorg – studie van de mantelzorg in Vlaanderen in 2003*, Brussel, 2004

DELEECK H., *De architectuur van de welvaartsstaat opnieuw bekeken*, Acco, Leuven, 2001

DE STANDAARD , *Rust(huis) roest*, 5-6 augustus 2002

DOOGHE G., VANDEN BOER L., VANDERLEYDEN L., *De kostprijs van de zorg aan ouderen*, CBGS, Brussel, 1998

DOOGHE G., *De vergrijsde toekomst – ouderen in maatschappelijk perspectief*, Acco, Leuven 1995

FOD ECONOMIE – NIS, *Bevolkingsstatistieken*, internet, (<http://statbel.fgov.be>)

GEZINSBOND, *Standpunt inzake de onderhoudsplicht van kinderen ten aanzien van hun ouders in een rusthuis*, Brussel, 2002

HEEREN J., THEWYS T., *Vlaamse seniorenvoorzieningen voor en na 2000*, Kluwer, Diegem, 1999

HERMANS, K., LAMMERTYN, F., *Een sociologisch onderzoek naar de implementatie van sociaal beleid door de Vlaamse OCMW's*, Leuven, K.U.Leuven Departement Sociologie, 2000

JACOBS T. et al., *Op latere leeftijd – De leefsituatie van 55-plussers in Vlaanderen*, CBGS, Brussel, 2004

KONINKLIJK BESLUIT 9 MEI 1984, *Koninklijk Besluit tot uitvoering van [...] artikel 100bis, §1, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn*, Brussel, Belgische Staatsblad 24 mei 1984

KONINKLIJK BESLUIT VAN 3 JULI 1996, *K.B. tot uitvoering van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen*, Belgische Staatsblad 31 juli 1996

KONINKLIJK BESLUIT VAN 3 SEPTEMBER 2004, *Koninklijk Besluit tot wijziging van het Koninklijk Besluit van 9 mei 1984 tot uitvoering van artikel 13, tweede lid, 1°, van de wet van 7 augustus 1974 tot instelling van het recht op een bestaansminimum en artikel 100bis, §1, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn*, Brussel, Belgische Staatblad 27 september 2004

MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP, CENTRUM VOOR BEVOLKINGS- EN GEZINSSTUDIËN, *Vlaams zorg actieplan (2004-2020): aanbevelingen voor een duurzaam zorgbeleid*, [eindredactie Th. Jacobs], Brussel, CBGS, 2004

NIS, *Mathematische Demografie – Bevolkingsvooruitzichten*, Brussel, 2001

PACOLET J., CATTART G., *Het silhouet van de bewoners achter de gevel van het woon- en zorgcentrum*, Leuven, Hiva, 2004

PACOLET J. et al., *Vergrijzing, gezondheidszorg en ouderenzorg in België*, FOD Sociale Zekerheid, Brussel, 2004

POD MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE, *Gids: Het recht op maatschappelijke integratie – Is dat iets voor mij?*, internet, (<http://www.mi-is.be>) (geraadpleegd op 7-11-2005)

POD MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE, *Omzendbrief van 4 november 2004 betreffende het verhaal van de kosten van maatschappelijke dienstverlening op de onderhoudsplichtigen – uniforme schaal van tussenkomsten*

POD MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE, *Omzendbrief 2 augustus 2005 betreffende aanpassing van de bedragen die tot de federale wetgeving met betrekking tot het maatschappelijk welzijn behoren*

POD MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE, *Onderhoudsplicht*, internet, (<http://www.mi-is.be/NL/faq/Onderhoudsplicht>) (geraadpleegd op 7-11-2005)

SOCIAAL ECONOMISCH INSTITUUT (SEIN), *Stadsmonografie Turnhout 2004*, Brussel, 2004

SENAEVE P., SIMOENS D., *OCMW-dienstverlening en bestaansminimum: praktische handleiding inzake de individuele maatschappelijke dienstverlening*, Acco, Leuven, 1995

SENAEVE P., *Compendium van het Personen- en Familierecht*, Acco Leuven, 2004

SIMOENS D., *OCMW-Dienstverlening: praktische handleiding voor een juridisch correcte individuele dienstverlening*, Die Keure, Brugge, 2004,

SIMOENS D., et al., *Terugvordering van het bestaansminimum en van de kosten van maatschappelijke dienstverlening bij onderhoudsplichtige familieleden van de begunstigde*, Leuven, 2001

SOCIALISTISCHE MUTUALITEIT, *Zilveren gids*, in Flits, nieuwsbrief van de socialistische mutualiteiten, februari 2004

VAN VELTHOVEN J., BOECKSTAENS J., *Is de ene bejaarde gelijkjer dan de andere? – Omtrent plaatsing van bejaarden*, Garant, Leuven, 1993

VLAAMSE GEMEENSCHAP, *Decreet van 23 februari 1994 inzake de infrastructuur voor persoonsgebonden aangelegenheden*, Belgische Staatsblad 01 juni 1994

VLAAMSE GEMEENSCHAP – DEPARTEMENT WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID EN CULTUUR, *Rusthuisinfofoon faq*, internet, (<http://www.wvc.vlaanderen.be/rusthuisinfofoon/vragen>) (geraadpleegd op 13-11-2005)

VLAAMSE GEMEENSCHAP – DEPARTEMENT WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID EN CULTUUR, *zorgverzekering*, internet; (<http://www.wvc.vlaanderen.be/zorgverzekering>) (geraadpleegd op 13-11-2005)

VLAAMSE OVERHEID – ADMINISTRATIE PLANNING EN STATISTIEK, internet, (<http://aps.vlaanderen.be>)

VLAAMSE REGERING, *Besluit van de Vlaamse Regering van 28 september 2001 houdende de erkenning, de registratie en de machtiging en houdende de aansluiting, de aanvraag en de tenlasteneming in het kader van de zorgverzekering*, Belgisch Staatsblad 20 maart 2002

VVSG, *Onderhoudsplicht bij opname rusthuis: een aantal veel gestelde vragen en poging tot antwoord*, Brussel, 2005

VVVG, *De onderhoudsplicht van kinderen ten aanzien van hun bejaarde ouders in een rusthuis*, VVVG Studiedag 12 oktober 2004, internet (<http://www.vvvg.be>) (geraadpleegd op 12-11-2005)

WET 8 JULI 1976, *Organieke wet betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn*, Brussel, Belgisch staatsblad 05 augustus 1976

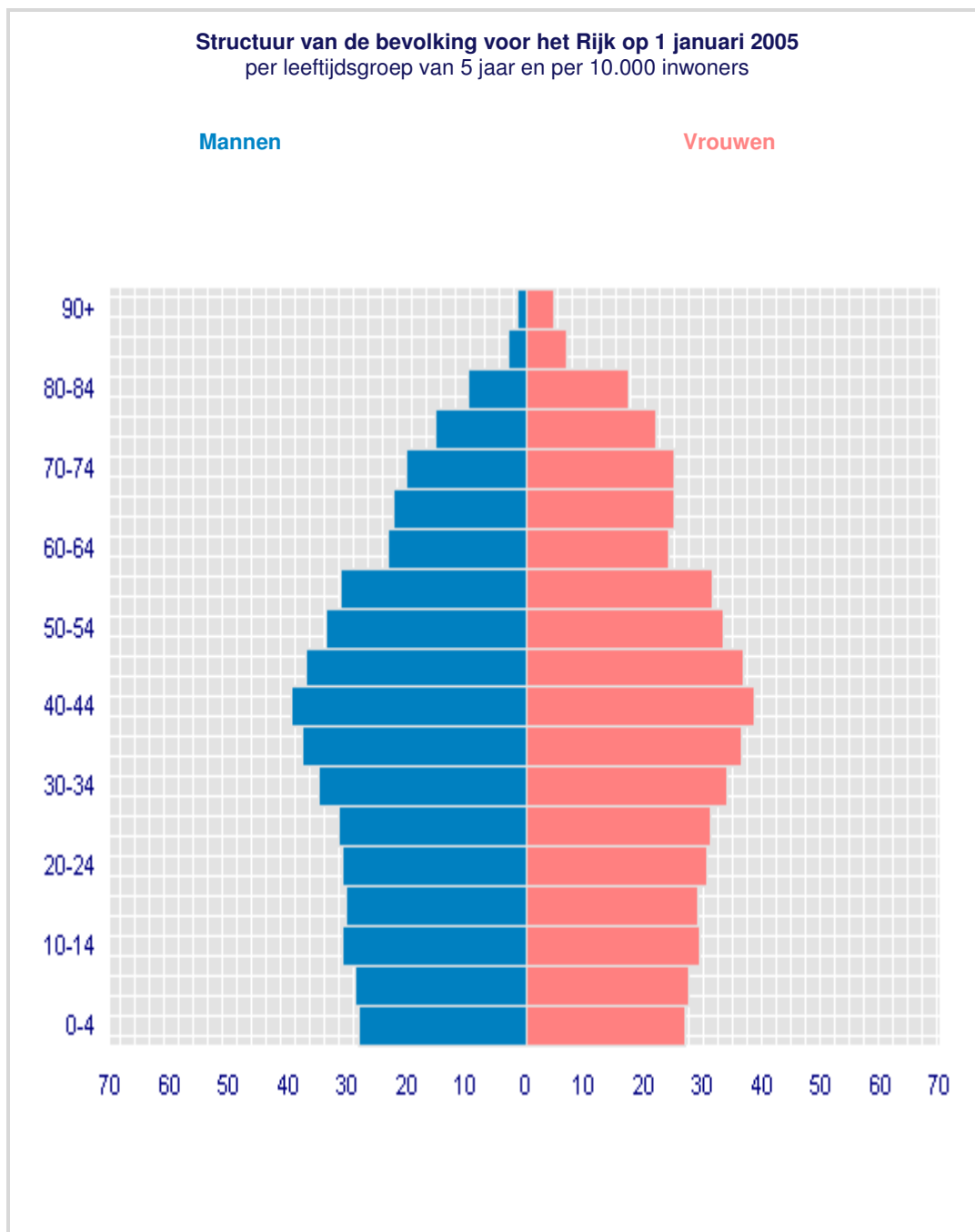
WET 26 MEI 2002, *Wet betreffende het recht op maatschappelijke integratie*, Brussel, Belgische Staatsblad 31 juli 2002

WILLAERT D. en LESTHAEGHE R., *Bevolkingsprojecties voor de 13 grote en regionale steden van Vlaanderen, en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2000-2020*, Brussel, 2003

LIJST VAN BIJLAGEN

- Bijlage 1.1: Bevolkingspiramide België op 1 januari 2005
- Bijlage 1.2: Evolutie van het aantal voorzieningen voor ouderen in de Vlaamse Gemeenschap
- Bijlage 1.3 :Categorieën van zorgenbehoevendheid (versie januari 2005)
- Bijlage 1.4: Evolutie van de gemiddelde dagprijs rusthuizen
- Bijlage 2.1: Terugvorderingschaal bij de onderhoudsplichtigen voor leefloon en de kosten van maatschappelijke dienstverlening
- Bijlage 4.1: Vragenlijst ouderenzorg Turnhout
- Bijlage 4.2: Bevolkingspiramide Turnhout op 1 januari 2006
- Bijlage 4.3: Maandelijks beschikbaar inkomen per leeftijdscategorie (%)
- Bijlage 4.4: Aantal kinderen volgens leeftijdscategorie
- Bijlage 4.5: Soort woning en bewoningstitel volgens leeftijdscategorie
- Bijlage 4.6: Bevolkingsprojectie Turnhout 2005-2020
- Bijlage 4.7: Overzicht extramurale zorg in Turnhout
- Bijlage 4.8: Tarieven oppashulp in Turnhout
- Bijlage 4.9: Tussenkomsten voetverzorging door de mutualiteiten
- Bijlage 4.10: Spreiding poetshulp in Turnhout
- Bijlage 4.11: Spreiding gezinszorg in Turnhout
- Bijlage 4.12: Tarieven personenalarm in Turnhout
- Bijlage 4.13: Tarieven minder mobiele centrales in Turnhout
- Bijlage 4.14: Gebruik van professionele hulp in functie van leeftijd (%) en zorgbehoevendheid (%)
- Bijlage 4.15: Invullingsgraad + realisatiegraad rusthuizen provincie Antwerpen
- Bijlage 4.16: Overzicht van het personeel RVT St.-Petrus
- Bijlage 4.17: Overzicht van het personeel RVT Sint-Lucia
- Bijlage 4.18: Overzicht van het personeel 'De Nieuwe Kaa'
- Bijlage 4.19: Overzicht van het personeel 'Huize Sint-Elisabeth'
- Bijlage 4.20: Prijspolitiek rusthuizen in Turnhout:
- Bijlage 4.21: Betaalbaarheid rusthuizen in Turnhout
- Bijlage 4.22: Invullingsgraad + realisatiegraad serviceflats provincie Antwerpen
- Bijlage 4.23: Invullingsgraad + realisatiegraad kortverblijf provincie Antwerpen
- Bijlage 4.24: Invullingsgraad + realisatiegraad dagverzorgingscentra provincie Antwerpen
- Bijlage 4.25: Overzicht dienstverlening Sociaal Huis Turnhout

Bijlage 1.1: Bevolkingspiramide België op 1 januari 2005

Bron : FOD Economie - Algemene Directie Statistiek, Bevolkingsstatistieken.

Bijlage 1.2: Evolutie van het aantal voorzieningen voor ouderen in de Vlaamse Gemeenschap

Aantal plaatsen	01/01/1992		01/01/2000		01/01/2005	
	Rusthuis	Serviceflat	Rusthuis	Serviceflat	Rusthuis	Serviceflat
Aantal bestaande plaatsen	49.126	2.012	58.476	9.829	62.326	12.312
Aantal geplande plaatsen*	11.463	15.731	8.642	7.899	7.965	4.880
Totaal aantal plaatsen	60.589	17.743	67.118	17.728	70.291	17.192
Programmacijfer	58.760	23.498	65.488	29.047	75.566	31.111
Verhouding aantal bestaande t.o.v. Programmacijfer	83,60 %	8,56 %	89,29 %	33,84 %	82,48 %	39,57 %
Verhouding totaal plaatsen t.o.v. Programmacijfer	103,11 %	75,51 %	102,49 %	61,03 %	93,02 %	55,26 %
Aandeel per 100 65-plussers**	5,8 %	0,24 %	5,9 %	0,99 %	Nnb***	Nnb
Aandeel per 100 80-plussers**	24,5 %	1,01 %	29,0 %	4,87 %	Nnb	Nnb

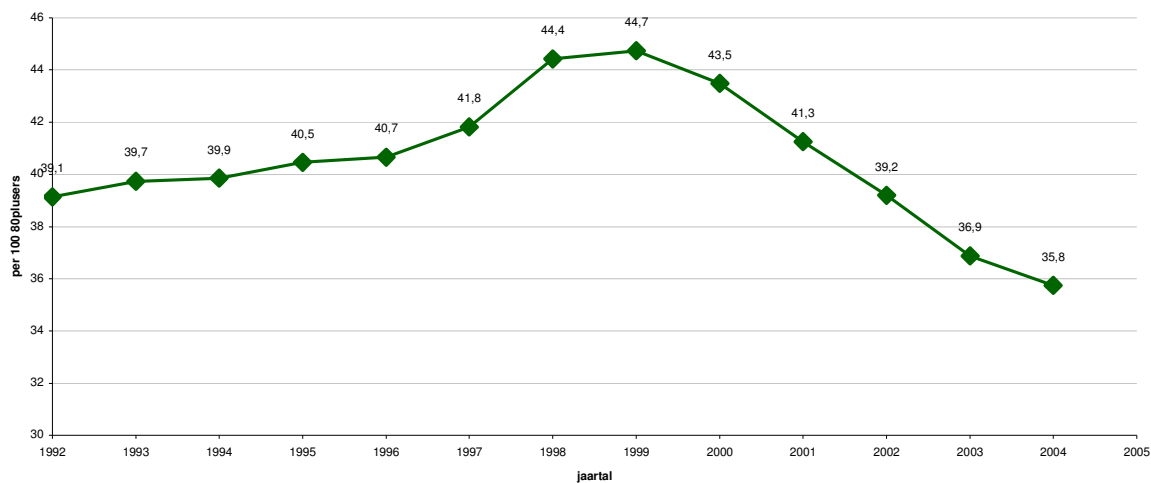
Bron: MVG, afdeling welzijnszorg en NIS¹

* Aantal voorafgaand vergunde plaatsen

** Ten aanzien van het aantal bestaande plaatsen - *** Cijfers 2005 nog niet bekend

¹ http://aps.vlaanderen.be/statistiek/cijfers/stat_cijfers_welzijn.htm#Ouderen - Erkende plaatsen residentiële sector ouderenzorg, in aantal en per 100 65-plussers en per 100 80-plussers, op 31 december

Grafiek: Evolutie van het aantal bestaande en reeds vooraf vergunde plaatsen in de residentiële opvang voor bejaarden per 100 80 plussers, op 1 januari, Vlaamse Gemeenschap

Bron: MVG, afdeling welzijnzorg en NIS²

² http://aps.vlaanderen.be/statistiek/cijfers/stat_cijfers_welzijn.htm#Ouderen - Erkende plaatsen residentiële sector ouderenzorg, in aantal en per 100 65-plussers en per 100 80-plussers, op 31 december

Bijlage 1.3 :Categorieën van zorgenbehoevendheid (versie januari 2005)

categorie 0 : daarin zijn de rechthebbenden ondergebracht die:
fysiek volledig onafhankelijk en niet dement zijn;

categorie A : daarin zijn de rechthebbenden ondergebracht die:
fysiek afhankelijk zijn:
zij zijn afhankelijk om zich te wassen en/of te kleden;

psychisch afhankelijk zijn:
zij zijn gedesoriënteerd in tijd en ruimte, én
zij zijn fysisch volledig onafhankelijk;

categorie B : daarin zijn ondergebracht die:
fysiek afhankelijk zijn :
zij zijn afhankelijk om zich te wassen en te kleden, én
zij zijn afhankelijk voor de transfer en voor zijn verplaatsingen
en/of naar het toilet te gaan;

psychisch afhankelijk zijn :
zij zijn gedesoriënteerd in tijd én ruimte, én
zij zijn afhankelijk om zich te wassen en/of te kleden;

categorie C : daarin zijn de rechthebbenden ondergebracht die :
fysiek afhankelijk zijn :
zij zijn afhankelijk om zich te wassen en te kleden, én
zij zijn afhankelijk voor de transfer en voor zijn verplaatsingen en naar het
toilet te gaan, én
zij zijn afhankelijk wegens incontinentie en/of om te eten;

categorie C dement : daarin zijn de rechthebbenden ondergebracht die :
psychisch afhankelijk zijn :
zij zijn gedesoriënteerd in tijd én ruimte, én
zij zijn afhankelijk om zich te wassen en te kleden, én
zij zijn afhankelijk wegens incontinentie, en
zij zijn afhankelijk voor de transfer en voor zijn verplaatsingen en/of om naar
het toilet te gaan en/of om te eten.

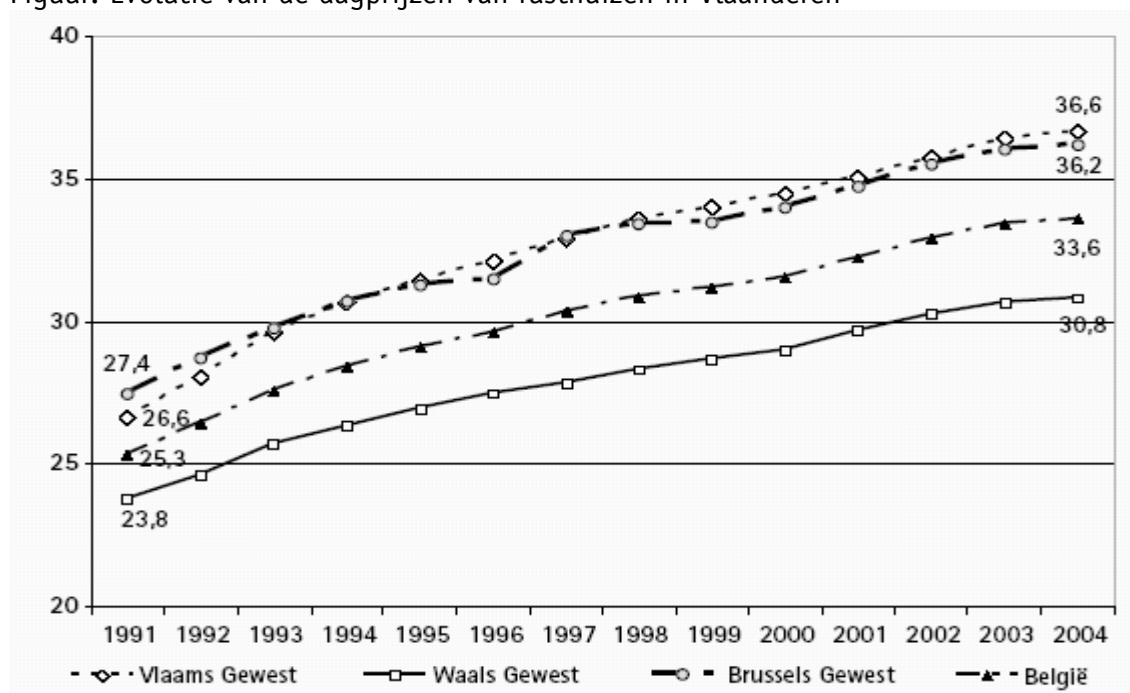
Bijlage 1.4: Evolutie van de gemiddelde dagprijs rusthuizen

Evolutie van de gemiddelde dagprijs rusthuizen in België 2000 – 2005 (in euro)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000-2005
O.C.M.W	31,70	32,20	32,84	33,31	33,83	34,08	+ 7,51%
Privé	30,33	31,39	32,57	32,57	33,06	33,34	+ 9,92%
VZW	34,00	34,90	36,17	36,17	36,73	37,01	+ 8,85%
Gemiddelde	31,37	32,18	33,39	33,39	33,90	34,18	+ 8,96%

Bron: FOD Economie³

Figuur: Evolutie van de dagprijzen van rusthuizen in Vlaanderen

Bron: CM, De Vergrijzing, een collectieve uitdaging, 2005, p. 69

³ Belgische senaat, *Vragen en antwoorden*, Bulletin 3-49, 24 mei 2005

Bijlage 2.1: Terugvorderingschaal bij de onderhoudsplichtigen voor leefloon en de kosten van maatschappelijke dienstverlening

Netto belastbaar inkomen (vastgesteld overeenkomstig artikel 50 van het koninklijk besluit van 11 juli 2002 houdende het algemeen reglement betreffende het recht op maatschappelijke integratie) (vastgesteld overeenkomstig artikel 14 van het koninklijk besluit van 9 mei 1984 tot uitvoering van artikel 100bis, § 1, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn)	Percentage van de inkomensschijf waarmee rekening werd gehouden voor de berekening van de bedragen vermeld in de tabel van de terug te verrekenen maandelijkse bedragen	TERUG TE VORDEREN MAANDELIJKS BEDRAG IN FUNCTIE VAN HET AANTAL PERSONEN TEN LASTE										
		(BEDRAGEN GELDEND VANAF 1 AUGUSTUS 2005)										
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 en meer personen ten laste
€ 18.787,27 - € 21.417,48	15%	€ 33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
€ 21.417,49 – € 24.047,70	15%	€ 66	€ 33	-	-	-	-	-	-	-	-	-
€ 24.047,71 – € 26.677,92	20%	€ 110	€ 66	€ 33	-	-	-	-	-	-	-	-
€ 26.677,93 – € 29.308,14	20%	€ 153	€ 110	€ 66	€ 33	-	-	-	-	-	-	-
€ 29.308,15 – € 31.938,36	25%	€ 208	€ 153	€ 110	€ 66	€ 33	-	-	-	-	-	-
€ 31.938,37 – € 34.568,58	25%	€ 263	€ 208	€ 153	€ 110	€ 66	€ 33	-	-	-	-	-
€ 34.568,59 - € 37.198,80	30%	€ 329	€ 263	€ 208	€ 153	€ 110	€ 66	€ 33	-	-	-	-
€ 37.198,81 – 39.829,02	30%	€ 395	€ 329	€ 263	€ 208	€ 153	€ 110	€ 66	€ 33	-	-	-
€ 39.829,03 - € 42.459,24	35%	€ 471	€ 395	€ 329	€ 263	€ 208	€ 153	€ 110	€ 66	€ 33	-	-
€ 42.459,25 - € 45.089,46	35%	€ 548	€ 471	€ 395	€ 329	€ 263	€ 208	€ 153	€ 110	€ 66	€ 33	-
€ 45.089,47 - € 47.719,68	40%	€ 636	€ 548	€ 471	€ 395	€ 329	€ 263	€ 208	€ 153	€ 110	€ 66	€ 33
€ 47.719,69 – € 50.349,90	40%	€ 723	€ 636	€ 548	€ 471	€ 395	€ 329	€ 263	€ 208	€ 153	€ 110	€ 66
€ 50.349,91 en meer	50%	€ 833	€ 723	€ 636	€ 548	€ 471	€ 395	€ 329	€ 263	€ 208	€ 153	€ 110

Bron: POD Maatschappelijke Integratie, Aanpassing van de bedragen die tot de federale wetgeving met betrekking tot het maatschappelijk welzijn behoren op 1 augustus 2005, 2 augustus 2005

Bijlage 4.1: Vragenlijst ouderenzorg Turnhout

Voorstelling van de instelling

- 1) Korte geschiedenis van de instelling
- 2) Initiatiefnemer: vzw/openbaar/commercieel
- 3) Aantal werknemers:
  - verplegend personeel:
  - verzorgend personeel:
  - animatie
  - paramedisch (ergotherapeut, kinesist,...)
  - keuken
  - onderhoud
  - administratie
  - overig

Dienstverlening

- 4) Welke diensten worden er door de instelling aangeboden? (Rusthuis, dagverblijf, kortopvang, ...)
- 5) Hoeveel gasten / zorgvragers kan men opnemen?
  - aantal ROB-bedden
  - aantal RVT-bedden
  - ...
- 6) Hoe biedt men deze diensten aan? In pakketvorm of nog keuzevrijheid voor de zorgvrager?

- 7) Wie vormt het doelpubliek voor de instelling?
- 8) Verdeling van de huidige bewoners naar zorgbehoefte a.d.h.v. KATZ-schaal?
  - aantal 0-profiel:
  - aantal A-profiel
  - aantal B-profiel
  - aantal C-profiel
  - (aantal Cd-profiel)
- 9) Van waar zijn de bewoners / zorgvragers voornamelijk afkomstig?
- 10) Wat is de kostprijs (kamerprijs) van deze diensten voor de consument?
- 11) Hoe wordt deze berekend? Inkomensgebonden, ... ?
- 12) Hoe wordt de dienstverlening gefinancierd? Subsidies / consument
- 13) Aantal O.C.M.W.-steuntrekkers onder de bewoners/zorgvragers?

Visie van de instelling

- 14) Wat is de visie / missie / opdrachtverklaring van de instelling met betrekking tot ouderenzorg?
- 15) Wat is de visie / missie naar de toekomst toe? (Is er evt. een Zorgstrategisch plan?)
- 16) Hoe denkt de instelling zich aan te passen aan de nieuwe noden van ouderen?
(mondiger, meer luxe en privacy) Is deze vraag betaalbaar?
- 17) Zijn er in de toekomst uitbreidings- en/of investeringsplannen?
- 18) Blijft men zich richten op één dienst of wil men meerdere diensten aanbieden?

- 19) Hoe denkt de instelling over nieuwe zorgconcepten, zoals onder andere zorgnetwerken, zorgregio's, zorgwijken, ...?
- 20) Op welk domein merkt men tekorten op in het huidige aanbod van de instelling?
- 21) Gaat men deze tekorten zelf opvullen of denkt men aan samenwerking?
- 22) Werkt men momenteel al met andere diensten samen?
- 23) Hoe ziet deze samenwerkingsvorm eruit?
- 24) Op welke gebieden ziet men kansen voor samenwerking?
- 25) Is er momenteel enige vorm van overleg tussen de verschillende zorginstellingen in de regio?

Steun / rol van de overheid

- 26) Op welke gebieden krijgt men steun van de overheid?
- 27) Hoe ervaart men de beleidsvrijheid of overheidsinmenging in het beleid? Teveel regels? Subsidies die de zorg sturen? (vb. Thuiszorg wordt momenteel meer aangemoedigd door overheid)
- 28) Zijn de huidige subsidies ed. afgestemd op de noden van de instelling?
- 29) Op welke gebieden zou men meer hulp willen hebben van de overheid?
- 30) Wat zijn volgens u andere mogelijke financieringsvormen om de ouderenzorg betaalbaar te houden?
- 31) Hoe ervaart men de relatie / samenwerking met het lokale bestuur?

Bijlage 4.2: Bevolkingspiramide Turnhout op 1 januari 2006

TOTAAL		MANNEN		VROUWEN		13040	
LEEF TIJD	AANTAL	GRAFIEK : EEN + = 000 INWONERS		GRAFIEK : EEN + = 000 INWONERS		AANTAL	LEEF TIJD
110+	0					0	110+
109	0					0	109
108	0					0	108
107	0					0	107
106	0					0	106
105	1					0	105
104	0					0	104
103	0					0	103
102	0					0	102
101	0					0	101
100	0					1	100
99	0					1	99
98	1					3	98
97	1					4	97
96	0					9	96
95	1					11	95
94	2					14	94
93	5					26	93
92	8					25	92
91	9					42	91
90	8					41	90
89	19					34	89
88	13					48	88
87	20					42	87
86	16					57	86
85	50					90	85
84	88					106	84
83	50					93	83
82	71					118	82
81	80					131	81
80	88					177	80
79	97					145	79
78	100					151	78
77	141					178	77
76	153					210	76
75	170					182	75
74	189					198	74
73	173					230	73
72	170					218	72
71	169					215	71
70	195					237	70
69	190					224	69
68	204					205	68
67	225					237	67
66	212					227	66
65	207					216	65
64	185					185	64
63	186					212	63
62	231					222	62
61	211					231	61
60	258					235	60
59	259					261	59
58	204					252	58
57	232					244	57
56	241					232	56
55	246					224	55
54	244					255	54
53	272					270	53
52	280					274	52
51	286					279	51
50	317					302	50
49	301					319	49
48	321					298	48
47	313					317	47
46	327					335	46
45	312					301	45
44	324					296	44
43	341					295	43
42	346					331	42
41	340					323	41
40	306					422	40
39	318					264	39
38	277					277	38
37	323					282	37
36	301					301	36
35	301					291	35
34	283					257	34
33	262					266	33
32	233					221	32
31	252					241	31
30	251					223	30
29	270					248	29
28	291					269	28
27	304					252	27
26	249					266	26
25	305					319	25
24	272					304	24
23	272					265	23
22	236					257	22
21	247					238	21
20	216					239	20
19	245					215	19
18	222					212	18
17	217					218	17
16	259					213	16
15	205					216	15
14	201					217	14
13	195					223	13
12	228					214	12
11	185					180	11
10	180					175	10
9	155					209	9
8	176					197	8
7	197					189	7
6	196					172	6
5	183					188	5
4	184					182	4
3	200					197	3
2	215					192	2
1	195					187	1
0						205	0
TOT. :	19.547			39.790		20.243	

Bron: Stad Turnhout

Bijlage 4.3: Maandelijks beschikbaar inkomen per leeftijdscategorie (%)

Maandelijks beschikbaar inkomen per leeftijdscategorie (%)

Maandelijks beschikbaar inkomen (in euro)	50-54	55-64	65-74	75-84	85+	Alle	75+
< 620	3,3	2,7	3,1	2,3	2,5	2,9	2,4
621 - 760	7,1	5,5	7,2	9,4	12,5	7,2	10,0
761 - 1.000	6,6	9,5	17,5	26,9	30,0	15,1	27,5
1.001 - 1.240	3,3	12,5	12,8	11,1	20,0	11,0	12,8
1.241 - 1.500	11,5	11,6	13,1	8,8	12,5	11,6	9,5
1.501 - 2.000	14,3	13,1	15,3	9,9	5,0	13,2	9,0
> 2.000	25,3	20,4	7,2	1,8	0,0	13,4	1,4
Ik wens niet te antwoorden	28,6	24,7	23,8	29,8	17,5	25,6	27,5

Bron: Seniorenbehoeftenonderzoek Turnhout 2004, p. 18

Bijlage 4.4: Aantal kinderen volgens leeftijdscategorie

Aantal kinderen volgens leeftijdscategorie (%)

Aantal kinderen	50-54	55-64	65-74	75-84	85+	Alle
Geen	11,5	11,0	9,0	13,2	21,4	11,3
1	23,0	23,2	21,4	24,7	14,3	22,4
2	44,5	35,1	26,8	21,4	23,8	28,7
3 of meer	20,9	30,7	42,8	40,7	40,5	37,7

Bron: Seniorenbehoeftenonderzoek Turnhout 2004, p. 25

Bijlage 4.5: Soort woning en bewoningstitel volgens leeftijdscategorie

Soort woning en bewoningstitel volgens leeftijdscategorie (%)

	50-54	55-64	65-74	75-84	85+	Alle
Eigen woning	61,3	69,9	60,2	54,1	37,2	61,5
Eigen appartement	13,6	9,8	14,1	12,6	7,0	12,1
Huurwoning	3,1	3,6	2,7	2,7	4,7	3,1
Huurappartement	9,9	8,0	10,2	13,1	14,0	10,1
Sociale huurwoning	7,3	5,7	4,2	6,6	4,7	5,6
Sociaal huurappartement	0,5	1,8	3,6	1,6	0,0	2,0
Bejaardenwoning	0,0	0,3	2,1	1,1	7,0	1,2
Serviceflat	0,0	0,3	0,6	2,7	9,3	1,1
Rusthuis	0,5	0,0	0,9	1,6	14,0	1,2
Andere	3,7	0,6	1,5	3,8	2,3	2,0

Bron: Seniorenbehoeftenonderzoek Turnhout 2004, p. 44

Bijlage 4.6: Bevolkingsprojectie Turnhout 2005-2020

Bevolkingsprojectie Turnhout 2005-2020 scenario 1

	2005		2010		2015		2020	
	Absoluut	%	Absoluut	T.o.v. 2005	Absoluut	T.o.v. 2005	Absoluut	T.o.v. 2005
0-19	7.831	20,3	7.240	-7,55%	6.571	-16,09%	6.169	-21,22%
20-39	10.374	26,8	9.513	-8,30%	9.096	-12,32%	8.806	-15,11%
40-59	11.328	29,3	11.682	+3,13%	11.447	+1,05%	10.405	-8,15%
60+	9.127	23,6	9.994	+9,50%	10.913	+19,57%	12.085	+32,41%
80+	1.434	3,7	1.693	+18,06	2.001	+39,54%	2.234	+55,79%
Totaal	38.660	100	38.429	-0,60%	38.027	-1,64%	37.465	-3,09%

Bevolkingsprojectie Turnhout 2005-2020 scenario 2

	2005		2010		2015		2020	
	Absoluut	%	Absoluut	T.o.v. 2005	Absoluut	T.o.v. 2005	Absoluut	T.o.v. 2005
0-19	7.783	21,7	7.184	-7,70%	6.484	-16,69%	5.967	-23,33%
20-39	10.335	29,4	9.331	-9,71%	8.712	-15,70%	8.029	-22,31%
40-59	11.331	26,8	11.682	+3,10%	11.277	-0,48%	9.997	-11,77%
60+	9.157	22,1	9.930	+8,44%	10.713	+16,99%	11.752	+28,34%
80+	1.494	3,1	1.790	+19,81%	2.115	+41,57%	2.342	+56,76%
Totaal	38.606	100	38.129	-1,24%	37.186	-3,68%	35.744	-7,41%

Bevolkingsprojectie Turnhout 2005-2020 scenario 3

	2005		2010		2015		2020	
	Absoluut	%	Absoluut	T.o.v. 2005	Absoluut	T.o.v. 2005	Absoluut	T.o.v. 2005
0-19	7.831	20,3	7.197	-8,10%	6.663	-14,92%	6.562	-15,06%
20-39	10.374	26,8	9.761	-5,91%	9.615	-7,32%	9.638	-7,09%
40-59	11.328	29,3	11.736	+3,60%	11.712	+3,39%	10.958	-3,27%
60+	9.127	23,6	9.935	+8,85%	10.829	+18,65%	12.065	+32,19%
80+	1.434	3,7	1.695	+18,20%	2.020	+40,86%	2.274	+58,58%
Totaal	38.660	100	38.628	-0,08%	38.819	+0,41%	39.223	+1,46%

Bron: Willaert D. en Lesthaeghe R., *Bevolkingsprojecties voor de 13 grote en regionale steden van Vlaanderen, en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2000-2020*

Bijlage 4.7: Overzicht extramurale zorg in Turnhout

Legende:

*: informatie (soc. voordelen,...), ondersteuning, psycho-sociale begeleiding,...

A: Aanvraag dossier

C: oppas chronisch zieken wordt aangevraagd via CM, 014/40.34.08

G: dienstverlening via de gemeente

H: hulpverlening voor houders van een PAB

T: tussenkomst en bemiddeling

Bron: SIT Arr. Turnhout

Wies Cleenders - CM Turnhout

Bijlage 4.8: Tarieven oppashulp in Turnhout

	CM Turnhout*	Wit-Gele Kruis	De Voorzorg
07u-22u	€ 1,75	€ 1,75	€ 2,50
22u-07u	€ 2,50	€ 2,50	€ 2,50

* Ook niet CM-leden kunnen beroep doen op deze dienst.
Zij dienen dan wel een maandelijkse bijdrage van 20 euro te betalen.

Bijlage 4.9: Tussenkomensten voetverzorging door de mutualiteiten

Liberale mutualiteit:

per kalenderjaar acht zittingen (pedicure 8 maal 5 euro, podoloog 8 maal 4 euro) indien deze zorgen worden uitgevoerd door een zelfstandige waarmee men een samenwerkingsakkoord heeft.⁴

Neutraal ziekenfonds:

5 euro, met een maximum van 25 euro voor personen ouder dan 60 jaar, die hiervoor een medische reden hebben. De

Socialistische mutualiteit:

op voorschrift maximaal 4 beurten per kalenderjaar terug voor 6,20 euro

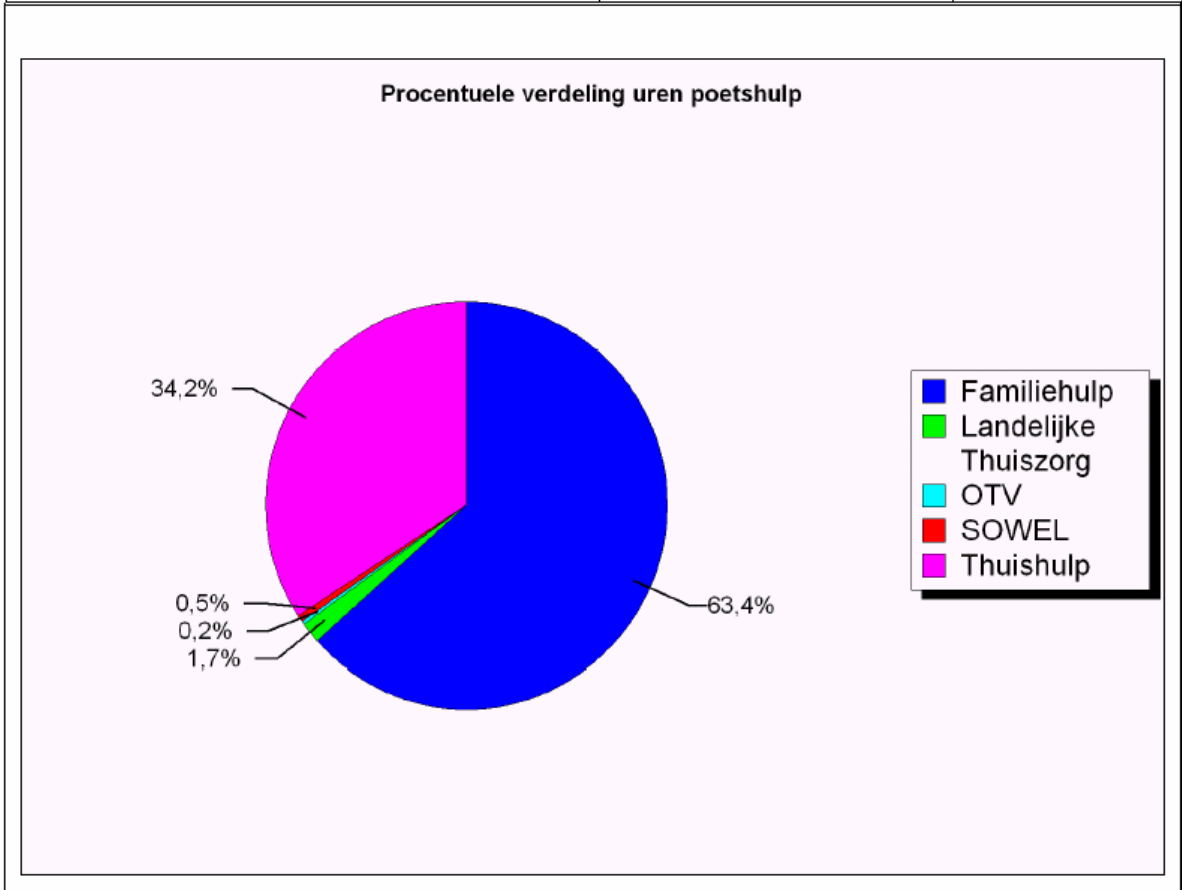
---

⁴ Liberale Mutualiteit Antwerpen, *Wij zijn er voor u*, 2006, p. 2

Bijlage 4.10: Spreiding poetshulp in Turnhout

**Spreiding van de poetshulp in Vlaanderen
per gemeente in 2004**

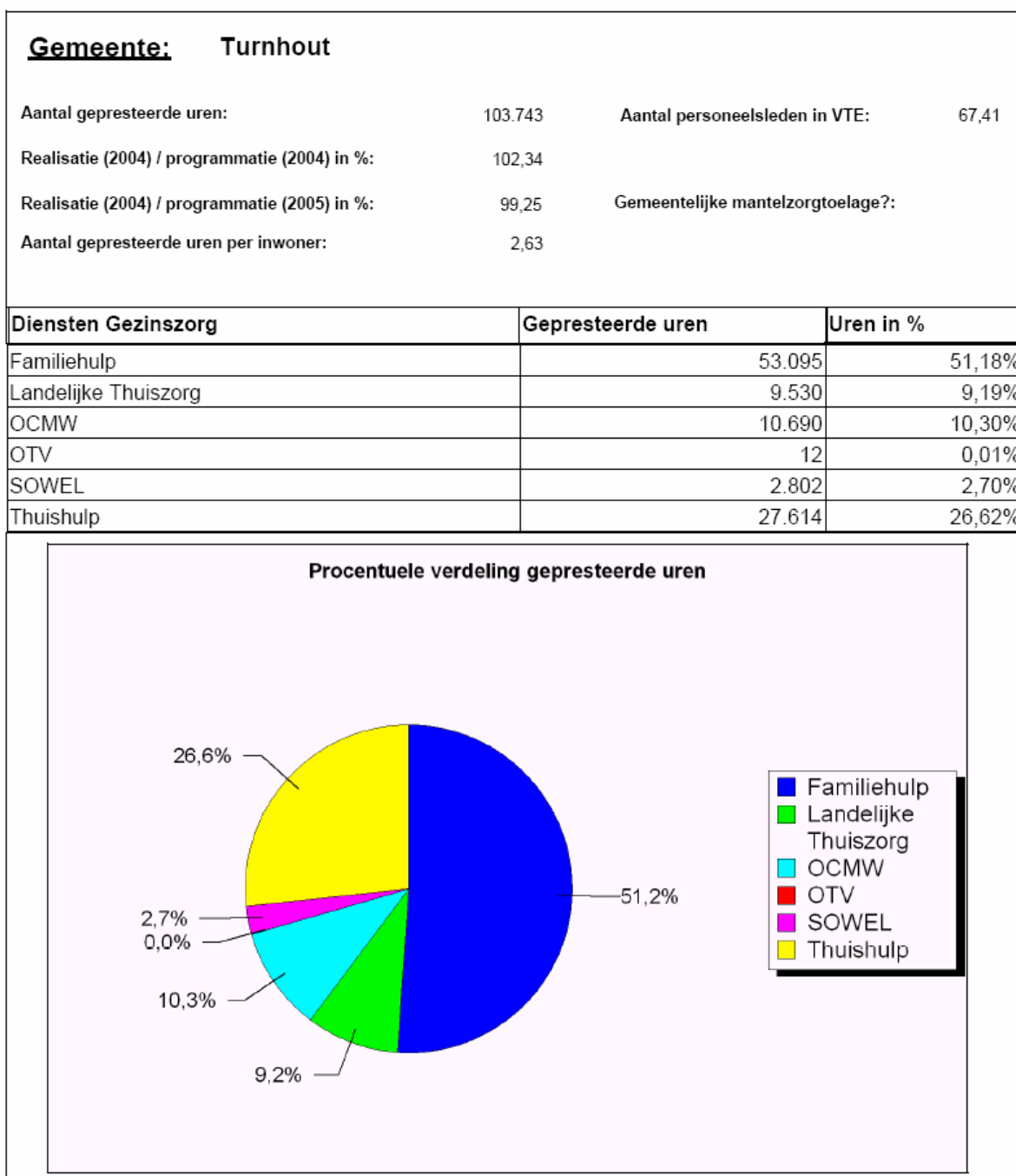
<u>Gemeente:</u> Turnhout		Totaal aantal uren poetshulp: 56.950
Diensten Poetshulp	Abs. aantal uren poetshulp	Uren in %
Familiehulp	36.102	63,39%
Landelijke Thuiszorg	953	1,67%
OTV	141	0,25%
SOWEL	263	0,46%
Thuishulp	19.492	34,23%

Bron: WVC Vlaanderen

Bijlage 4.11: Spreiding gezinszorg in Turnhout

**Spreiding van de gezinszorg in Vlaanderen
per gemeente in 2004**

Bron: WVC Vlaanderen

Bijlage 4.12: Tarieven personenalarm in Turnhout

	Huurprijs per maand	Waarborg	Plaatsing
CM Turnhout	€ 12,50	€ 0	€ 0
De Voorzorg	€ 15,00	€ 25,00	€ 25,00
Liberale Mutualiteit	€ 18,60	€ 50,00	€ 0
O.C.M.W. Turnhout	€ 10,00	€ 25,00	€ 0

Bijlage 4.13: Tarieven minder mobiele centrales in Turnhout

	Lidgeld aanvraag voor 30 juni	Lidgeld aanvraag na 30 juni	Vergoeding per km	Vergoeding Wachten*	Adm.- Kost
M.M.C. O.C.M.W. Turnhout	€ 7,00	€ 3,50	€ 0,25	€ 1,25	€ 0
M.M.C. De Voorzorg	€ 6,20	€ 3,10	€ 0,27	€ 0	€ 0,5

* vanaf tweede halfuur

De andere mutualiteiten zorgen wel voor een tussenkomst en bemiddeling bij vervoer:
De **Liberale mutualiteiten** rekenen een tussenkomst van 0,30 euro per kilometer, in samenwerking met Sowel.

De **onafhankelijke mutualiteit** komt voor de helft tussen bij vervoer via een minder mobiele centrale met een maximum per dag van 25 euro.

Bijlage 4.14: Gebruik van professionele hulp in functie van leeftijd (%) en zorgbehoefte (%)

Gebruik van professionele hulp in functie van leeftijd (%)

%	50-54	55-64	65-74	75-84	85+	Alle
Poets hulp	1,6	3,6	7,8	25,1	31,8	9,3
Gezins- en bejaardenhulp	0,5	1,2	2,7	4,9	22,7	3,0
Thuisverpleging	0,5	4,2	6,9	12,0	29,5	6,7
Minder Mobielen Centrale	0,0	1,2	0,9	2,7	9,1	1,5
Personenalarmsysteem	0,5	0,6	0,9	2,7	22,7	1,9
Klusjesdienst	0,5	1,2	1,5	3,8	11,4	2,0
Tuinonderhoud	0,5	2,1	2,1	3,8	9,1	2,4
Schilderen en behangen	1,6	2,4	3,6	7,1	11,4	3,8
Warme maaltijden aan huis	0,0	0,0	0,3	1,6	2,3	0,5
Dienstencentrum	0,0	1,2	1,5	2,2	4,5	1,4
Wasserette	1,0	0,9	1,8	3,8	6,8	1,9
Boodschappendienst	0,5	0,0	0,6	0,5	6,8	0,6
Gezelschapsdienst	0,5	0,3	0,3	0,0	0,0	0,3
Oppasdienst	0,5	0,3	0,6	0,5	2,3	0,6
Kortverblijf	0,5	0,3	0,0	0,5	0,0	0,3
Opvang 's nachts	0,0	0,3	0,3	0,5	0,0	0,3
Opvang dag	0,0	0,3	0,6	0,5	0,0	0,4

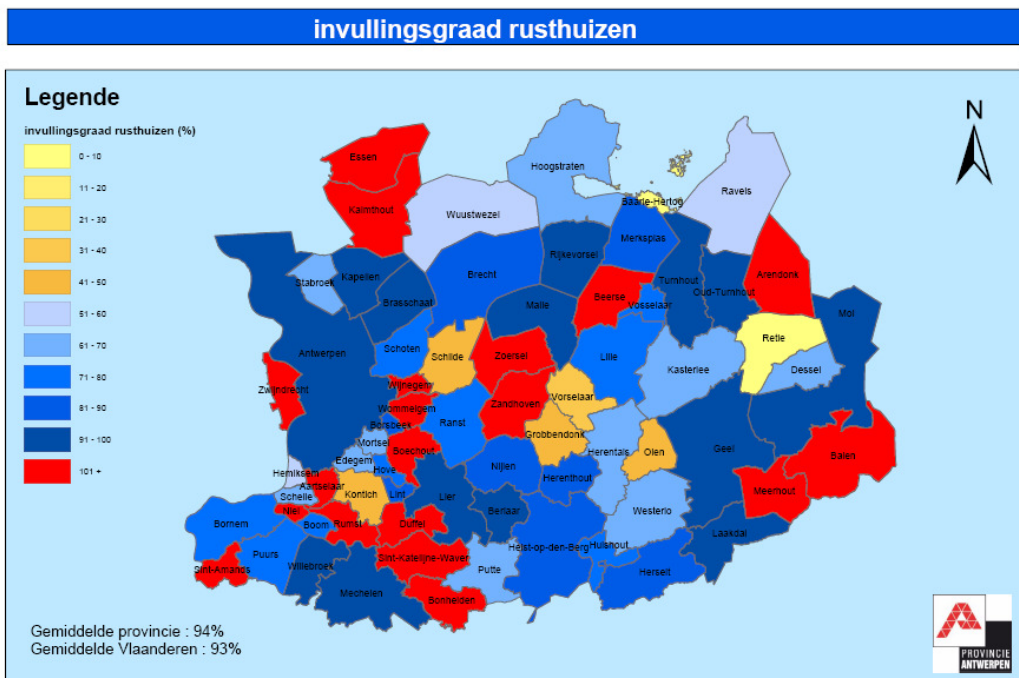
Bron: Seniorenbehoefteonderzoek Turnhout 2004

Gebruik van professionele hulp in functie van zorgbehoefte (%)

	O-score	A-score	B-score	C-score	Cd-score	Alle
Poets hulp	7,7	45,8	42,9	16,7	20,0	9,2
Gezins- en bejaardenhulp	2,0	20,8	28,6	16,7	0,0	2,8
Thuisverpleging	4,5	45,8	57,1	50,0	40,0	6,5
Minder Mobielen Centrale	1,0	16,7	0,0	0,0	0,0	1,4
Personenalarmsysteem	1,2	33,3	0,0	0,0	0,0	1,9
Klusjesdienst	1,6	8,3	21,4	0,0	0,0	2,0
Tuinonderhoud	2,2	12,5	7,1	0,0	0,0	2,5
Schilderen en behangen	3,4	12,5	14,3	0,0	0,0	3,7
Warme maaltijden aan huis	0,4	4,2	0,0	0,0	0,0	0,5
Dienstencentrum	1,2	8,3	7,1	0,0	0,0	1,4
Wasserette	1,3	16,7	14,3	0,0	0,0	1,8
Boodschappendienst	0,4	8,3	7,1	0,0	0,0	0,7
Gezelschapsdienst	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Oppasdienst	0,3	0,0	7,1	16,7	0,0	0,5
Kortverblijf	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Opvang 's nachts	0,2	0,0	7,1	0,0	0,0	0,3
Opvang overdag	0,2	0,0	7,1	0,0	0,0	0,3
Bejaardenwoning	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Serviceflats	0,8	4,2	7,1	0,0	0,0	0,9
Rusthuis	0,2	4,2	14,3	33,3	40,0	0,8

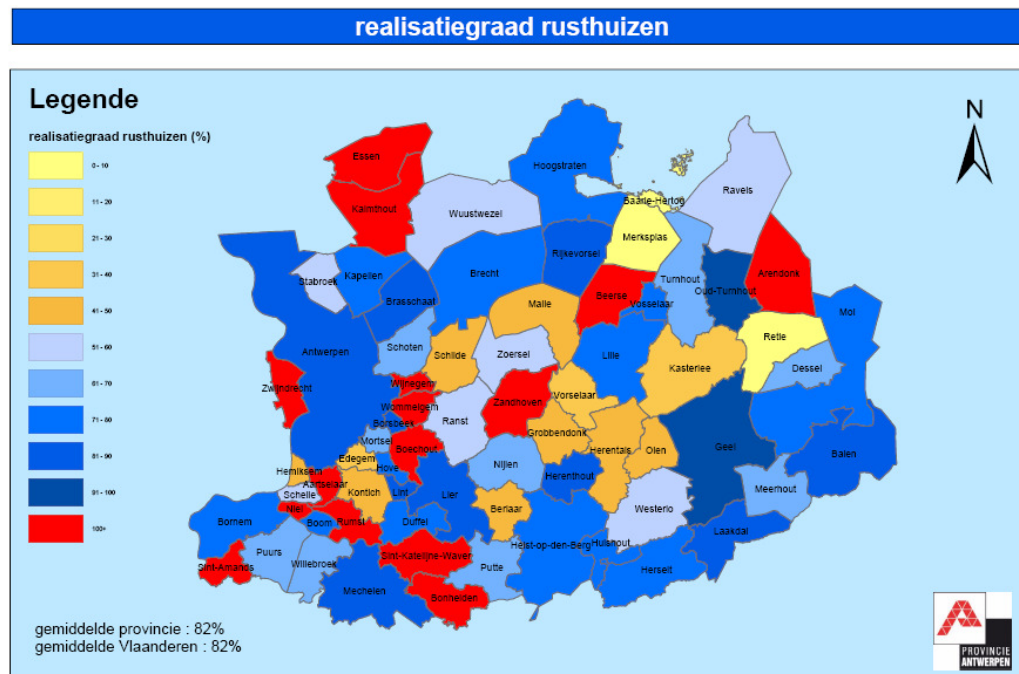
Bron: Seniorenbehoefteonderzoek Turnhout 2004

Bijlage 4.15: Invullingsgraad + realisatiegraad rusthuizen provincie Antwerpen

gegevens Vlaamse Gemeenschap 1 januari 2005

geoloket welzijn

gegevens Vlaamse Gemeenschap 1 januari 2005

geoloket welzijn

Bijlage 4.16: Overzicht van het personeel RVT St.-Petrus

Soort personeel	Aantal VTE
Verplegend personeel A1	7
Verplegend personeel A2	28
Verzorgenden	39
Kiné/Ergo/Logo	4
Animatie	2,5
Kapster	1
Pedicure	0,5
Logistiek	3
Administratie	1,75
Coördinator bewonerszorg	1
Diensthofd paramedici	0,5
Kwaliteit	0,5
Directie	1
Onderhoud	12
Totaal	101,75

Bron: RVT St.-Petrus Turnhout

Bijlage 4.17: Overzicht van het personeel RVT Sint-Lucia

Soort personeel	Aantal VTE
Verplegend personeel	11,6
Hoofdverpleegkundigen	2,0
Verzorgenden	21,91
Kiné/Ergo/Logo	1,58
Animatie	2,5
Administratie	1,71
Coördinator bewonerszorg	0,5
Zorgcoördinator	0,5
Preventieadviseur	0,21
Kwaliteit	0,5
Maatschappelijk assistent	1,0
Directie	1,0
Onderhoud	6,89
Keuken	3,0
totaal	54,9

Bron: RVT Sint-Lucia Turnhout

Bijlage 4.18: Overzicht van het personeel 'De Nieuwe Kaai'

Soort personeel	Aantal VTE
Verplegend personeel A1	2,79
Verplegend personeel A2	7,00
Verpleegassistent	1,50
Verzorgenden	12,50
Kiné/ergo/logo	1,00
Reactivering	1,00
Animatie	0,50
Keuken	4,25
Onderhoud	3,75
Logistiek	5,25
Totaal	39,54

Bron: De Nieuwe Kaai

Bijlage 4.19: Overzicht van het personeel 'Huize Sint-Elisabeth'

Soort personeel	Aantal VTE
Verplegend personeel A1	1,30
Verplegend personeel A2	1,60
Verzorgenden	3,54
Kiné/Ergo/Logo	0,32
Animatie	0,50
Kwaliteit	0,80
Directie	1,00
Onderhoud	3,10
Keuken	2,35
Totaal	14,50

Bron: Huize Sint-Elisabeth

Bijlage 4.20: Prijspolitiek rusthuizen in Turnhout:

	Sint-Petrus	Sint-Lucia	Nieuwe Kaai	Sint-Elisabeth
Dagprijs alleenstaande T ⁵	41,00	38,72	50,00	42,80
Dagprijs alleenstaande NT	42,50	38,72	50,00	42,80
Dagprijs koppel T	68,60	53,76	80,00	N.V.T.
Dagprijs koppel NT	81,30	53,76	80,00	N.V.T.
Dagprijs appartement éénpersoon	N.V.T.	43,04	N.V.T.	N.V.T.
Huisvesting	D	D	D	D
Water en verwarming	D	D	D	D
Radio / TV aansluiting	D	S	D	S
Telefoonaansluiting	D	D	D	D
Telefoongesprekken	S	S	S	S
Onderhoud kamer	D	D	D	D
Bed/badlinnen	D	D	D	D
Persoonlijke was	D	S	S	S
Maaltijden	D	D	D	D
Lichaamverzorging	D	D	D	D
Kiné	D	S	S	S
Ergo	D	D	S	S
Basis manicure	D	S	S	D
Basis pedicure	D	S	S	S
Kapper	D	S	S	S
Incontinentiematerieel	D	D	S	D
Verzorgingsmaterieel	D	D	D	D
Remgeld dokter	S	S	S	S
Opslag medicatie	S	S	S	S
Ziekenhuiskosten	S	S	S	S
Mutualiteitbijdrage	S	S	S	S
Bijdrage zorgkas	S	S	S	S

Bron: Eigen verwerking aan de hand van gegevens rusthuizen Turnhout

⁵ T = inwoner Turnhout; NT= niet- inwoner Turnhout; D= in dagprijs inbegrepen; S= Supplement

Bijlage 4.21: Betaalbaarheid rusthuizen in Turnhout

Betaalbaarheid rusthuis in Turnhout met minimumpensioen alleenstaande (%)

	Sint-Petrus	Sint-Lucia	De Nieuwe Kaai	Sint-Elisabeth
Maandprijs alleenstaande T ^{6*}	€ 1250,50	€ 1180,96	€ 1525,00	€ 1305,40
Maandprijs alleenstaande NT	€ 1296,25	€ 1180,96	€ 1525,00	€ 1305,40
Minimumpensioen alleenstaande⁷	€ 866,30	€ 866,30	€ 866,30	€ 866,30
Betaalbaarheid gewoon pensioen T	69,28%	73,35%	56,81%	66,36%
Betaalbaarheid gewoon pensioen NT	66,83%	73,35%	56,81%	66,36%
Betaalbaarheid met zorgverzekeringT**	79,27%	83,94%	65,00%	75,94%
Betaalbaarheid met zorgverzekering NT	76,47%	83,94%	65,00%	75,94%

Betaalbaarheid rusthuis in Turnhout met minimumoverlevingspensioen (%)

	Sint-Petrus	Sint-Lucia	De Nieuwe Kaai	Sint-Elisabeth
Maandprijs alleenstaande T*	€ 1250,50	€ 1180,96	€ 1525,00	€ 1305,40
Maandprijs alleenstaande NT	€ 1296,25	€ 1180,96	€ 1525,00	€ 1305,40
Minimumoverlevingspensioen	€ 852,67	€ 852,67	€ 852,67	€ 852,67
Betaalbaarheid overlevingspensioen T	68,19%	72,20%	55,91%	65,32%
Betaalbaarheid overlevingspensioen NT	65,78%	72,20%	55,91%	65,32%
Betaalbaarheid met zorgverzekering T	78,18%	82,79%	64,11%	74,89%
Betaalbaarheid met zorgverzekering NT	75,42%	82,79%	64,11%	74,89%

Betaalbaarheid rusthuis in Turnhout met gezinspensioen

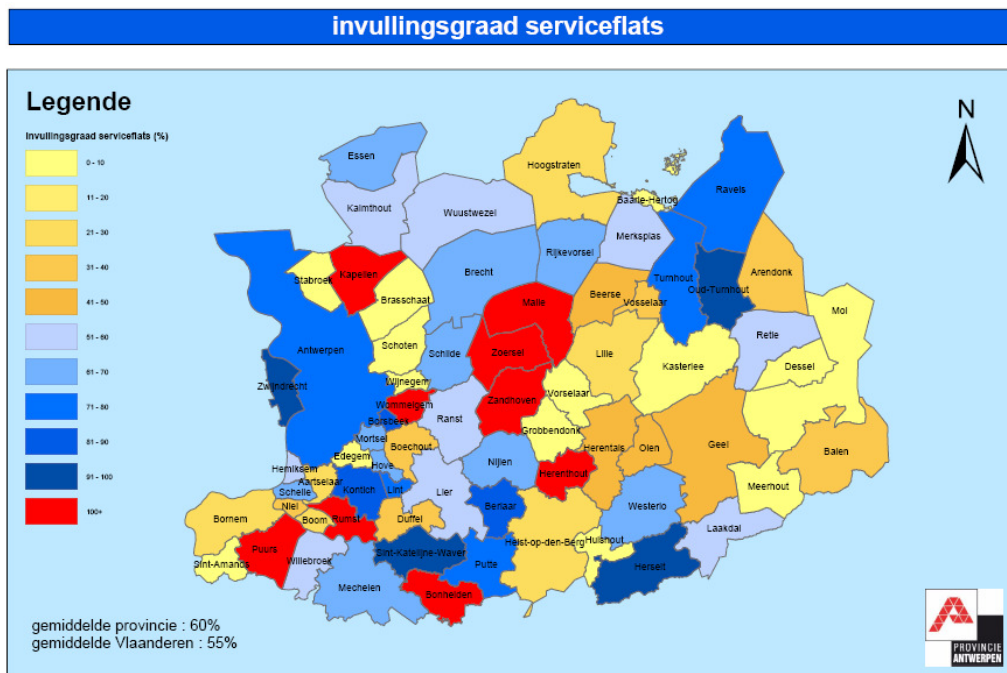
	Sint-Petrus	Sint-Lucia	De Nieuwe Kaai	Sint-Elisabeth
Maandprijs koppel T	€ 2.092,30	€ 1.639,68	€ 2.440,00	€ 2.610,80
Maandprijs koppel NT	€ 2.479,65	€ 1.639,68	€ 2.440,00	€ 2.610,80
Gezinspensioen	€ 1.082,53	€ 1.082,53	€ 1.082,53	€ 1.082,53
Betaalbaarheid gezinspensioen T	51,74%	66,02%	44,36%	41,46%
Betaalbaarheid gezinspensioen NT	43,66%	66,02%	44,36%	41,46%
Betaalbaarheid met zorgverzekering T	63,69%	81,27%	54,61%	51,04%
Betaalbaarheid met zorgverzekering NT	53,74%	81,27%	54,61%	51,04%

* maandprijs = dagprijs maal 30,5   ** zorgverzekering = +125 euro per maand per persoon

⁶ T = inwoner Turnhout; NT= niet- inwoner Turnhout; D= in dagprijs inbegrepen; S= Supplement

⁷ KBG, *Geld en inkomen*, <<http://www.kbg.be/info/info-inkomen/info-recente%20cijfers.htm>>

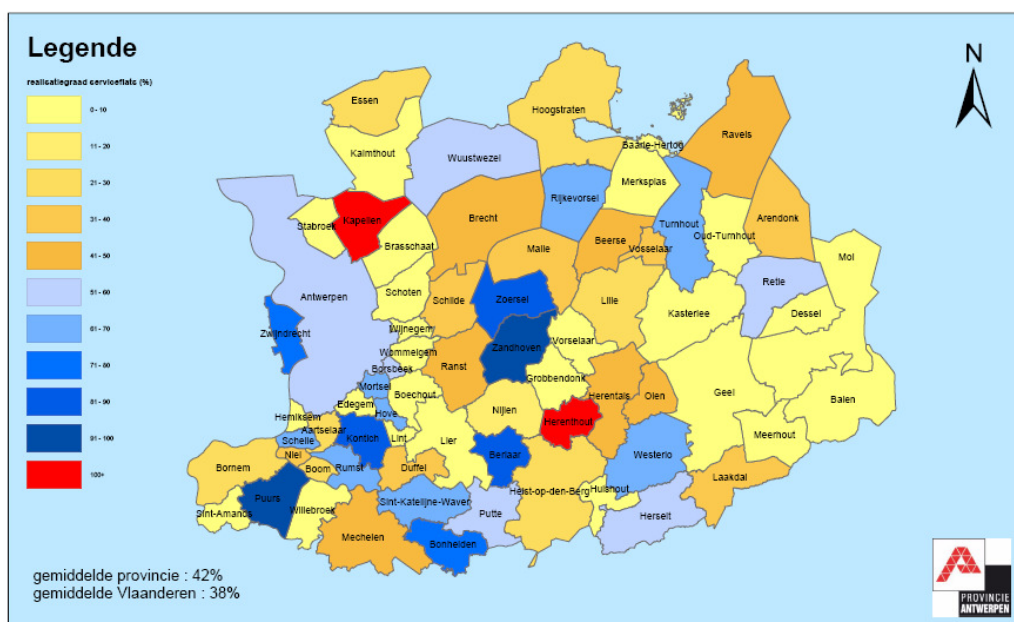
Bijlage 4.22: Invullingsgraad + realisatiegraad serviceflats provincie Antwerpen

gegevens Vlaamse Gemeenschap 1 januari 2005

geoloket welzijn

realisatiegraad serviceflats

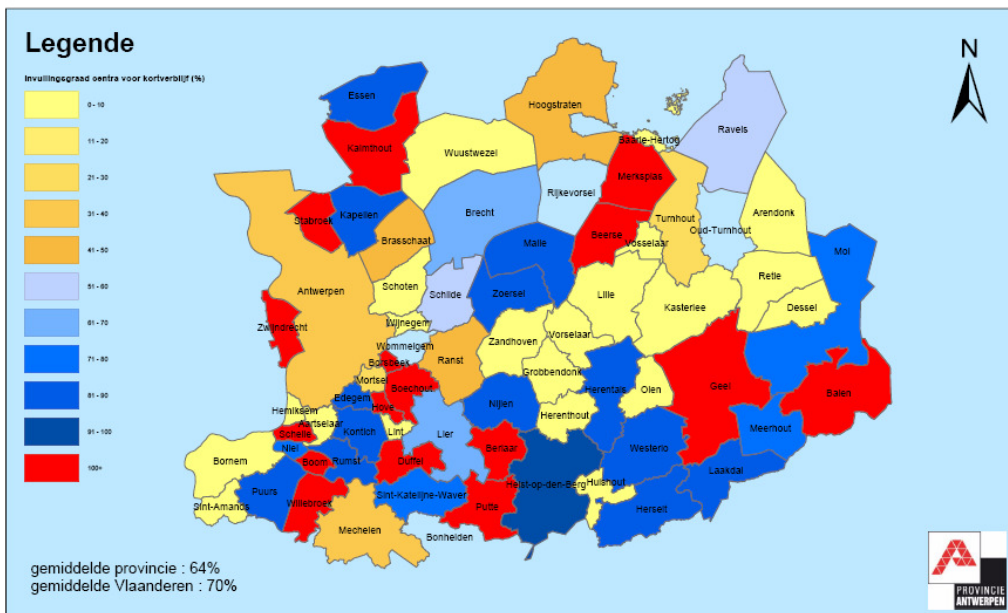

gegevens Vlaamse Gemeenschap 1 januari 2005

geoloket welzijn

Bijlage 4.23: Invullingsgraad + realisatiegraad kortverblijf provincie Antwerpen

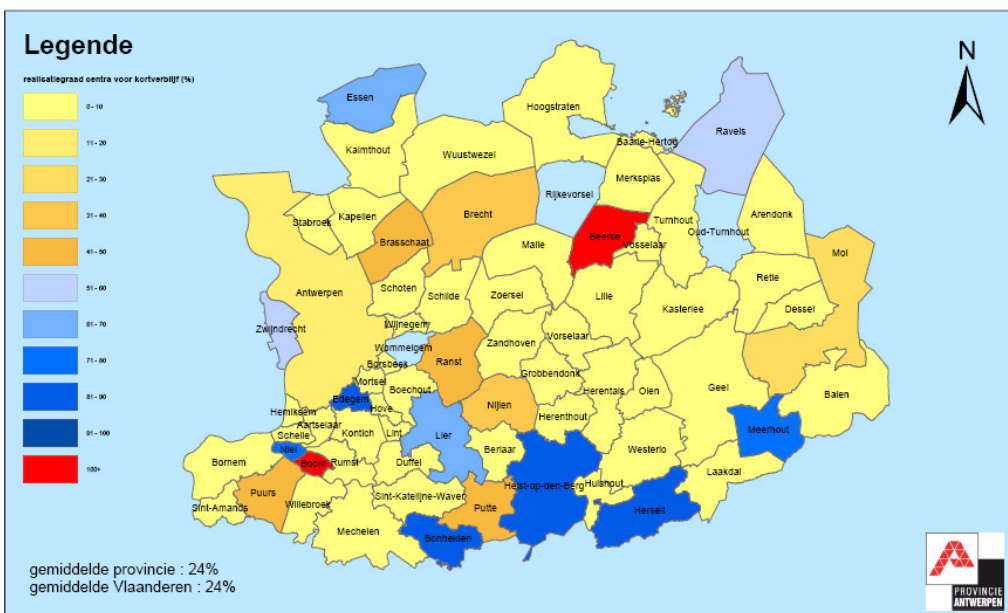
invullingsgraad centra voor kortverblijf

gegevens Vlaamse Gemeenschap 1 januari 2005

geoloket welzijn

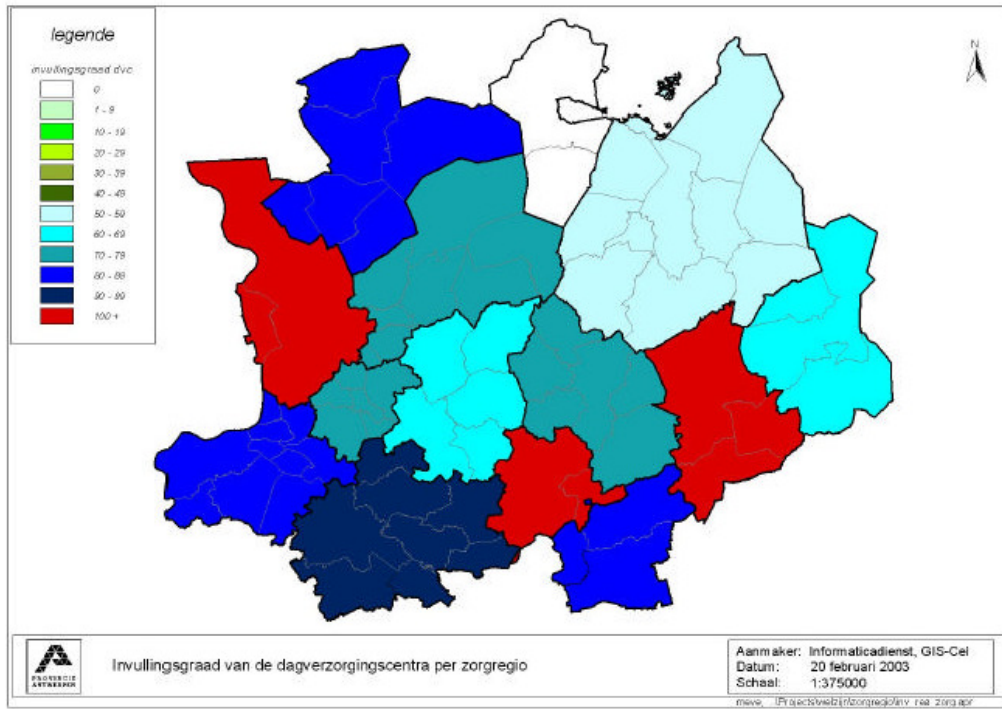
realisatiegraad centra voor kortverblijf

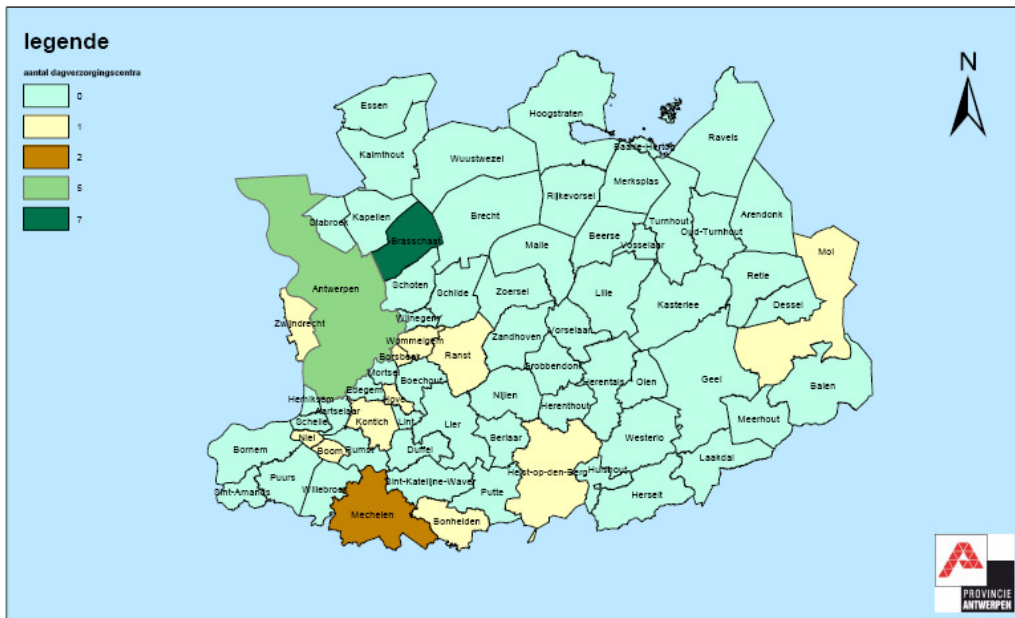
gegevens Vlaamse Gemeenschap 1 januari 2005

geoloket welzijn

Bijlage 4.24: Invullingsgraad + realisatiegraad dagverzorgingscentra provincie Antwerpen

aantal dagverzorgingscentra

gegevens Vlaamse Gemeenschap 1 januari 2005

geoloket welzijn

Bijlage 4.25: Overzicht dienstverlening Sociaal Huis Turnhout

1 DIENSTVERLENING SOCIAAL HUIS TURNHOUT

Iedereen heeft er de mond vol van: service, kwaliteit, klantgerichtheid, ... Eigentijdse termen die vragen om een vernieuwde aanpak. Ook uw lokaal bestuur zet alvast enkele stappen in de goede richting. Stad en OCMW werken samen aan een Lokaal Sociaal Beleid voor Turnhout. Vanaf 1 maart 2004 kan u met al uw vragen rond sociale dienstverlening, zorg en opvang terecht op 1 plaats: het Sociaal Huis. Dit Sociaal Huis komt in de Albert Van Dyckstraat nummer 10 en 20. Deze folder geeft u een overzicht over de nieuwe situatie!

De sociale dienst van de stad voortaan in:

Sociaal Huis
Albert Van Dyckstraat

10

"in de flatjes"

senioren en personen met een handicap

Thuiszorg

Gezinszorg • maaltijden aan huis • seniorenrestaurant • personenalarmsysteem • Lokaal Dienstencentrum A. Van Dyck (bad, douche, wasserij, gratis voetverzorging • Ontmoetingscentrum De Meerloop (Begijnhof) • seniorengezelschapsdienst • boodschappendienst • voetverzorging voor senioren, ...

Pensioenen, inkomen en aanvullende premies

Pensioenaanvragen • inkomensgarantie voor ouderen • inkomensvervangende tegemoetkomingen • integratietegemoetkoming voor personen met een handicap • hulp aan bejaarden • verhoogde verzekeringstegemoetkoming voor weduwen, invaliden, gehandicapten en wezen (WIGW's) • zorgverzekering • thuiszorgpremie (tegemoetkoming voor het gezin waar een inwonend gezinslid de verzorging opneemt voor een ziek inwonend gezinslid) • sociaal telefoontarief • gratis huisvuilzakken bij incontinentie, ...

Wonen

Inschrijvingen serviceflats
OCMW • coördinatie huurwoningen
Begijnhof • afleveren waarborg verblijf
rusthuis of rust en verzorgingstehuis (RVT)

Mobiliteit en vervoer

Taxicheques • minder mobiele centrale (dienst waarbij vrijwillige chauffeurs mensen met een laag inkomen vervoeren tegen een beperkte vergoeding) • gratis pendeldienst voor burgers die wensen deel te nemen aan activiteiten van het Lokaal Dienstencentrum A. Van Dyck of het Ontmoetingscentrum De Meerloop • parkeerkaart voor personen met een handicap

Vrije tijd

Activiteiten van het Lokaal Dienstencentrum A. Van Dyck en het Ontmoetingscentrum De Meerloop • DIGID@K senior (computerlessen) • vrijetijdspas • + 3-pas (kortingspas voor 55-plussers)

Allerlei

Contactpunt voor vrijwilligers • administratieve hulp (hulp bij invullen formulieren, info over mogelijke tussenkomsten, ...) • secretariaat
Seniorenraad

Albert Van Dyckstraat

10

Openingsuren:
van maandag tot vrijdag van 9 tot 12.30 uur
en op afspraak

tel. 014-47 28 28

Voor alle andere vragen rond sociale dienstverlening...

2

DIENSTVERLENING SOCIAAL HUIS TURNHOUT

Inkomen en financiële tegemoetkomingen

Toekenning leefloon (recht op maatschappelijke integratie) • uitkering voorschotten op bv. loon, werklozenvergoeding, ziektevergoeding, onderhoudsgelden (alimentatie), ... • toekenning bijkomende financiële hulp (bv. in medische kosten, onvoorziene uitgaven) • toekenning sociale voordelen (bv. sociaal tarief elektriciteit, vrijstelling provinciebelasting) • schuldhulpverlening (budgetbeheer, budgetbegeleiding, collectieve schuldenregeling)

Woonopvang en begeleiding

Begeleiding daklozen • woonbegeleiding • doorgangswoningen & opvang crisissituaties

Recht en justitie

Eerstelijns rechtshulp (info en advies rond bv. huurcontracten, echtscheidingsproblemen, ...) • opvolging en begeleiding van moeilijk te volgen procedures

Sociaal – relationeel

Psycho-sociale hulp • administratieve hulp (hulp bij invullen formulieren, info over mogelijke tussenkomsten, ...)

Specifieke dienstverlening

Jongerenwerking Ateljee Opzijk • lokaal opvanginitiatief asielzoekers • gezinsbegeleiding Het Spoor • tweedehandskleding- en meubeldienst

Voor alle andere vragen rond sociale dienstverlening:

Sociaal Huis
Albert Van Dyckstraat

20

Albert Van Dyckstraat

20

Aanmeldingsuren:
maandag tot vrijdag van 9 tot 11 uur
dinsdag ook van 18 tot 19.30 uur

tel. 014-44 23 23

(OCMW)

Meer info: Coördinatie Lokaal Sociaal Beleid, Begijnendreef 23 tel. 014-47 04 80
e-mail: lokaalsociaalbeleid@turnhout.be

Auteursrechterlijke overeenkomst

Opdat de Universiteit Hasselt uw eindverhandeling wereldwijd kan reproduceren, vertalen en distribueren is uw akkoord voor deze overeenkomst noodzakelijk. Gelieve de tijd te nemen om deze overeenkomst door te nemen en uw akkoord te verlenen.

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

Onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders. Literatuurstudie en veldonderzoek.

Richting: **Licentiaat in de toegepaste economische wetenschappen**

Jaar: **2006**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt houdt in dat ik/wij als auteur de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij kan reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

U bevestigt dat de eindverhandeling uw origineel werk is, en dat u het recht heeft om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. U verklaart tevens dat de eindverhandeling, naar uw weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

U verklaart tevens dat u voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen hebt verkregen zodat u deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal u als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze licentie

Ik ga akkoord,

Wim DANEELS

Datum: